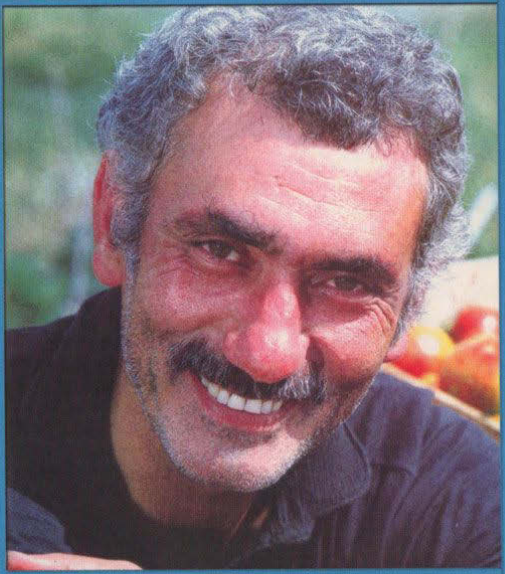
Mahpus

Yılmaz Güney

25. Baskı

Hasan Kıyafet

Ceylan Yayınları

Mahpus Yılmaz Güney

Hasan Kıyafet

Ceylan Yayınları / **BİRÇOK HAYAT YAŞADIK - 12**

O Bir Köroğluydu...

"Öykü uzun. Yol filmi için Adana, Gaziantep, Bingöl, taa Ağrı'ya kadar gideceğiz. Yol boyu kime rastladıksa, herkes Yılmaz Güney geçti, biz gördük diyordu. Herkesin görmesi olanaksızdı. Evet, sizin anlayacağınız, o bir Köroğlu'ydu artık."

Tarık Akan, Sinema Sanatçısı

"Bugün Yılmaz unutturulmaya çalışılmaktadır; ama bu hiçbir zaman mümkün olmayacaktır. Türkiye var oldukça, emekçi sınıflar var oldukça ve Türkiye sineması var oldukça Yılmaz Güney'in yok olması mümkün değildir."

Ahmet Cantürk, Cezaevi Arkadaşı

"Yılmaz Güney, her türlü baskıya, zorbalığa hem yaşamı, hem de sanatıyla karşı durmasını bildi. Hapishane onun için bir okul olacaktır. Öğrendiklerini halkıyla paylaşacağı bir okuldur bu."

Adnan Özyalçıner, Yazar

"Cezaevlerinde o inanılmaz etki gücüyle kısa zamanda herkesi çevresinde topluyor ve orada da bir Yılmaz Güney efsanesi yaratıyordu."

Turhan Temuçin, Hekim

"Yılmaz Güney için Selimiye zindanı gerçek bir okuldur... Umudu, düşleri, emeği ve iradesiyle yaratmıştır bu okulu. Mahpushaneyi kafasında yenmiştir o. Umutsuzluk yazmaz kitabında Yılmaz'ın."

Şafak Tamer, Şair

Ceylan Yayınları

ISBN 975-6304-22-7

9 799756 304227

CEYLAN YAYINLARI

MAHPUS YILMAZ GÜNEY

Hasan Kıyafet

Mahpus Yılmaz Güney
Hasan Kıyafet

Birçok Hayat Yaşadık: 12
© Ceylan Yayınları: 138
Yirmi beşinci baskı: Eylül 2004
ISBN: 975-6304-22-7

Editör:
Mukaddes Erdoğdu Çelik

Kapak tasarımı:
Ceylan Yayınları

Kapak düzeni:
Himmet Doğan

Teknik düzenleme:
Arif Tağaç

Baskı-Cilt:
Can Matbaacılık • Telefon/faks: (0212) 613 10 77 - 613 15 47

© **Ceylan Basım Yayın Tanıtım**: Hocapaşa Mah. Kargılı Sk. No. 1
Celal Orman İş Hanı Kat 2/24, Sirkeci-İstanbul
Telefon: (0212) 519 70 93 - **Faks:** (0212) 514 68 77
e-mail: info@ceylanyayinlari.com
web: www.ceylanyayinlari.com

MAHPUS YILMAZ GÜNEY

Hasan Kıyafet

CEYLAN YAYINLARI

25. Baskıya Önsöz

Tarihin öznesi insanmış. Buna her şeyin başı insandır desek bilmem yanlış olur mu? Bunca çaba, bunca kavga hep insan için değil mi? İnsanın yaşamı güzelleşsin diye değil mi? Peki iyi insan kimdir? Çağdaş tanımıyla insan:

"Örgüt bilincine gelmiş, üreten ve paylaşan canlı" imiş.

O zaman Yılmaz Güney için rahatlıkla o tam bir insandı, diyemez miyiz?

Özellikleri vardı; hümanistti, çünkü ezilenlerden yana idi.

Yürekliydi; inançları uğruna zindanı, işkenceyi, dahası ölümü göze aldı.

Özveriliydi; masallarda yaşanabilecek bir hayat standardı önündeyken, o zoru seçti.

Öğretmendi; sanatı, sinemayı bir okul gibi değerlendirdi. Karanlık sinema salonlarını bilgisi ve hüneriyle ışıttı. Okuma yazması olmayan milyonların gözünü, gönlünü açtı. Güzeli sevmeyi, kötüye başkaldırmayı, öğretti.

Yetenekliydi; olanaksızlıklar içinde yaptığı filmlerle uluslararası düzeyde ödüller kazandı.

Başarılıydı; her köy evine resim resim, her emekçi yüreğine sevgi sevgi girmeyi bildi.

Anadolu'da Yılmaz Güney'in ölümüne ciddi ciddi inanmayan çok insan gördüm. Onu ermiş, Köroğlu, yüceliğine çıkartmışlardı. Adına başı gözü üstüne yemin edenlere rastladım.

Cezaevinde onunla çekilmiş fotoğrafı otobüslerde paso gibi kullananlarla tanıştım.

Fransa'da mezarını türbe gibi ziyaret edenlere tanık oldum.

Bu halk kendini yürekten seveni, öldükten sonra bile olsa bir gün tanıyor. Yılmaz Güney'i çocuklarının, torunlarının adıyla yaşatıyor.

"İnsanı güç günde tanıyacaksın" özdeyişinin doğruluğunu ben de Yılmaz Güney'i cezaevinde tanıdıktan sonra anladım... Toprağı bol olsun / Anısı yolumuzu ışıtsın...

Onu sevenler, sevdiklerine sahip çıkıyor.

Bu yapıt, Yılmaz Güney hakkında olumlu tek satır yazmanın yasak olduğu dönemde yapılan ilk girişimdir.

Elinizdeki kitap "Mahpus Yılmaz Güney" adlı yapıtın yirmi beşinci baskısıdır.

Hasan Kıyafet
Eylül 2004

Yayınevinin Notu

Elinizdeki kitap, bugüne kadar 24 baskı yapmıştır. Kitabın yazarı Hasan Kıyafet'le birlikte saptanan baskı adedidir bu. Kuşkusuz gerçek baskı adedi daha fazladır. Bu olgu bile tek başına Yılmaz Güney tutkusunun kitapseverlerin gönlünde ne denli yer ettiğinin göstergesidir.

25. Baskısını yaptığımız kitap, adı üzerinde Yılmaz Güney'in mahpusluk yaşamından kesitler sunuyor. Kitabın ana eksenini Yılmaz'ı mahpushane ortamında tanıyan onlarca insanın anlatımları oluşturduğundan belgesel bir mahiyet de taşıyor.

Okuyacağınız satırlarda; yüreğinde büyüttüğü insan sevgisiyle, zulüm düzenine duyduğu kin ve öfkesiyle, acıları ve sevinçleriyle, umutlarıyla, düşleriyle, kendine has özellikleriyle, üretkenliğiyle, paylaşımcılığıyla, değiştirip dönüştürme gücüyle, özgürlüğe sevdalı, devrim ateşiyle, sosyalizm özlemiyle yanıp tutuşan yüreğiyle tanıyacaksınız Yılmaz Güney'i...

Ezilenlerin efsaneleştirip Köroğlu mertebesine yükselttiği Mahpus Yılmaz Güney gerçekliğinin bir tanığı da siz olacaksınız...

Ceylan Yayınları
Eylül 2004

İÇİNDEKİLER

Selimiye.....9
Yılmaz Güney.....10
İlk Suç ve Paşakapısı Cezaevi.....24
Nevşehir.....29
Selimiye-1.....35
Ankara Cezaevi.....49
Kayseri Cezaevi.....62
İzmit.....79
Toptaşı Cezaevi.....88
İmralı.....106
Sağmalcılar.....125
Isparta.....127
Sansaryan Hanı 1. Şube.....147
Sonsöz.....158

SELİMİYE(*)

SELAM HEY!
Halkımızın yanında mısın
Zalimlere karşı koy
Ölüm bize düğün bayram
Halkımıza selam hey!

Sömürünün farkında mısın
Sömürüye karşı koy
Ölüm bize düğün bayram
Kurtuluşa selam hey!

Baskıların altında mısın
Baskılara karşı koy
Ölüm bize düğün bayram
Özgürlüğe selam hey!

İşçi-köylü halk iktidarı
Mutlaka kurulacak
Ölüm bize düğün bayram
Devrimlere selam hey!
Yılmaz Güney

(*) Aktaran, Ahmet Cantürk, 1972-73 Selimiye Cezaevinde yazdığı şiir.

YILMAZ GÜNEY

"Ezilenlerin öfkesi yaman olur..."

Yılmaz Güney: "Beni Beyoğlu'ndan Yeşilçam'dan sormayın, halkımdan sorun" derdi.

Biz de öyle yaptık. 7 il 12 cezaevini tek tek dolaştık. Savcı, müdür, gardiyan ve en önemlisi mahkum arkadaşlarıyla konuştuk. Tarlada ekin biçen köylüye, fabrikada çark çeviren işçiye sorduk. Kimdi Yılmaz Güney? Cezaevindeki Yılmaz neydi, ne değildi?..

Alabildiğimiz yanıtları, elden geldiğince yansız, siz sayın okurlara yansıtmaya çalıştık. Böylece yıllar önce verilmiş bir sözü, bir vefa borcunu ödemek için yola çıktık. Olaya kendi tanıklığımızla başlayacağız. 1973 yılında Selimiye Cezaevinin zemininde sağlıksız hücrelerde, üç beş aylık çilelerimizi doldurup aramızdaki adı Hilton olan üst katlara çıkarılıyorduk. Orada bulunanlar, her yeni gelenin olduğu gibi bizim de başımıza toplanmışlardı. Bunların arasında Yılmaz Güney de vardı. Filmlerinden, resimlerinden tanırdım.

Ünlü gülüşü değil, gülmeyi bilmeyişiyle o da karşıladı bizi. Yılmaz gerçekten gülmeyi bilmezdi: Sadece düzgün dişlerini gösterirdi. Gülmek ayrı bir şeydir. Onun hiç sesli güldüğünü görmedim. Gözlerinin derinliklerinde sürekli bir hüzün taşıdı. Çok sevdiği sözcükle o "halk"tı. Halkın güldüğü ne zaman görülmüş ki?..

"Geçmiş olsun ağabey! Ayrıca Komünist İmam aramıza hoş gelmiştir" dedi. Kırk yıllık dost gibi kucaklaştık.

Yılmaz'ın benden çok daha yakın arkadaşları vardı. O zamana göre aramızda çizgi farkları olduğu için, doğruyu söylemek gerekirse, biraz soğuktum bile. (Kısa sürede Yılmaz bu soğukluğu eritmişti.) üstelik topu topu beş altı ay birlikte kaldık "Haziran Hareketi" adlı davanın sanıkları olan bizleri Maltepe Cezaevine yolladılar.

Peki neden Yılmaz'ın cezaevi yaşamı, neden Güney o zaman, sorusu akla gelebilir? Bu sorunun yanıtı için şunları söylemek gerekecek: Önce karşılıklı verilmiş bir sözümüz vardı. Dışarı çıkınca o "Komünist İmam" romanını film yapacak, ben senaryo yazma tekniğini öğrenecektim. Romandaki başkarakter Umur'u kendinin oynayacağını, kimseye söz vermememi sıkı sıkı tembihlemişti.

Bu sözlü anlaşma bende başka şeyler çağrıştırdı. Ona, 12 Mart cezaevlerini, işkenceyi yazmalı, dedim. Yılmaz işi hemen sinema açısından ele aldı. Benim sabah spor yapışımı yansıladı.

Oysa 12 Mart cezaevleri ve tutuklularının değişik bir yanı vardı. Türkiye'de bugüne dek olanlara hiçbir bakımdan benzemiyordu. O zaman burası ayrıntılı yazılıp çizilmeliydi. Gencecik çocuklar, insanda hayranlık uyandıracak derecede bilgiliydi. Cezaevini okul yapmışlar, harıl harıl okuyorlardı. Ceza verenler, işkence edenler bile bu çalışma ve kültür karşısında şaşkındılar. Zaman zaman hayranlıklarını gizleyemeyip, geriliyorlardı.

Yılmaz ne demek istediğimi anlamıştı. Böyle bir çalışma yaparsam, kendine düşecek payın bilinciyle, alçakgönüllüydü. Sonunda "İyi olur ağabey, yaz" demekle yetindi.

Evdeki hesap çarşıya uymadı. Dışarı çıkmasıyla içeri girmesi bir oldu. Sadece üçbuçuk ay özgür kaldı.

***

Dışarı çıkınca bir ekmek kavgası, bir telaş, cezaevini mezaevini bile unuttum. Unuttum mu, yoksa "İşkence Öyküleri" biçiminde kıyısından köşesinden yazdıklarımın bir uzantısı mı saydım, bilemiyordum. Bir de Yılmaz dışarı çıkınca başı çok kala-

balıklaştı. Belki köylülüğümden böylesi durumlarda ben yaklaşamam insana, uzak dururum.

O üçbuçuk ay içinde görüşemedim kendisiyle. Hele çevresi açılsın, ortalık tenhalaşsın, dedim. Ne yazık ki, gün günden kötü geldi. Araya yıllar girdi.

Yumurtalık olayından sonra yeniden aradım, sordum. Yeniden başladı ilişkilerimiz. Bu kuşkusuz kimi cezaevlerinde görüş, kimi kart, mektup yazışması biçiminde sürdü. Ona yalnız moral vermek için değil, kendisinin içtenliğine, emeğin yanında oluşuna inandığım için yaptım bunu. İşte o sıra Vatan gazetesinde 21 Eylül 1976 tarihli bir yazım:

UNUTMA

Meslektaşımız Yılmaz Güney'i unutmayacağız. Öğretmen olduğumuzu bilenler şimdi, "Bu da nereden çıktı? Biz sizin öğretmen olduğunuzu bilirdik ama artist olduğunuzu bilmezdik" diyecekler. İlk bakışta haklı bir sorudur bu. Oysa temelde yanlıştır. Çünkü biz Yılmaz Güney'le artistlikten değil, öğretmenlikten meslektaşız. Evet Yılmaz Güney iyi bir öğretmendi. Hem de öğretmenlik yaptığı okulun dersliği duvarlarla çevrili değildi. Alabildiğine geniş, içine genç, yaşlı, kadın, erkek, kara, sarı demeden her cins ve her boyda insanı dolduran bir derslik...

Güney, çekirdekten yetişme bir öğretmendi. Geniş halk kitlelerinin eğitimi gibi ağır bir görev üstlenmişti. İlkin bilmeyerek sonra bilerek sarıldı işine. Gün geçtikçe işinin ehli olmaya başladı. Sesine ezilenler kulak verdi. Ezilenlerin içinden geldiği için onların dilinden anlıyordu: Teker dönmeye, dönü geometrik bir artışla ivmeye durdu. Bu durum kendi iç çelişkisini birlikte getirdi. Işıttıkça yanıyordu. Hakim sınıfların giyotini işledi sonunda.

"Kişiyi nasıl bilirsin, kendim gibi" diye bir söz vardır. İşte bizler de Güney'in öğretmenliğini kendimizden biliyoruz. Öğretmen olmasa başına bunca iş gelir miydi? Kıyım kıyım kıyılır, ilden ile sürülür müydük? Şu geçen bir eğitim yılında tam yedi öğretmen, 128 öğrenci katledilmiştir. Artık idari cezaları ceza-

dan saymıyoruz. Cumhuriyetin 53. yılında, halkımızın % 54'ü karacahilmiş, varsın olsun. Yılmaz öğretmen bir ömür boyu cezaevinde yatacakmış, varsın yatsın. İlkokul öğretmeni Turgut Yolcu ekonomik sıkıntılarından dolayı kendini Haliç köprüsünden atarak beş çocuğunu yetim bırakacakmış, varsın bıraksın. Ama tek bir şey olmasın: Ezenlerin çarkına çomak sokulmasın...

Öyle değil mi, Güney Yeşilçam'da kızlarla fingirdeşerek artistlik yapsaydı, kim kılına dokunurdu? Öğretmenliğe başlamasa başına bunlar gelir miydi? Hemi vallah, hemi billah gelmezdi...

Yılmaz öğretmeni Selimiye Tutukevinde tanıdım. İnsan vardır yaklaştıkça küçülür, insan vardır büyür. İşte Yılmaz Öğretmen yaklaştıkça büyüyenlerdendi. Göründüğü gibi alçakgönüllüydü. Koğuş, malta nöbetini herkesten iyi tutardı. Paçalarını sıvar, eline kovayı süpürgeyi alır, dört bir yanı pırıl pırıl ederdi. Yemek masasını bir garson titizliğiyle hazırlardı. Bunu benim gibi herkes görürdü kuşkusuz. Oysa parası olan bazıları nöbetini başkasına tutturuyordu. Onun da parası vardı...

Çalışma disiplini tamdı. Kuru gevezelikle zaman öldürmezdi. Birçok konuda şahsen kendimden bilgili olduğunu, bilgisizliğimi yüzüme vurmayışından anlardım.

Tüm bunları parmaklıklar arkasındaki bir çaresizin gönlünü almak, moral vermek için yazmıyorum. Yürekten inandığım bir gerçeği vurgulamak, deyiş yerindeyse bir meslektaşa olan insanlık borcumu ödemek için yazıyorum. Bir sürü insan öğretmensiz ve onun geniş bilgisinden yoksun bırakıldığı için yazıyorum. Yurdumuza, bize, size, onlara ve tüm insanlara yazık edildiği için yazıyorum...

Bizler dışarıda fing atıp gezerken, ömürlerinin baharını zindanlarda çürütenler var. Tek tek sayamayacağım kadar çok siyasi tutuklu bunlar. Normal bir mahkeme önünde yirmi dört saat bile orada alıkonamayacaklar var içlerinde. Düşüncenin önüne boyunduruk çekmek için kurulmuş olan "DGM"ler kapatılmalıdır. Normal mahkemelerin, normal yargıçları önünde hesap vermeye her zaman hazır olan bu gençlerimizi de unutmamalıyız.

Zaten biz Güney öğretmeni hiçbir zaman adi bir suçlu olarak görmedik. Kim ne derse desin, onun kişisel bir hırsla adam vuracağına inanmıyoruz. O başından beri siyasi suçlu olmuştur. Bu son oyunla emperyalizm ayağına bir kez daha dolanmıştır.

Varlığı Anayasaya aykırı olan DGM'lerin yeniden diriltilmek istendiği şu günlerde, içeridekileri unutmuyoruz. Yılmaz öğretmeni unutmuyoruz. Türk yargıçlarından umudumuzu kesmedik...

***

Bu çabama ilişkin 2000'e Doğru, Alınteri, Yeni Gündem gibi dergilerde duyuru yaptım. Yılmaz'ın cezaevi yaşamını yazmak istediğimi, yardımcı olunmasını rica ettim. Söz konusu duyurularım sırasında ilk tarih 1987 başlarıydı. Dahası buna 1986 sonları da denebilir. O sıra Yılmaz Güney üstüne konan yasaklar olanca ağırlığıyla gündemdeydi.

Benim duyurulardan kısa bir süre sonra 25 Kasım 1987'de Sayın İlhan Selçuk bir yazı yazdı. Özetle Güney'in filmlerine konan yasağın antidemokratik olduğunu, bu yasağı delecek yürekli bir sinemacının bulunup bulunmadığını soruyordu. Bu anlamda teşekkür edip, duyurumu anımsatınca, haberinin olmadığını söyledi. Ve de Cumhuriyet ikinci sayfada çıkan Güney duyurusu için yardımcı oldu. Daha sonra Sayın Dorsay'ın, Özgüç'ün yapıtları çıktı. Türlü nedenlerle ben geciktim...

Yılmaz için söylenecek çok söz olacaktır. Bu çığır yeni yeni açılıyor. Kimisi sinemasını, kimisi edebiyatını, kimisi özel yaşamını, kimisi de cezaevini yazacaktır. Yazacak ve ortaya Yılmaz Güney külliyatı çıkacaktır.

***

Kaldığımız yerden devam edersek, Yılmaz'ı Selimiye'de söz konusu sürede tanımaya çalıştım. Çünkü halkımızın güzel özdeyişiyle: "İnsanı hastane, hapishane ve yolculukta tanımanın" en iyi yol olduğunu biliyordum.

Koğuşlarımız; aynı koridora açılan ayrı odalardı. Yılmazların koğuşu banyo, tuvalet, bizimkisi kapı tarafındaydı. Gündüzleri, akşam yemeğine dek maltada volta atar söyleşirdik.

Yalnız ben değil, göz ucuyla herkes onu izlerdi. Gerek koğuş, gerek malta temizliği nöbeti geldiğinde, paçalarını sıvayıp paspasını herkesten özenli yapışını! Gerek sabahları tuvalet, yüz yıkama kuyruğunda saygılı sırasını bekleyişini... Gerek kimsenin voltasını ve sözünü kesmeyişini. İstese para verip yerine başkasını çalıştırabileceğini, nöbetini tutturabileceğini! Kısacası oturuşunu kalkışını, her şeyini gözler, izlerdik.

Yatağı bana bitişik olan işçilerden Abdullah arkadaş, Yılmaz'ın kendisine ekonomik yardım yaptığını söylemişti. Ama buna ilişkin en küçük bir şeyi Yılmaz'dan duymamıştım. Bu yardım kuşkusuz arkadaşımızın dışarıda umarsız kalan çocuğuna olurmuş.

Bir gün maltada bir kaynaşma oldu. Herkes pencerelere yapıştı. Selimiye'nin ortasındaki boşluk alanda bir kağıt yakma fırını vardı. 12 Mart 1971'den sonra bu fırında cemseler dolusu kitap yakılmaya başlanmıştı. Erler yine cemseyi dayamış kitap yakıyorlardı. Pencerelerde birikenleri görmüşler inadına, daha iştahla görevlerini yapıyor, iri iri, kalın ciltli kitapları başımıza çalar gibi fırına atıyorlardı. Bu arada bazı kitap sayfaları yanmış olarak fırının bacasından fırlıyordu. Olacak bu ya, böyle yarım sayfalardan birisi rüzgarın etkisiyle gelip bizim pencerelere yapıştı. Atmaca gibi delikanlılar var, hemen yapıştılar. Sonra elbirliğiyle onun hangi kitaba ait olduğunu çıkarttılar. Aklımda kaldığına göre Nikitin'in Ekonomi Politik'inin parçasıymış.

Bizler; Yılmaz, Yavuz Çizmeci, Mustafa Alabora, Hakkı Gümüştaş ve birkaç arkadaş başka bir pencerenin önünde konuşuyorduk. Ben pencerenin içinde oturuyordum, onlar ayaktaydı. Yılmaz, bu pencerelerin içinde oturmaya bayılırdı. İnce uzun bacaklarını büküp çenesiyle birleştirir ve uysal kışlanın içini gözlerdi.

Söz, uçan sayfalardan başlayıp döndü dolaştı, "Gelişme nedir" sorusuna geldi. Soruyu Yavuz Çizmeci bana sordu. Ben de kendimce bir şeyler söyledim. Yavuz, olmadı dedi ve kitaba göre harfi harfine tanımladı: "Gelişme, eşittir çelişmedir." Yılmaz

onu onayladı. Peşinden de bana birkaç gün küstü, kırıldı. Neden bilemedim, diye olacak.

O sıralarda, kitaplardan kalıp bilgiler yarıştırmak modaydı. Çok kalıp ezberleyen kişiye, teoriyi en iyi bilen, büyük devrimci gözüyle bakılırdı. Bir ara aklımdan şu bile geçti: "Yılmaz, şu ya da bu nedenle yükseköğrenimini tamamlayamamış. Yüksek etikete karşı bir hayranlığı mı var?" Örneğin tanıştırdığı insanları, "yüksek kimya mühendisi, doktor vb." sıfatlarla takdim ediyordu.

Çizmeci özverili ve zeki bir dosttu. Yukarıdaki sözlerimiz kesin bireysel kişiliğe yönelik değildir. Üstelik o günden bugüne çok şey değişti. Ne Yılmaz eski Yılmaz'dı, ne biz eski biziz...

Üç gün sonra aramızdaki burukluk unutuldu. Ben ranzamın üstünde günlerdir "Yatırım Çocukları" romanımın taslağını yapıyordum. Yılmaz gülerek geldi. Bir sıçrayışta yanıma çıktı: "Komünist imam ağabeyim ne yapıyor? Çalış, çalış, ne iyi, gereksiz işlerle zaman öldürmüyorsun" dedi.

Ben kısaca romanın konusundan söz ettim. "Bundan iyi film olur. Hep filmlik yazıyorsun ağabey be" diye takıldı.

Roman taslağı bittiğinde, oku da bir dinleyeyim mi dedi, yoksa ben mi dinlemesini istedim iyi anımsamıyorum. Rahat bağdaş kurardı. Benim yatağın üstünde oturup okuduk. Yalnız yemek zamanları kalktık.

Bitince eleştirmeye pek yanaşmadı. Sadece "acı" demekle yetindi. O taslağın bir şeye benzemediğini sonradan kendim de anladım. Yılmaz'ın köylü kadar sabırlı olduğuna karar verdim.

Dereden tepeden, amaçsız konuşmayı sevmezdi. Maltada zaman öldürenleri eleştirirdi. Bir gün, Yılmaz kardeş; Türkan Şoray, Cüneyt Arkın bilmem kim gibi olumlu görünen sanatçıları da eğitip, halktan yana filmler yapacak platforma çeksen ya, dedim. Bu görüşümü beğenmediğini yüzünden anladım. Hemen kitaptan konuşmaya başladı:

"Bu iş, niyet işi midir ağabey? Bu iş bir seçme, hem de zoru seçme işidir. Ayrıca düşünceyi kişinin içinde bulunduğu nesnel koşullar belirler demiyor muyuz" dedi.

***

Oğlu küçük Yılmaz'ı "Zazom" diye severdi. Kendisinin Zaza kökenli bir Kürt olduğunu sonradan öğrendim.

Haftada bir yapılan görüşlerde yine aynı gruba düşmüştük. Karısı Fatoş Hanım, kucağında oğlu Yılmaz'la gelmişti. Benim Hanım da Oğlum Özgür'leydi. Özgür küçük Yılmaz'la aşağı yukarı aynı yaşlarda, belki ay farkı büyüktü. Günler öncesinden Yavuz Çanak'a kağıttan bir fırfır yaptırmıştım. Yavuz arkadaş çok hünerli biriydi. Kağıttan ne tesbihler, ne takılar yapardı.

Tel örgülerin önünde küçük Yılmaz'la Özgür fırfır için birbirlerine girdiler. Ben; oğlum sen büyüksün ona ver, haftaya daha iyisini yaparım diye epey dil döktüm. Özgür inanmasa bile büyüklük belası fırfırı verdi ama canı da gitti. Bu, düşmanca bakışından belliydi.

***

İleride birçok örnekle de görüleceği gibi, Yılmaz insanlarla diyalog kurma ustasıydı. Bu insan ayırmaksızın böyleydi. Gardiyanlarla bile tezden senlibenli olmuştu. Bu anlamda Atilla Dorsay'ın bir gözlemi ilginçtir:

"Yılmaz Güney Sağmalcılar'dan Selimiye'ye gönderilmişti. Biz de gittik elimiz boş görüşmeden dönüyorduk. Bir gardiyan telaşla geldi. Yılmaz'ın Selimiye'ye gittiğini öğrenince dövünmeye başladı: "Ben onu çok severdim. Hapse girdiğini öğrenince kaçırayım diye gardiyan oldum. Şimdi ne yapacağım" diyordu.

Selimiye'de yaşı kırkı çoktan aşmış, ense göbek yerinde Kastamonulu bir gardiyan vardı. Bize karşı tutumu yumuşaktı. Yılmaz'a sık sık filmlerde kızları nasıl öptüğünü sorardı. O, bunu ilkin duymazlıktan gelir, sonra anlayışla her sorusunu kırmadan geçiştirirdi. Bir gün: "Ağabey azıcık ünlendin mi işin zor. İnsanlar iki biçimde yaklaşıyor. Ya çok alttan alarak ya kavga edip, eleştirerek. Hiç doğal yaklaşanı olmuyor" diye yakınmıştı.

Yılmaz, hep Komünist İmam'dan söz ediyor ama kitabı daha okumamıştı. Anlatılanlarla biliyordu. Bulup buluşturup verdim.

Okuduktan sonra beni abartılı biçimde onurlandırıcı sözler etti: "Ağabey Allahıma çok üzgünüm. Bunu daha önce okumadığıma üzgünüm. Eğer okusaydım, elli bin bastırır, bedava dağıtırdım."

***

Yılmaz sporu güzel yapardı. Son zamanlarda maltada, toplu sporlar yapılıyordu. Bizim gibi tutuklu olan bir havacı yüzbaşı arkadaş bu konuda uzmandı. Çeşitli hareketlerle suyumuzu çıkarıyordu. Benimse sporla pek aram yoktu. Hepsi iyi hoş da, "Sınav" denen zımbırtı iyice gücüme gidiyordu. Bir kaytarma yolunu buldum. Upuzun yere yattığımızda, göbeğimi yere dayayıp, yalandan başımı eğip kaldırıyordum. Bu arada bir gözüm beden eğitimi öğretmeninde of, puf diye yorulmuş numarası yapıyordum.

Yılmaz iyi bir gözlemciydi. Kimi ayrıntılar bile gözünden kaçmazdı. Bir gün: "Bakın şimdi Hasan ağabeyi oynuyorum" diye yere yatıverdi. Aynen benim taklidimi yapmaya durdu.

***

Bir işçinin, bir köylünün, bir öğretmenin, özetle düz bir vatandaşın cezaevinde yatması önemli bir olay değildir. Çünkü bunların dışarıda ahım şahım bir yaşamları yoktur. Hani ha içeri ha dışarı, fark etmez dendiği gibi oysa, birinci sınıf bir sinema oyuncusunun yatması önemli bir olaydır. Onun dışarıda her insanın kolay unutamayacağı renkli, şaşaalı bir yaşamı vardır. Çevresinde dönen güzel kadınlarıyla, cebinde parasıyla, bilmem daha neleriyle...

Yılmaz, dışarıyı aramayan biriydi. Yaptığı işin bedelinin bilincinde, ıh demeden ikibuçuk yıl yatıp 20 Mayıs 1974 affıyla dışarı çıkınca gazetelere şöyle konuşmuştu:

"Hiçbir şey hissetmiyorum. Maddi koşullar değişti, dışarıdayım. Ama dışarıda olmanın sevincini duymuyorum. Arkadaşlarımız hapistedir... Hiçbir şey özlemedim. Hapiste olmak mücadelenin bir parçasıdır..." Bunları söylerken karısı Fatoş Hanım, oğlu küçük Yılmaz, yanındadır.

***

Bir gün, Yılmaz kardeş, seyircilerinden seni tanıyınca düşkırıklığına uğrayan oluyor mu? Ne bileyim bir devle, olağanüstü boyutta biriyle karşılaşacağını sanıp da normal bir insanla karşılaşınca şaşıran, diye surdum.

- Ohoo, çok. Önce sesimi yadırgıyorlar. Filmlerde bas gür bir sese alışmışlar.

Ellerini çok güzel kullanırdı. Bir finonun havlamasını taklit ederek:

- İnce, çen çen bir sesle karşılaşınca tokat yemişe dönüyorlar. Sağımda, solumda, cebimde bir vuruşta beş kişiyi yere seren kahramanı arıyorlar.

Gülüyor ve bir öykü ekliyor:

- Köroğlu, Çamlıbel'de tebdil kıyafet gezerken, acıkıyor. Altında atı matı da yok. Bir çobana rastlıyor. Alışmış ya, hemşerim şuradan bir kuzu kes de yiyelim, diyor. Çoban o ne demek, sen kim oluyorsun da benden kuzu istiyorsun, diyor. Köroğlu sıkışıyor, çoban güçlü kuvvetli. Hemşerim ben Köroğlu'yum, diyor. Çoban daha da kızıyor: Hastir lan oradan. Koskoca Köroğlu bu kadar düştü mü, yanıtını veriyor.

Çoban çekiyor değneği, buna birkaç da yapıştırıyor. Köroğlu bakıyor ki, pabuç pahalı, kaçıyor. Epey gittikten sonra, bir köylüye rastlıyor. Haydi git şu deredeki çobana söyle, Köroğlu üç kuzu istiyor de, diyor. Köylü deneni yapıyor. Aynı çoban:

"Oo, başım gözüm üstüne. Koskoca Köroğlu benden üç kuzu istemiş sözü mü olur? Beş kuzu götür" diyor...

Öyküyle birlikte gülüyoruz...

***

Yılmaz'ın kazağını gömleğini bazı arkadaşlara verdiğini, geri almadığını duyuyordum. Bana da birkaç kez bir şey lazım mı ağabey diye sorduğu oldu. 12 Mart'ta yoğun işkence görenlerden Salman Kaya'dan bir anı dinlemiştim:

"Bir gün bana kıpkırmızı bir kazak verdi. Al lan sana yakışır giy, dedi. Rengini gözüm tutmadı ama aldım. Biliyorum, her gün beni gözlüyor, kazağı giyecek miyim diye. Nasıl giyeyim; giye-

miyorum, utanıyorum. Sonunda dayanamadı sordu: "Hani lan Salman, kazağı niye giymiyorsun" dedi. Ben de artık patladım. "Ulan Allahsız, bayrak gibi şeyi nasıl giyeyim, herkes bana bakar" dedim.

O sıra Selimiye Cezaevi bir bakıma dağıtım, uğrak yeriydi. Gelenlerden büyük çoğunluğu çeşitli nedenlerle başka yerlere dağıtılıyordu. Bizim davanın sanıklarını da Maltepe Cezaevine verdiler.

Bana her fırsatta: "Ağabey seninle güzel şeyler yapacağız" deyişi hoş bir düş olarak kaldı. Yaşama geçmedi. 20 Mayıs 1974 affıyla dışarı çıkmasıyla girmesi bir oldu. Onun yaşamında kara bir dönüm noktası olan 14 Eylül 1974 Yumurtalık olayı geldi çattı...

NEDEN CEZAEVİ?

Hapislik, diğer söylenişiyle mahpusluk, Anadolu insanının yaşamında önemli bir olgudur. Askerlik, gurbet gibi, önemli bir geçittir. Kafasında oraya bir yer ayırmıştır. Sürekli hazırdır. Bugün yarın ya da öbür gün, hiç belli olmaz. Piyango vuruverir. Çünkü içinde yaşadığı güvensiz ortam, başına her an bir iş açabilir. Bunun için halkımız hapishane türkülerini diri tutar. Bunun için "Mahpushane seni yapan kör olsun..." diye ilenir.

Bilindiği gibi ilk mahpusluk, özel mülkiyetle gelmiştir dünyaya. Keçisini otlatmaktan kaçan köleyi, güçlü adam yakalayıp mağaraya kapatmıştır. Mağaranın ağzına da koca bir taş tıkamıştır.

Üretim biçimleri değiştikçe, geliştikçe mahpusluk da değişip gelişmiş. Hapislik cezası ilk olarak kilise hukukunca kabul edildiğinden, ilk cezaevleri manastırda kurulmuştur. İlginçtir İslam'da da ibadet yerleri ilk cezaevleridir. Hz. Muhammed ve Ebubekir devrinde suçlular, köleler "Mescidi Şerif"in dehlizine kapatılırdı. Dünyada anladığımız anlamda bilinen ilk cezaevi de 1596'da Amsterdam'da açıldı. Giderek, ülkelerin içinde bulunduğu sosyoekonomik dengesizliğe denk olarak, bütün dünyaya

yayıldı. Ortadoğu'nun ve Avrupa'nın en büyük cezaevinin bizim Sağmalcılar Cezaevi olduğu söylenir. Hakkari'nin en görkemli binası olan cezaevi, kent nüfusunu beş kez içine alacak kapasitede imiş... İran'da "Evin" zindanı, Şili'de açık hava "Stadyum Tutukevleri", devrim öncesi Vietnam'da pirinç tarlaları genişliğinde "kaplan çukurları" yukarıdaki sava canlı örneklerdi.

Cezaevi, cezaevleri Yılmaz Güney'in hayatında da önemli bir yer tutar. Toplam yirmi kez tutuklanmış, yedi ayrı ilde, on iki ayrı cezaevinde yatmıştır. Ayrıca Konya'da altı ay sürgün kalmıştır. Yine toplam ömrünün on bir verimli yılı cezaevlerinin taş duvarları arasında geçmiştir.

O, cezaevlerindeki zamanını iyi değerlendiren ender insanlardandır. Dakikasını boşa geçirmemiştir. Roman, öykü, senaryo yazmış, dahası oradan film yönetmiştir. Dergi çıkartmış, çocuk öyküleri yazmıştır.

Yattığı cezaevlerini okullaştırmıştır. Ömründe eline kitap almamış insanları, kitap kurdu yapmıştır. Bu siyasi, bu sosyal, kara mahkum demeden insanca ilişki kurmuş, bıkıp usanmadan doğru bildiğini anlatmıştır.

Çevresinde özveri örneği olmuştur. Muhtaç durumdakilere gücünün yettiğince yardım etmiştir. Cezaevi yönetimleri kendisine çeşitli ayrıcalıklar teklif ettiği halde, o sıradan bir mahkuma yapılan işlemi istemiştir. Midesindeki ülserine karşın, yanlış anlaşılır diye çok zorunlu olmadıkça perhiz yemeği yememiştir. Bulgur pilavını, nohutunu yiyip kıvranmıştır...

Şimdi bu insanı cezaevi arkadaşlarından, ziyaretçilerinden dinleyelim. Yattığı iller ve cezaevlerini kronolojik bir sıraya koymaya çalıştık. Kural dışına düştüğümüz birkaç yer değişimi, bazı zorunluluklardan doğmuştur. Doğruya omuz vermiş siz değerli okuyucularımızın, yeni basımlarda yapıtı düzelterek yetkinleştireceği inancındayız...

İLHAN SELÇUK

Kimi zaman suyun yüzü dupdurudur...
Doğayı olduğu gibi yansıtır...
Ama bir taş atmaya görün...
Dalgalanır su...
Doğayla birlikte çalkalanır...
İşte o an efsane başlamıştır...
Masalcı baba konuşur...
Ne anlatır?

Çocukluğumuzdan beri tanıdığımız kahramanlardan söz açar; gerçekle düşlem arasındaki bağıntıyı gizemli örgüsünde ilmik ilmik dokur.

Masalda kimi zaman bir kahraman gelir, duvarları boydan boya kaplayan aynayı bir vuruşta kırar, ardına geçer. Biz de onunla birlikte, yansıyanla yansıtılan arasındaki ilişkileri keşfetmeye yöneliriz. Masal gibidir olan biten; ama o güne kadar bilmediklerimizi bilmek, görmediklerimizi görmek olanaklarına kavuşuruz; gerçeklerin özüne dokunmak, gerçekliği ellerimizle okşamak bilincimizi ürpertir. Aynayı kıran kahramanımızla özdeşleşiriz; nereye baksak hem onu görürüz, hem kendimizi. Bir minibüsün camında, bir köy kahvesinin ocağında, bir gecekondunun penceresinde, bir derginin kapağında bize bakan biz miyiz?

İkiz kardeşiz artık, öylesine severiz ki onu, birlikte yaşam mutluluk verir.

Yılmaz Güney neydi, kimdi?

Bir masal mıydı?

Filmlerde mi yaşıyordu, aramızda mı?

Düş müydü, gerçek mi?

İçerde miydi, dışarıda mı?

Ne olursa olsun, gerçekten daha gerçekti bu eşine az rastlanır türde sanatçı, yazar, yönetmen, eylem adamı, adını yurdun toprağına taşına yazıp gitti, nasıl geldiyse öylesine, rüzgar gibi, esti, savurdu, sevdi, sevildi, üretti, yarattı, geçti, gitti bu dünyadan...

Türkiye'nin çağdaşlaşabilmesi Yılmaz'ı iyice tanımaksızın gerçekleşemez. Hayatının anlamında bir dönemin kimliği tartılıp ölçülecek... Türkiye özgürlüklere kavuştuğu, demokrasiyi gerçekleştirdiği gün Yılmaz'a hakkını verebilir. O bize çok şey verdi.

Biz ona şimdiden ne verebiliriz?

Elinizdeki kitap bu soruya yanıttır. Kitabın özelliği Hasan Kıyafet'in çalışma yönteminden doğuyor. Mahpushane dünyasından gözlemlerle, vurgulamalarla, anlatılarla Yılmaz Güney'i resmetmek gerçeğe yöneliş sayılmalı. Türkiye'de cezaevleri, çoğu ülkeden daha değişik bir nitelik taşıyor. Törelerin acımasızlığıyla haksızlıkların harmanından oluşan yazgıların buluştuğu dört duvarın ardından Yılmaz Güney'e bakış, önemi yadsınamayacak bir yaklaşımdır.

Her hapishane bir dünyadır...

Ama dünyamız kocaman bir hapishane olmamalı. Yılmaz Güney işte bunun için yaşadı, bunun için öldü.

İLK SUÇ VE PAŞAKAPISI CEZAEVİ

Yılmaz'ın ilk suçu komünizm propagandasıdır. Onun ikinci cezaevi olan Nevşehir'e gitmeden önce, 18 yaşında bu "Ağır" suçu işleyen çocuğu biraz tanımamız gerekiyor.

Yılmaz 1937 yılında Adana'nın Yenice köyünde doğdu. Oraya Urfa Siverek'ten kan davası nedeniyle göç etmiş Kürt bir ailenin çocuğudur. Babası ırgat ya da "evdeci" Hamit Pütün, annesi babanın bilmem kaçıncı karısı Güllü Bacı demek, işin kolay yanı. Bu bilgiler herhangi bir ansiklopediden açılıp okunabilir. Bizce Yılmaz tüm bunların ötesinde biridir. Onu burjuvazinin el atmak istemediği kaynaklarda aramak gerekir.

Çocukluğu üç aşağı beş yukarı bizim, Anadolu insanının çocukluğudur. Açlık, yokluk, can kan pahasına ayakta kalmak. Üç yıllık eğitmenli ilkokuldan, Adana İnönü İlkokuluna aktarıldığında "Küp" ve "Köpek" anıları ilginçtir. Kendi ağzından dinleyelim:

"Köyden şehire gelmiştik. Bir köpeğimiz vardı, o köyde kalmıştı. Bir gün okuldan çıkınca baktım, bizim köpek okulun kapısında. Kendi kendine kalkmış gelmiş, bizi bulmuş. Ev içinde günlerce konuşuldu bu; nasıl geldi, ne etti diye." Burada Yılmaz'ın gözbebeklerine bir hüzün oturur.

Bir de küp hikayesi var. "Hani ilkokulda prizma yapın, küp yapın derler ya. Adana'ya geldiğimiz sene öğretmen bir küp ödevi verdi. Eve geldim babama söyledim. Babam güldü, gam

gasavet çekme evlat, dedi. Ben sana şimdi bir küp yaparım ki, öğretmeniniz bile yapamaz. Yaptı sağ olsun. İki yanı kulplu, altı ayaklı, küpümü sarıp sarmalayıp okula koştum. Okulda bakıyorum çocukların küpü benimkine hiç benzemiyor. Hepsi dörtköşe dörtköşe şeyler. İçimden onlara gülüyorum. Kulpsuz küp olur mu, diye. Öğretmen hepsine kızacak diyorum. Ben üç sınıflı köy okulundan gelmişim, ne bilirim geometrideki küpü müpü! Sonra öğretmen geldi ve güldü. Arkadaşlar günlerce benimle eğlendiler, dalga geçtiler..."

***

"Ortaokulda çocuklara imrenirdim. Mandolin çalar, futbol, voleybol oynarlardı. Ben hiçbirini yapamazdım. Çünkü çalışıyordum. Dur bunu baştan alnatayım. İlkokul dördüncü sınıfta yazın köye geldik. Anamla babam tarlada çalıştılar. Ben ırgatlara suculuk ettim. Sonra yıllar değiştikçe benim işlerim de değişti. Çapa çekiminde atçılık ettim. Pamuk topladım, kazma kazdım. Terfi ettim, bağbekçisi oldum. Bir yaz traktör sürücülüğüne merak sardım.

Ortaokulda okurken de çalıştım. Sabahları simit satardım. Dersten sonra gazoz.

Garip değil mi, İngilizcem çok iyiydi. Öğretmen beni etüd öğretmeni yapmıştı. Bazı günler erken gelir, çocuklara İngilizce çalıştırırdım. Bisiklet için deli olurdum, çıldırırdım. Ama ne bisiklet alacak paramız ne de benim kiralayacak harçlığım. Bir yalan uydurmuştum. Her Allahın günü evde bir şey unutmuş numarası yapar, bir arkadaşın bisikletini alır, teneffüste eve gider gelirdim..."

***

Yılmaz'ın boyuyla birlikte dertleri, sorumlulukları da büyür. Geçmişinde adım başı acılar bırakarak gelen birisinin yüzünü geriye çevirmek güçtür. O, sürekli ileri gitmek ister. Bunu yalnız ilericiliğinden değil, çoğunlukla geçmişinden kurtulmak için de yapar. Dememiz odur ki, Yılmaz'ın geçmişte özlediği hiçbir şey yoktur.

Bir yandan öğrencilik yapar, bir yandan çeşitli film şirketlerinde pursantaj olarak çalışır, paslı film kutularıyla adım adım Anadolu'yu dolaşır. Böylece pamuk tarlasında işçiyi ırgatı, sinema kapısında işsizi, uzun yollarda halkını tanır. Yılmaz'ı çocukluk yıllarından tanıyan Ali Özgentürk:

"1955 mi 1956 mı? Neyse sanki o yıllarda Anada'da yazlar çok uzun sürerdi. Her köşe başında bir yazlık sinema, her gece değişen filmler... Sevgili Onat'ın (Kutlar) dediği gibi, yoksul mahalle çocukları için sinemalar bir şenlikti. Genç esmer, ipince bir adam hurda bisikleti ve paslı film kutularıyla, yazlık sinemalara her gece gelirdi. Sinemadan sinemaya film bobinleri taşıyan esmer, ipince, çok güzel gülen adam, sinema parası olmayan çocuklara arka kapıyı gizlice açardı. Biz de "Eyvallah Yılmaz Ağabey" diyerek o gizemli Adana göğünün altındaki büyülü karanlığa dalardık..."

Bütün ezilenler ve büyüklerin henüz bozmadığı çocuklar, gençler gibi, Yılmaz'da doğuştan hümanisttir. Lisede okulun duvar gazetesine bir öykü yazar. Öyküde hasta karısını kente doktora götüren, parası olmadığı için tavuk vermek isteyen bir köylüyü anlatır. Arkadaşlarınca öykü beğenilmiş olacak ki, kamçılanır, iştahlanır.

Yıl 1956-57'ler. Yılmaz bir öykü yazar. İstanbul'da Tanju Cılızoğlu'nun çıkarttığı "On Üç" dergisine yollar ve yayımlanır. Bunu yine kendi ağzından dinleyelim. "2000'e Doğru" dergisi 37. Sayı İngiliz TV'sinin belgeselinden özetliyor...

"...Çocukluğuma ait iki şeyi hatırlıyorum. Birincisi Kürt olmam, bu nedenle gördüğümüz baskılar. İkincisi de fakirliğimiz ve bunun getirdiği eziklik. Bu iki şey beni bütün hayatım boyunca etkilemiştir. Bir gün babamın yanında çalıştığı toprak ağası; niçin oğlunu okula göndermek istiyorsun, eğer giderse katibim, gitmezse çobanım olur, dedi.

18 yaşındayken bir dergide yazdığım hikayede komünizm propagandası yaptığım suçlamasıyla kovuşturmaya uğradım. Hikaye küçük bir işçi kız hakkındaydı. Orada bir cümle vardı.

Kız, eğer herkes eşit olsaydı burası bir cennet olurdu, diyordu. Bundan hareket eden savcı, benim eşitlikten bahsederek, komünizm propagandası yaptığım sonucuna vardı. Ben o zaman mahkemeye, komünizm ve sosyalizm hakkında hiçbir şey bilmiyorum, dedim. Gerçekten de bilmiyordum. O bana baktı ve; biz sizin gibi insanları biliriz, siz her şeyi bilirsiniz, dedi."

Yılmaz'ı daha çocuk yaşta ağır cezalı eden suçunu birazcık anladıktan sonra, biz düşelim Nevşehir yollarına. Onun ilk tutukluluğu ve ikinci cezaevinin bulunduğu kente...

Paşakapısı Cezaevi İstanbul

Yılmaz Güney'in yıllar sürecek cezaevi yaşamının giriş kapısı Paşakapısı Cezaevidir. 15.6.1961 tarihinde tutuklanarak Paşakapısı Cezaevine konur. 29.7.1961 tarihinde de Nevşehir Cezaevine nakledilir. "Tatlı Bela" adlı filmin çekimi sırasında setten alınıp götürülür.

Halen memur olduğu için adını vermekte sakınca gördüğümüz bir değerli hemşerimiz aşağıdaki bilgiyi sağ olsun anında bize ulaştırdı:

"Sayın Hasan Kıyafet,

Değerli ağabeyim, Yılmaz Güney'le ilgili olarak Nevşehir'e kadar zahmet buyurup geldiniz. Sormuş olduğunuz ve öğrenmek istediğiniz hususları aşağıya açıklıyorum.

Adı ve Soyadı: Yılmaz Pütün. (Güney takma adı.)

Suçu: Komünizm propagandası yapmak.

Mahkumiyeti veren mahkeme: İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 30.5.1959 gün ve 1959/98 sayılı ilamıyla 1 yıl 6 ay Ağır hapis cezası aldığı.

Tevkif tarihi: 15.6.1961. İlk tutukluluk, "Tatlı Bela" filmini çekerken.

Nevşehir Cezaevine giriş: Adalet Bakanlığının 8.7.1961 tarih ve 18277 sayılı yazılarıyla Üsküdar Cezaevinden naklen 29.7.1961 tarihinde gelmiş olup cezasını çekmekle 11.12.1962 tarihinde serbest bırakılmış, yani tahliye edilmiştir.

Sayın hemşerim, Yılmaz'ın Nevşehir Cezaevinde yattığı sırada gardiyan olan Ömer Kılıç'tan durumunu sordum. Kendinin ağır başlı, az konuşan, çok düşünen bir kişi olduğunu söyledi. (İsmi geçen emekli gardiyan.)

İşlerinizin başarılı olmasını diler, saygılar sunarım."

Şaban Zurnacı, Emekli Başgardiyan, Paşakapısı-İstanbul

Şaban Bey, emekli olduktan sonra lokanta işletiyor. Hacca gitmiş gelmiş. İşini yoluna koymuş.

Kuşkulu mu karşıladı bizi ne! Kaçamak yanıtlar veriyor:

- Neme gerek saygılı adamdı Yılmaz.

Allah gani gani rahmet eylesin, iyi adamdı. Doğruya doğru. Yukarıda Allah var, deyip sözü bağlıyor.

Fehmi Demir, Cezaevi Müdürü, Paşakapısı

Değerli hukukçu, yazar İ. Kemal Karadayı'yla Paşakapısı Cezaevinin kapısını çaldık. Müdür, Sayın Fehmi Demir'i tanıyormuş. Ses gelmiyor, epey bekliyoruz.

- Girmesi bir dert, çıkması bir dert, diyorum. Gülüşüyoruz.

Fehmi Bey bizi içten karşıladı Yılmaz'dan bu yana çok zaman geçtiğini, canlı kaynak bulmakta güçlük çekeceğimizi söylüyor. Fakat Yılmaz Güney sözü açılınca onu tanımayan görevli yok gibi. O da bir anısını ekliyor.

"12 Mart başlarıydı. Sağmalcılar Cezaevinde görevliydim. Güney de oradaydı. Yeni çocuğu, oğlu doğmuştu. Kucağına ilkin ben verdim. Çok sevindi tabii..."

NEVŞEHİR
FAHRİ ERTİK, SHP İL BAŞKANI
NEVŞEHİR

Yılmaz Güney'in ikinci cezaeevi, Nevşehir Kapalı Cezaevidir. Nevşehir deyip yürüdüm. İlkin öğretmenler evini aradım. Öğretmen olduğum için, orası daha sıcak geldi, belki tanıdık bir yüzle karşılaşırım diye düşündüm. Yanılmışım. Çünkü 12 Eylül'ün eski ilerici, öğretmeni eritip yerinde yeller estirdiğini iyi hesap edememiştim.

İç Anadolu ve öğretmenin yoksulluğuna ters düşen görkemli bir yapı. Pırıl pırıl kesme taştan. Yatakhanesi, yemekhanesi, geniş avlu ya da çaybahçesi her bir şeyi yerli yerinde. Bahçe yer yer renkli gölgeliklerle bölünmüş. Bütün bunlar öğretmenlere çoktur, demek istemiyorum. Fakat her yerde aynı şeyin olmayışı, bir de halktan kopukluğu ilginç. İnsanın aklına neyin ödülü gibi bir soru takılıyor.

Her neyse, hoşbeşten sonra nereden gelip nereye gittiğim soruldu. Önce öğretmen kimliğimi, peşinden Güney için küçük bir araştırma yapmaya geldiğimi olanca içtenliğimle söyledim. Bu nedenle, onu tanıyan gardiyan ve mahkumları aradığımı belirttim. Vay sen misin Yılmaz Güney'i arayan soran. Beş on kişi birden sözlü saldırıya geçti. Cumhuriyetin çocuğu değil torunu yaşındaki iri kıyım genç bir öğretmen tüm kabalığıyla:

"Araştırıp soracak o vatan haini komünisti mi buldun? Sen sopa yemeden kalk git şuradan..."

Yaşlı başlı, emekli başka öğretmenler de vardı. Bir iki suskun arkadaşın dışında Güney'i ve sosyalizmi kötülüyorlardı. Bu ağız dalaşı içinde şunu dediğimi anımsıyorum: "Ben bir öğretmenim ve öğretmenler her türlü araştırmaya açıktır. Ayrıca bir duvar işçisinin oğluyum. Babam ve yoksul halkımız dururken, Vehbi Koç'u savunacak kadar namussuz değilim ben..." dedim.

Sonradan adının Sait Bey olduğunu öğrendiğim emekli öğretmen arkadaşım adına da üzüldüm. Bana eğer iyi niyetli isem ölen yargıç Safa Mutlu'nun kız kardeşiyle gidip konuşmamı öğütlediler. Tabii dedim, sevindim bu olanak için. Kız kardeşi orada evliymiş. Fakat aklı başında başka bir arkadaş karşı çıktı. "Bırakın yahu zaten adamlar yaralı kızgın; şimdi ellerinden bir kaza çıkar" deyip işi geçiştirdi. Ve o arkadaş; "Gelen misafire merhaba demeden politikaya giriyorsunuz" diyerek tepki gösterdi, havayı yumuşatmak için de çay söyledi. Anadolu'nun henüz yitmemiş güzel geleneğini anımsattı. Ben, TÖS, TÖB-DER gibi şanlı dernek geçmişi olan öğretmenimizin nereden nereye geldiğini görerek üzgün ayrıldım.

Oradan çıkıp SHP il binasını sordum. İl Başkanı Fahri Bey, genç, yürekli, aydın bir dost. İçten karşıladı beni. Durumu anlattım, üzüldü fakat yadırgamadı. Nevşehir-Göreme gazetesi yazarlarından ve Cumhuriyet muhabiri Selahattin Şahin'le bütün olanaklarıyla yardımcı olacaklarını söylediler. Kalkıp benimle birlikte kapı kapı dolaşıp, emekli gardiyan, eski mahkum aramaya durdular...

Her yerde olduğu gibi Nevşehir'de de iyi insanlar, Yılmaz dostları vardı. Eski bir gardiyanın bakkal dükkanına giderken bir yandan Fahri Bey anlatıyordu;

- Avukat İsmet Şahin, Güney'in hem dostu hem avukatıydı. Kendisi şu anda Ankara'dadır. Yumurtalık'ta vurulan Safa Mutlu, hemşerimizdi. Buraya yakın Derinkuyu kasabasındandır. Kız kardeşi falan burada oturur sanıyorum.

Yılmaz Güney durumu bildiği için, İsmet Beye Mutlu'nun ailesi tarafına eğer kabul ederlerse ekonomik yardım yapmak istediğini söyler. Kanımca geride kalanlarının ekonomik durumlarının iyi olmadığı biçiminde bilgi edinmiş. İsmet Bey de araştırmış. Fakat böyle bir şeyi kabul etmeyeceklerini öğrenmiş. Bu durumu Güney'e mektupla iletmesi gerekiyormuş. Bana geldi. Konuyu anlattı. Benim yazım iyi olduğundan mektubu el yazımla yazdım. O söyledi, ben yazdım...

Eski Gardiyan Mustafa Demirocak'ı daracık bakkal dükkanında bulduk. Aydınlık yüzlü, her yıl Yılmaz'la yatan gibi sağını solunu iyice öğrenmiş biri. İçten karşıladı bizi. Çulun, çuvalın, iskemlenin üzerine oturduk.

Mustafa Demirocak
Önce gardiyan, sonra mahkum
Nevşehir

Mustafa Beyin Yılmaz Güney'le birlikteliği ilginç. O, Nevşehir'de Yılmaz'ın gardiyanı, İmralı'da mahkum arkadaşı olmuş. Gardiyanken siyasi olmayan bir suç işlemiş. Uzun yıllar da yatmış. Az önce Başgardiyan Yılmaz Başar'la ortaklaşa anlattıkları gardiyanlık anılarına, İmralı'yı da ekliyor. Dalgın ve ağız kıyısında düştü düşecek buruk bir gülücük var:

- İmralı Adası ondan sorulurdu. Hemen tanındı ve çok izzet ikram etti. Siyasi grup çalışmaları yapıyorlardı. Halk devrimi nasıl gerçekleşir, işçi köylü kısmı iktidarı nasıl ele geçirir gibi. Bana gel gardaş, sen de katıl, dedi. İşin doğrusu ben çekindim. Çolçocuğum var dedim. Canım çay kahve iç, ille bize katılmak şart değil ya, dedi. Ben de, yok yanlış anlama, senden tarafım ama, ihtilal taraftarı değilim, dedim. Sırtımı tıpışladı, güldü. Halk ihtilali olmadan bir bok olmaz der, bir daha demezdi.

Bir gün iyice anlattı sırrını: "Hiç on katlı apartmanla gecekondu bir olur mu? Hiç zenginle fakir dost olur mu? Hiç ayı derisinden post olur mu" dedi. "Zenginler olduğu sürece fakirler de var olacaktır. Bize rahat yoktur" dedi.

Çok fotoğraf çektirdik. Bazen bunu istemezdi. Benimle fotoğraflarınız başınıza bela açar, derdi. Taa Fransa-Mısır'dan filmciler gelirdi. Televizyoncular, bilmem kimler, ziyaretçisi eksik olmazdı...

İmralı'da eskiden başı sıfıra tıraşlıydı. Savcı değişti, rahat etti. Motora, denize aldılar.

Emekli bir albay vardı, mahkumdu. Bir gün bu yaralandı. Hemen Yılmaz Güney'in üstüne attılar. O yapmıştır, dediler. Albayın arkası kalınmış. Adaya beş hücumbot birden geldi. On kişiyi seçip götürdüler. Bunların içinde Yılmaz Güney de vardı. Isparta'ya gitti, dediler.

Nevşehir'e mi gelelim, diyorsunuz. O zaman, herkes kendi yemeğini kendi pişirirdi. Şimdi pişirtmiyorlar. Ortak kazan kaynıyor.

Para pul sıkıntısı olana Yılmaz yetişirdi. "Burada hepimiz kardeşiz" derdi.

Bizim Nevşehir Cezaevi ünlülerin geçit yeridir. Kemal Tahir, Behice Boran, Yılmaz Güney daha niceleri yattı. Sonradan "Acı", "Ağıt", "Toprakların Kanunu"nu burada çevirdi.

Gençler çok severdi kendisini. O zaman cezaevinin çevresinde tel mel yoktu. Herkes gelir serbestçe seyrederdi.

İmralı'da çevresine toplananlar daha çok Doğulular olurdu. Ayrıca o adam seçmezdi. Babasının oğlu olsa haksızı tutmazdı. Yalancıyı tutmazdı.

Yılmaz Başar, Emekli Başgardiyan
Nevşehir

Dile gelmez iyi bir adamdı. Disiplinsizliği görülmezdi. O zaman siyasilerle casuslar, kara mahkumlara katılmazdı. Yılmaz Güney rahmetlisi de casuslar koğuşuna kondu. Yirmi beş otuz kişi varlardı. Hepsi de tahsilli terbiyeli insanlardı. Almanı, Fransızı, Rumu, Ermenisi vardı.

Yakın arkadaşlarından aklımda kaldığına göre İstanbul'dan Diren Dagıstanyan, İzmit'ten İzzet Günay, Konya Karaman'dan

Abdullah Zorlu vardı. Cezaevi öğretmeni Mustafa Uysal'la da çok samimiydi.

Saliko derler "Salih Şimşek" vardı. Çok yoksul bir mahkumdu. Ona yardım ederdi. Çocuğunu da okutup adam ettiği söylenirdi.

Dedikoduyu hiç sevmezdi. Kitaba, okumaya pek meraklıydı.

O zaman Nevşehir Cezaevi eski bir kilise idi. Avluda mahkumlar top oynardı. Yılmaz topu da pek severdi. Duvarların tepesinden, evlerin dambaşlarından onu seyredenler olurdu. Hatta gözü açık çocuklar, bakma yerini başka çocuklara satarmış. İşte dondurmasına, horozşekerine canım.

Buradan Konya'ya gitti. Sürgününü çekmek için gitti.

Selahattin Şahin, Göreme Gazetesi
Nevşehir

Benim aklım yetmiyor, küçüktüm. Ama bir Yılmaz Güney sözü edilirdi buralarda. Yörede çevirdiği filmler dillerdeydi. Bir de Damat İbrahim Paşa İlkokuluna basket potası hediye ettiğini söylerlerdi. Ayrıca Yılmaz Güney'i görmüş olanların bir övünme payı ayrıcalığı vardı. Hani ben Hacca gittim, ben Çanakkale'de savaştım gibi...

Eski Cezaevi Müdürlerinden
Nevşehir

Adının açıklanmasını istemedi. Bir otobüs firmasında yöneticilik yapıyor. Yaşlanmış, kuşkulu.

- Siyasiler ve casuslar ayrıydı. Ben çoktan emekli oldum. O zamanki cezaevi Rumlardan kalma eski bir kiliseydi.

Yılmaz itaatli bir mahkumdu. Babası, anası ziyaretine geldi. Elbette başı tıraşlıydı. Herkes neyse o da öyle. Başka bir diyeceğim yoktur. Benim adımı yazma. Ne gereği var, olmuş bitmiş bir şey. Çok bile konuştum.

Ali Biçimseven
"Lale" Gazetesi Sahibi, Yönetmeni
Nevşehir

Yılmaz Güney'i kim sevmez. Ben de seri olarak tam 55 çeşit kartı var. Bir bakıma bu Güney koleksiyonudur.

Cezaevinin bulunduğu mahallenin adı, Cumhuriyet mahallesidir. Ben altı yedi yaşlarında bir çocuktum. Yılmaz Güney'i seyretmeye giderdik. O zaman duvarların üzerinde tel yoktu. Askerlere yalvar yakar oralara tırmanırdık.

Avluda voleybol oynarlardı. Yılmaz Güney'i gördük diye mahallede övünürdük onu görmek aramızda bir üstünlük konusuydu...

SELİMİYE-1

İbrahim Keskin (Hava Subayı)
Cezaevi Arkadaşı
Selimiye

Yılmaz'la ilginç bir geçmişimiz var. Adana'da Malatça çiftliğinde üç yaşımızda beraberdik Otuz üç yaşımızda da Selimiye Cezaevinde beraber olduk. Üstelik aynı siyasa, yani sol.

Yılmaz'ın babası dayımın çiftliğinde çalışırdı. Bizim orada evdeci denir. Ee, buna rahat maraba da diyebilirsiniz. Ben ağa soylu, o ırgat soyluydu.

İbrahim arkadaş cana yakın, şakacı bir dost, gülüyor:

Biraz diyalektiğe, biraz da dayıma ters düşerek solcu oldum. Ağaları değil, emekçileri tuttum. Böylece Yılmaz'la üç yaşında başlayan dostluğumuz 33 yaşında cezaevinde sürdü.

Yılmaz'ın tutkuları vardı. Örneğin maydanoz tutkunuydu. Bize zorla o kadar çok maydanoz yedirdi ki, o gün bugündür maydanoz görmeye tahammül edemiyorum.

Bir de bulgur pilavından çiğköfte yapması. İki kaşık artık pilav bulsa, hemen çiğköfte yapmaya soyunurdu.

Bir yıl beraber yattık. Hücrede iken, pencere gibi dar deliğin öte ucunda bir kök ot yeşerdi. Aman nasıl sevindik, onu çiçeğimiz, bahçemiz saydık. Her sabah ne kadar büyüdüğünü görmek için, ortalığın ışımasını dört gözle bekledik.

Bir süre sonra, bizim ot, bizim çiçek, başımıza sorun oldu. O kadar büyüdü, o kadar büyüdü ki, deliğimizi tümden kapadı. Azıcık ışığımız da karardı. Nöbetçilere yalvarırız şunu kesin diye. Yok, açmazlar, kesmezler. Yetişemiyoruz diyorlar. Bizim yetişmemiz olanak dışı. Gece ve gündüzü köpek ulumalarından seçiyoruz. Evet, köpekler genellikle gece uluyorlar

***

Bir anı, ama halen anlayamadığım bir anıdır bu. Yılmaz'ın Orhan Kemal roman ödülünü aldığı güne rastlar.

Arkadaşımız ödül almış, sevindik. Cezaevinde neyi nasıl kutlayabilirsin? Birisi kağıttan bir karanfil yapmış, biri bir çiklet bulmuş, vb...

Benim de aklıma pipo geldi. Tamam onu vereyim dedim. Piponun da bir öyküsü var. Beni Amerika dönüşü havaalanında yakalayıp götürdüler. Üstüm başımdaki her şeyi aldılar, pipoya dokunmadılar, Amerika'ya milli savunma adına ihtisasa yollanmıştım.

Oraya giderken, çok sevdiğim bir arkadaşım benden pipo istemişti. Gül ağacından, güzel bir şey idi.

Her neyse, piponun öyküsünden sonra, ödül üstüne güzel onurlandırıcı sözler ettim. Hiç kullanmadığım bu pipoyu Yılmaz arkadaşıma hediye ediyorum. Kime niyet kime kısmet, dedim.

Pipoyu almasıyla karşı ranzadaki bir arkadaşa savurması bir oldu; "Al, Ziya senin olsun" dedi.

Bir bozuldum bir bozuldum. Vallaha nedenini anlayamadım. Amerika'dan getirdiğim için mi? Yoksa başka bir nedenle mi, halen düşünürüm.

Rafet Özkan

Cezaevi Arkadaşı, Yazar-Öğretmen

12 Mart sonrası, 1973'lerdi. İşte herkes gibi, zorunlu beraberdik. Bir buçuk yıl falan. Ben şahsen Yılmaz'ı çok sekter buldum. Örneğin bir ara "Sigara içeni, tesbih çekeni dışlayın. Bu burjuva alışkanlığıdır" diye tutturdu. Başta kendisi, açıkça bir küskünlük, kırgınlık başladı.

Neyse aradan zaman geçti, Yılmaz tahliye oldu. Biz daha içerdeyiz. Mahkemede buluştuğumuzda bana: "Söyleyin herkes tesbih çeksin. Biz içerinin bunalımıyla öyle konuşmuşuz" demez mi. Tepem attı. Ben posta değilim, Aydın Diyarbakırlı söylesin, dedim. Aydın da arkadaşımız, yanımızda...

Bu kez biz çıktık, ne yazık ki, Yumurtalık olayıyla o girdi. Güven Şengin'le bir gün İzmit'e ziyaretine gidelim dedik.

Güney dergisini sordu. Berbat, dedim. Yönet ağabey, dedi. Kardeşim siz Arnavutluk diye tutturuyorsunuz. Ben öyle şeyde yokum, dedim.

Durdu düşündü:

- Ağabey bana kırgınsınız sanmıştım. Demek hâlâ beni seven bir yanınız var.

- Ben senin kişisel yanlışlarını eleştiririm. Sanatını severim. Bizim kırgınlığımız, kızgınlığımız düşmanca değildir, dedim. Çok sevindi.

Çevresi Yılmaz'ı çok kuşattı. Çocuğunun sünnetine tabanca hediye ettiler. Hele Spor Sergi Sarayındaki tezahürat, alkış onu biraz şaşırttı. Sol liderliğe, teorisyenliğe soyundu.

Fazla alkışı kaldırmak güçtür.

İçeride daha çalışkandı. "İzin" filminin mi ne senaryosunu yazıyordu. Bizim görüşümüzü alırdı.

Salpa romanındaki, lümpen ayakkabıcıyı tutarlı gösterir. Böyle birisi nasıl tutarlı olabilir?

Salpa, Hürriyet gazetesinde tefrika olurken, içerideki arkadaşlar karşı çıktılar. Mahkemelerde "Senin romanın Hürriyet'te ne işi var" diye hesap sordular.

Sağmalcılar Cezaevinden Selimiye'ye nakil nedeni neymiş biliyor musunuz? Gardiyanlar, kapı deliğinden lümpen mahkumlara parayla Yılmaz'ı seyrettiriyorlarmış. Al sana lümpenin marifeti.

Yataküstü konuşmalarımız sırasında Ali Gevgilli'ye tutkundu, onun tahlillerine bayılıyordu. Oysa bize göre o kişi pek anlaşılmaz, bulanık yazılar yazıyordu...

Haşim Özonur
Cezaevi Arkadaşı, 1972 Selimiye

SANAT TARİHİ VE YILMAZ GÜNEY

Yılmaz Güney'le tanışmamız 12 Mart döneminde Sıkıyönetimin karargahı Selimiye Kışlasında oldu. Yıl 1972. Öğretmenliğim İstanbul, Gaziosmanpaşa Plevne Lisesinde. Güzel sanatların niteliği ve toplumsal işlevi üzerinde durmayı âdet haline getirdiğim ders yılı başındaki sanat tarihi derslerinde Yılmaz Güney'in sanatını övmüş, resim derslerine girdiğim orta son sınıf öğrencilerini "Umut" filmine götürmüştüm. "Umut" filminin yurtdışına çıkışının yasaklandığı, Yılmaz Güney'in tutuklandığını duyduğumuz günler... Bir sabah evimden alınarak Gayrettepe'ye götürüldüm. Sıkıyönetim Savcılığı, ihbarlara göre, "Suç unsuru bir fiili övmek"ten (2 aydan 3 yıla kadar hapis istemli 312. madde) hakkımda kovuşturma açtığını bildirmişti Emniyete. Sorgulama, hücrede 3 gün...

Duruşma için Selimiye'ye getirildiğimin üçüncü günü koğuştaydım. Gençler çevreme toplandı. Bir sandalye getirdiler oturmam için. Kendileri yere çöktüler, gelen çömeliyor, yerde bırakılmış şilteye ilişiyordu, sessiz saygılı; gün kararmak üzere...

Duruşma için gelenlerin kimliğini koğuşlar haber alıyormuş, "Sizi bekliyorduk" dediler. Anlatmamı istediler.

Güzel sanatlar üzerinde yaptığım dersleri, sinemanın toplumsal işlevi üzerinde örnek verirken "Umut" filmi üzerinde durduğumuzu falan anlattım. "Bir sanat tarihi öğretmeni olarak elbet övmemem gerekirdi, Yılmaz Güney'in sanatını övdüm, suç unsuru bir eylemini övmedim" dedim. Çevremde yüzlerini seçemediğim bazı gençler arasından biri ayağa kalkarken elini uzattı. "Ben Yılmaz Güney!" Heyecanlı tokalaşma. Çok şaşırmış ve utanmıştım! "Sizi tanıyamadım. Yanımdaymışsınız."

Başında başlık, tıraşı uzamış, tatlı gülümseyişiyle gözümün önüne geliyor. Sonradan yatak yorganımı sırtlayıp taşıyışla da...

Necmi Demir'in bulunduğu 2. koğuşa verilmiştim. Kendisi 4. koğuştaydı. Koğuşlar arasında temasın istenmediğini, kendisinin de özellikle gözlendiğini söylemişti, Selimiye'nin geniş koridorunda volta atarken. Ama gençler Yılmaz Ağabeylerini kolluyorlardı sanırım.

Sinematek'e üye olduğumu, sinema sanatıyla yakından ilgilendiğimi anlayınca tasarladığı bir senaryosunun görüntülerini betimlemeye koyuluşunu anımsıyorum. Kentsel yaşamda geçim sıkıntısına düşen bir ailenin –Zeytinburnu yöresini düşünüyordu– 12-13 yaşındaki kızıyla ilgiliydi anlattıkları... Ezilen sınıfa duyarlılığı apaçıktı.

Bir voltamızda bir pencere önüne doğru duraladı; durduk. Davamı kendi davasını alan avukatın almasını önerdi. Ve yüzüme gerçeği öğrenmek isteyen işleyici gözlerle bakarak işkence yapılıp yapılmadığını ısrarla sordu. "Yok, işkence yapılmadı" dedim. "Maddi işkence yapılmadı." Avukat konusunu da üsteledi. İlgisine teşekkür ettim. Hem yük olmak istemiyordum. Hem avukat Faik Muzaffer Amaç yakın dostumdu. Birkaç gün sonra da mektubu geldi.

Ama avukata falan gerek kalmadan Selimiye'ye gelişimin 10. günü tahliye edildim. Tanık öğrencilerimin ifadeleri mi etkili olmuştu. Bu belgeyle Sıkıyönetim Savcılığının iddianamesinin fotokopilerini birlikte göndermek istiyordum. Bu belgelerin bulunduğu dosyamı bir türlü bulamadım. Gecikişimde, bulamayışımın yarattığı üzüntünün de payı var.

Yüklendiğiniz onurlu görev için sizi tekrar kutlar, başarı dileklerimi ve saygılarımı sunarım.

Ahmet Cantürk
Cezaevi Arkadaşı, 1972-Selimiye

Yıl 1972. Bolu'da 17 yaşında bir lise öğrencisiyim. Ortaokuldan itibaren okulda öğretilenlerle yetinmiyor, çeşitli konularda okuyup araştırıyorum. O zamanlar Türkiye'de önemli olaylar oluyor, bunların ne olduğunu anlamaya çalışıyorum. Aynı zamanda

tam bir sinema tutkunuyum. Sinemanın dışında zaten tiyatro vb.. yerler yok. O yıllar sinemanın çirkin kralı Yılmaz Güney'de kendimizden bir şeyler buluyoruz. Onun filmlerini görebilmek için bütün imkanlarımı zorlayarak çevre il ve ilçelere gidiyorum.

30 Mayıs 1972 ders yılının son günü, evimdeki bazı kitaplardan sol düşünceye sahip olabileceğim korkusuna kapılan bir yakınımın ihbarı üzerine beraber kaldığım bir kaç arkadaşla birlikte "yakalandık." Suçumuz büyüktü: Bolu'da Dev-Lis kurmak. El konan suç delillerimiz ise hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak nitelikteydi. Fakir Baykurt'un Amerikan Sargısı, Kemal Tahir'in Yorgun Savaşçı'sı, Kemal Bilbaşar'ın Memo'su, Behice Boran'ın Türkiye'de Sosyalizmin Sorunları vb. Emniyetteki ayrıntıları geçiyorum.

Dava büyüktü. Ankara'da ve İstanbul'da Balyoz harekatıyla darbeyi yiyenler, ikisinin ortasında (Bolu'da) mevzilenmişlerdi. Bu ve benzer gerekçelerle bizim davamızın Bolu'da görülemeyeceği, Sıkıyönetime gitmesi gerektiği düşüncesiyle önce Sakarya sıkıyönetimine, oradan da İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığına, Selimiye'ye getirildik. 30 gün kadar Harem yönündeki "Gözaltı" kısmında kaldım. Burada Emniyetten ve kontrgerilladan, işkenceden geçip gelenleri gözlerimle gördüm. Tuvalete zamanında çıkarılmadığımız için yoğurt kaplarıyla ihtiyacımızı giderip camlardan aşağı atardık. Yan tarafımızdaki hücrede Ertuğrul Kürkçü kalıyordu. Tuvalete giderken sağa sola bakmak yasaktı. Ben her seferimde yumruğumu sıkarak Kürkçü'ye selam verir, süngüyle uyarılırdım. Gözaltında yaşadığım ve bana ilginç gelen bir başka olay da, görevliler tarafından çekilen resimlerimizin sadece Tercüman gazetesinde çıkmasıydı. Yani Tercüman gazetesiyle sıkıyönetim arasında diğer haber ajanslarından ayrı direkt ilişki vardı. Nitekim daha sonraları sayın İlhan Selçuk'un ifadelerinin yayımlanmasıyla hem o dönemdeki işkenceler bir kez daha belgelendi, hem de Tercüman kendini ele verdi.

30 günlük gözetim süresinin sonunda mahkemeye çıktık ve tutuklandık. Buna çok üzülmedik. Türkiye'de bir büyük müca-

dele oluyordu ve biz de hiçbir katkımız olmamasına rağmen mücadelenin haklı tarafında yer alıyorduk. Tutuklanmadan sonraki tek düşüncem bir başka cezaevine mi gideceğim yoksa Selimiye'nin tutukevi kısmında mı kalacağım endişesi idi. Bunun nedeni bir gazetede okuduğum Yılmaz Güney'in Sağmalcılar'dan Selimiye'ye nakliyle ilgili bir haberdi. Sonunda istediğim oldu, Selimiye'nin diğer kısmına götürüldük. Yani Selimiye'de kaldık.

Aşağından bir yatak ve bir battaniye aldıktan ve birkaç kat çıktıktan sonra demir kapı açıldı ve ben 17 yaşımda tam 16 ay beraber yaşayacağım arkadaşlarımın arasına katılmış oldum. Bu arkadaşların en değerlilerinden biri de şüphesiz Yılmaz Güney'di.

Onu daha dış kapıdan girdiğimde koridorda elleri arkasında volta atarken tıpkı filmlerindeki gibi, omuzlarını aşağı yukarı sallayarak yürümesinden tanıdım. Daha o anda içimi bir sevinç kapladı, Sanki cezaevine girmemiştim de, Bolu'dan İstanbul'a Yılmaz Güney'i görmeye gelmiştim.

Yatağımı acele hazırladıktan sonra koridorda volta atanların arasına karıştım. Birkaç kez gidip gelmiştim ki "Delikanlı gel bakalım" diyen bir ses duydum. Bu sesin sahibi Yılmaz Güney'di. Selimiye'nin duvarları oldukça kalındır ve pencereleri dış tarafından takılı olduğu için pencere önünde oturulabilir. İşte Yılmaz orada oturmuş beni çağırıyordu. Yanına gittim, nereden geldiğimizi ve suçumuzun ne olduğunu sordu. Ben de durumu anlattım. Bana üzülmeye gerek olmadığını, Türkiye'de sınıf mücadelesinin şiddetlendiğini, bunun sonucu olarak egemenlerin en ufak bir uyanışa bile tahammül edemediği için bizim gibi daha birçoklarını hiçbir suçları olmadığı halde cezaevlerine doldurduğunu anlattı.

Cezaevinde bulunduğum süre içinde Yılmaz Ağabeyden çok şey öğrendim. Kesinlikle söyleyebilirim ki orada en çok çalışan (okuyup yazan) Yılmaz Güney'di. Buna rağmen günlük görevlerini diğerleriyle birlikte aksatmadan yürütürdü. Bir defasında değer verdiğim bir devrimcinin Yılmaz Ağabey bulaşık yıkarken ona bıraktırmaya çalıştığını gördüm. Yılmaz Ağabey de, bir daha

hiç kimseye karşı bu şekilde hareket etmemesi gerektiğini anlattı. Birinin değeri düşerken diğeri yükseliyordu. Sanatçı kişiliği ve devrimciliğinden öte Yılmaz Güney çok iyi bir insandı. Cezaevinde birbirleriyle sürtüşme halinde olanlar vardı. Kendinin de bir yanı olmasına rağmen, içerde olduğumuz gerekçesiyle onları uzlaştırmaya çalışırdı. En yakınındaki, en çok güvendiği arkadaşları bu zor günlerde ona sırt çevirmişlerdi. Cezaevinde oluşundan yararlanmak isteyen "leş kargaları" vardı. Bütün bunlara karşın insanlara güvenir ve elinden geldiği kadar herkese yardım ederdi.

Yılmaz Güney aynı zamanda çok akıllı bir insandı. Onun kafasında her şey o kadar berraktı ki, önemli teorik konularda hiçbir bocalama göstermezdi. Tarihi materyalizmle ve diyalektik yöntemle ilgili konuları günlük yaşamdan basit örneklerle anlatmada çok usta idi. Daha 1972-73'lerde Türkiye sol hareketini ve geçmişini, bugün birçoklarının ortak olduğu noktalarda odaklaştırarak yapıyordu. Türkiyemizde gerçekten çeşitli alanlarda bu arada sinemada da çok değerli sanatçılarımız yetişmesine rağmen, Yılmaz Güney kadar sanatın sınıf mücadelesinden ayrı olmadığını, tersine onun bir aracı olduğun kavrayanı azdır. Yılmaz sinemanın kitleleri bilinçlendirmedeki büyük önemini çok iyi biliyordu. Ama yaşanan olaylar istediklerini gerçekleştirmesine engel oldu.

Yılmaz Güney'le beraber spor yaparak, satranç oynayarak uzun uzun sohbet ederek 16 ay birlikte kaldım. Bu süre içinde bir gün olsun moralinin bozuk olduğunu, umutsuz olduğunu görmedim. Oysa hakkında ağır hapis cezaları isteniyordu. Sinemayla ilgili başka davaları vardı. Son derece kararlı ve azimli bir devrimciydi. Birçok hata yaptığını ve çıkınca bu hataları telafi edecek çalışmaları kısa sürede tamamlayacağını söylerdi. Üzgün bir arkadaşımızı gördüğünde onunla mutlaka ilgilenir, derdine ortak olurdu. Çoğu zaman bizleri güldürmek için birtakım taklitler yapar ya da neşeli şeyler anlatırdı. Kendisinin de, bir defa görenin gözünden kolay silinmeyecek güzelim bir gülümseyişi vardı.

Tabii bu birlikteliğin getirdiği daha birçok irili ufaklı anı var.

Ancak bunların hepsini anlatmaya gerek yok. Ben 1973'ün sonbaharında, arkadaşlardan ayrılmanın hüznü ve dışarı çıkmanın sevincinin birbirine karıştığı duygularla tahliye oldum. Yılmaz Güney de 1974 baharında dışarıya çıktı.

Yılmaz Güney hemen sinema çalışmalarına koyuldu. İçerde iken tasarladıklarını gerçekleştirmeliydi. Selimiye'de iken "Kafalarına balyoz gibi inen filmler yapacağım" diyordu. Onu bu dönemde Güney Filmcilik binasında bir defa ziyaret ettim. Eşi Fatoş ve oğluyla tanıştım. Daha sonra Yumurtalık olayı oldu.

Yılmaz'ın tahliye olduğu dönemle tekrar demir kapılar ardına kapatıldığı o kısacık zamanda yaptıkları dışarıda olsa neler yapabileceğinin en güzel örnekleriyle doludur. Gerçi o içerde olmasına rağmen çoklarının özgürken yapamadığını gerçekleştirmiş bir insandır.

Adana'dan Ankara Merkez Cezaevine getirildiğinde tekrar görüşme imkanı bulabildim. Cezaevinin giriş kapısında görüşebileceklerinin isim listesi vardı. Bu listenin dışında kimseyle görüşmüyordu. Güney Film'den geldiğimi söyleyerek görüşmek istedim. Kendisine haber verdiler. "Ben müzelik miyim" diye söylenerek görüş yerine geldi. Ben de gerçekten müzelik olduğunu söyledim. (Uluslararası değerli bir sinemacı olduğu kabul edilerek dünya sinema müzesine bir resmi konmuştu.) Orada ilk defa üzgün gördüm kendisini... Bu görüşme, geçmiş olsunla halhatır sormakla geçen kısa bir görüşme oldu.

Yılmaz Güney'i son olarak 1978'in sonlarında İstanbul Toptaşı Cezaevinde ziyaret ettim. Askere gideceğim için görüşmek istedim, Güney dergisinden arkadaşların yardımıyla, normal görüş yerinde değil de özel olarak görüşme imkanı buldum. Aradan birkaç sene geçtikten sonra beni tekrar karşısında görünce çok sevindi. Orada da çok üzgün gördüm kendisini. Ama bu üzüntüsünün esas nedeni Türkiye sol hareketinin o gün içinde bulunduğu durumdu. Devrimciler bölük pörçüktü ve birbirlerine saldırılarını öldürmeye kadar vardırmışlardı. Nasılsın falan dedikten sonra ilk sözü "Ne olacak böyle halimiz" oldu. Türkiye'de sol potansiyelin

çok güçlü olduğunu, ama devrimcilerin yaşanan olaylardan gerekli dersleri alamadıkları, bölünmelerin ne kadar zarar verdiği üzerinde durdu. Gerçi bu durumdan herkes şikayetçiydi, ama o bunun acısını yürekten duyan biriydi. Toptaşı'nda da güncel konular üzerinde uzun uzun tartıştık. Bu onu son görüşümdü.

Bu anılardan sonra Yılmaz'la ilgili genel değerlendirmelere ilişkin bazı düşüncelerimi de belirtmek isterim. Yılmaz Güney için çok şey söylenecektir. Bazı gazete ve dergilerde çıkan yazılara baktığımda onun birçok yönünün eksik ele alındığına veya yanlış anlamalara yol açacak şekilde değerlendirildiğine tanık oluyorum. Şimdiye kadarki en derli toplu değerlendirme Yeni Gündem'de çıkan Murat Belge'nin yazısı idi. Ama öyle güzel bir yazıda bile çok dikkat çeken önemli bir eksiklik ve bir de çok yanlış bir değerlendirme vardı. O yazının eksik yanı, Yılmaz'ın yazarlık yanına hiç değinilmemiş olmasıdır. Yılmaz Güney sinemadaki başarılarının yanında aynı zamanda çok değerli bir yazarımızdı. İyi denebilecek bir roman yazarıdır. Murat Belge'nin yazısındaki yanlış yorum ise onun bencil olarak tanıtılmasıdır. Yılmaz bencil olmamak için adını mı değiştirecekti? Herkesin bir adı var ve o adla anılır. En toplumcu kimdir? Marks mı, Lenin mi? Onların da adları var. Derginin adının Güney olması konusunda da Yılmaz haklıdır. Çünkü Yılmaz hayatı boyunca çok istismar edilmiş bir insandı. Devrimcilere el uzattı, THKP-C militanı oldu. TSİP'in kuruluşuna katıldı, TSİP milletvekili adayı oldu. Yurtdışında bir toplantıya katıldı, TKP temsilcisi oldu. Bu kadar istismar edilen bir insan başka nasıl hareket edebilirdi? Bazıları onun sinema dışına taşmasını, önemli siyasi ve ideolojik konularda söz söylemesini doğru bulmuyor. Gerçekten de sadece sinemayla ilgilense çok daha fazla şey yapabilirdi. Ama onu çeşitli konularda söz söylemeye iten en önemli etken Türkiye'de kitleleri kucaklayan, doğru siyasi tespitleri olan bir partinin olmayışıdır. Yoksa Yılmaz Güney kesinlikle liderliğe soyunan bir devrimci değildi. Tam bir sinema aşığıydı. Sinemanın da, mücadele için anlamını çok iyi biliyordu.

Belirli zamanlarda Yılmaz'ın adını ağızlarına almayanlar, çok şey yazıp çizecekler. Yılmaz gene istismar konusu olacak, bunu önlemek güç. Tek istediğim, bütün yazılanların Yılmaz'ın adını hiç duymayanlar ile "Yılmaz Güney'in Türkiye ilerici çizgisinde çok önemli bir kişilik olduğunu sanmıyorum" (Yeni Gündem, Sayı 43) diyenlere, onu daha iyi tanıtmasıdır. Bütün emekten yana olanların yapması gereken ise Yılmaz Güney'in eserini gerektiği gibi değerlendirerek, emekçi sınıfların ve Türkiye devrimci hareketinin hizmetine koymaktır.

Bugün Yılmaz unutturulmaya çalışılmaktadır; ama bu hiçbir zaman mümkün olmayacaktır. Türkiye var oldukça, emekçi sınıflar var oldukça ve Türkiye sineması var oldukça, Yılmaz Güney'in yok olması mümkün değildir. Yılmaz'ı kitlelere en iyi tanıtacak şüphesiz onun kendi eseridir. Yılmaz kadar olmasa bile halkına karşı en ufak sorumluluk taşıyanların bu eserlerin yok edilmesine göz yummamaları gerekir. Onu tanıyan bütün emekçilerin olduğu gibi, benim de başucumdan resmi ve yüreğimden sevgisi hiç eksik olmadı. Ben yok oluncaya kadar da olmayacak.

Tevfik Işık Çeviker
Selimiye Cezaevi, 1972-12 Mart
Selimiye

Selimiye kışlasında, yani cezaevinde iki yıl birlikte kaldık. O zaman hiçbirimiz yeterli sol bilinçte değildik. Örneğin tahliye olan bir arkadaşımız, o gün yemekte tesadüfen çıkan portakalını almadan dışarı çıkmadı. İsmi bende saklı.

Her türlü çocukluk hastalığımıza karşın, Yılmaz'ın ilk belirgin özelliği eşitlikçiliğiydi. Adanalılar, Kürtler, tüm dizleri bükük oturur. Yılmaz da öyle oturunca rahat ederdi. Yani, oturuşuyla, kalkışıyla o halktı.

Yemek ustasıydı. Pilav artığından güzel çiğ köfte yapardı.

Gardiyanların Yılmaz Pütün diye çağırmasıysa, onu güldürür, bizi şaşırtırdı.

Anı mı? Ah olmaz olsun o anılar. Selimiye'de akşam saat

10'dan sonra kapılar kapanır. Sidiğimiz geliyor, çatlıyoruz. Şişe yok, bardak yok işesen. Yılmaz bize bir teknik öğretti. Şarıltı çıtırtı olsa, nöbetçiler demir kapıyı yumrukluyor.

Şeyimizi duvara dayayıp cizzit diye sessizce işemeyi Yılmaz'dan öğrendik...

***

Aradan yıllar geçti Yılmaz'ın başına iş getirildi, yeniden içeri girdi. Biz, İbrahim Keskin'le ziyaretine gittik. Onun adını verip görüş istediğimiz ilk er "Bismillah" deyip yanımızdan kaçtı. Kemer burunlu, coplu er ise, gözleri tavanda: "Hemşerim sen nerelisun? Coplu askerin konuşuk etmesi yasak daa." Deme baa oyle, bizi eşek sudan gelene kadar dövirler daa..." dedi üzgünce.

Fakat Yılmaz, nedense bizi epey bekletti.

Talat Turhan
Cezaevi Arkadaşı
Yazar-Araştırmacı

Cezaevlerindeki insanların genelde bir sıkıntısı, acelesi olur. Bunu çeşitli biçimlerde belli ederler. Yılmaz Güney'de o sıkıntıyı, rahatsızlığı göremedim. Babasının evindeymişçesine rahattı. Ağlaması, sızlaması, hiçbir şeyden yakınması yoktu. Bu bana ilginç geldi...

Zeki Öncü
Cezaevi Arkadaşı, Gazeteci
Selimiye

Selimiye'de, 1971 yıllarıydı. Yılmaz arkadaşla karşılaştım. Rahat insandı. Cezaevini babaevi gibi kabullenmişti.

Ola dadaşım "ahan bele" işte böyle diz çöküp, eller önde oturuşu ben öğrettim ona. Bu oturuşun bizdeki adı "it oturuşu"dur. Kürt oturuşu başkadır. Onlar ellerini yana salar, yere salar. İt oturuşunda eller boş ve öndedir.

Zeki kardeş, hemen çöküp gösterdi, gülüştük.

Av. Bilge Bilbay
"Güney"in Avukatı
Selimiye

Anımsadığım kadarıyla 1972-73 yıllarıydı. Yılmaz'ı alıp Selimiye'ye götürmüşlerdi. Bir hafta on gün kendisiyle bağ kuramadık. Yerini öğrenemedik.

Sonunda Selimiye'de ilk görüşen ben oldum. Tabii ki, küçük bir yazılı notla. İşte bir şeye ihtiyacı olup olmadığını sordum. "Şimdilik bir şeye ihtiyacım yok" diye yazmıştı.

Unutamadığım bir olaysa Fatoş Hanımla evlenme yıldönümlerine ilişkindir. Fatoş bana, Yılmaz'a götürmek üzere kırmızı bir gül verdi. Ya içeri almazlarsa endişesiyle götürdüm: Dahası gülün sapını falan budayarak hacmini küçülttüm. Neyse ki aldılar. Almasalar, Yılmaz'a vermeseler çok üzülürdüm.

Yılmaz sürekli veren birisiydi. Ama her şeyini, parasını, sevgisini, varını yoğunu!..

ÇELİŞKİ VE GELİŞİM

Öğretmen
Mersin Merkezde halen görevli
Yargıç Safa Mutlu'nun yakın akrabası

16 Şubat 1989'da, Mersin'de Kitapsan Kitabevinin düzenlediği bir imza gününe katılmıştı. Doğal olarak birçok okurla tanışıp söyleşiyorduk. Bu arada Niğde'nin Derinkuyu kasabasından olduğunu söyleyen bir öğretmen arkadaş geldi. Kendisi hoşsohbet, okumuş ve okuduğunu anlamış, cana yakın biriydi. Dereden tepeden konuşurken söz döndü dolaştı Yılmaz Güney ve Yumurtalık yargıcı Safa Mutlu konusuna geldi. Öğretmen arkadaş:

"Ben Safa Mutlu'nun yakın akrabasıyım. Yılmaz Güney'i çok severim. İlerici, yurtsever, yoksuldan yana olup da onu sevmemek mümkün mü? Söz konusu acı olayın kesin bir kaza sonucu olduğuna inananlardanım. Yoksa Güney gibi humanist bir sanatçı cana kıymaz" diye başladı.

Eski Niğde savcılarından olan İ. Kemal Karadayı'yla duy-

duklarımızdan mutlandık. Bireysel öfkeyi, ilkel öc duygusunu gerilerde bırakmış bu arkadışımıza sevincimizi anlatacak sözcük seçmekte güçlük çektik. Öğretmen arkadaşımız, dahası var dercesine sözünü sürdürdü:

"1975 yıllarında Yılmaz Güney'e özgürlük kampanyası başlatılmıştı. O sıra Niğde'de de aynı anlamda bir girişim oldu. Burada kampanyanın tertip komitesinde başı çeken kimdi biliyor musunuz? Rahmetli Safa Mutlu'nun küçük kardeşlerinden olan Mustafa Mutlu. Mustafa Ağabey ilerici, aydın eski Töb-Der'li bir öğretmendir..."

Bu öğretmen arkadaşımızın adresi bizde saklı. Adını vermenin sakıncalı olacağını düşündük. Yılmaz Güney'in Yumurtalık olayından sonra Mutlu'nun ailesine ekonomik yardım önerdiğini yazmıştık. Burada akla iki olasılık geliyor: Birincisi Güney Söz konusu talihsiz kazadan son derece üzgündür, geride kalanlara yardımı taşıdığı dünya görüşünün bir kesiti, gereği sayar. Benzeri yardımları geçmişte, herkese de yapmıştır. İkincisi, Mutlu'nun ailesinde ilerici aydınların da bulunduğunu öğrenir. Dolayısıyla üzüntüsü daha yoğunlaşır. Kendini bağışlatıp, ailedeki ilericilerden özür dilemek, onlarla diyalog kurmak ister. Her iki durumda Güney'in insan, sanatçı yanına ters düşmez.

Not: Yurdumuzda özgürlüğün boyutlarını ölçmek için bir örnek daha: Yukarıdaki anıda gerçek ismi gizlemek zorunda kalmıştık. Şimdi demokrasi biraz soluk alır hale geldiğinden, bir bir anısı olan arkadaşların gerçek isimlerini veriyoruz. Niğdeli bir öğretmen dediğimiz kardeşimiz, halen Mersin Üniversitesinde Öğretim Üyesi olan Mehmet Kabak'tır. Kendisi Nevşehirli ve Safa Mutlu'nun akrabasıdır.

ANKARA CEZAEVİ

Dr. Turhan Temuçin
Ankara Cezaevindeyken Tedavi Eden Doktor
Ankara

Sevgili Yılmaz'la ilgili çağrınızı okudum. Ben Yılmaz'la cezaevinde yatmadım. Ama, onun Ankara, İzmit ve İmralı'daki yaşantısına tanık oldum. Araştırmanıza yararlı olur düşüncesiyle bildiklerimi yazmayı uygun gördüm.

Son olaydan sonra Yılmaz'ı Ankara Cezaevine getirmişlerdi. Rahatsız olduğunu biliyordum. Ben o tarihte Ankara Numune Hastanesinde başasistan olarak görev yapıyordum. Ortak dostlarımızla bana haber göndererek hastaneye yatmak istediğini söyledi. Hiçbir şeyi olmasa da geçirdiği önemli stres nedeniyle hastanede yatabilirdi. O nedenle hastaneye sevk edilmesini sağlayarak bana gelmesini bildirdim.

Yılmaz bir başçavuşla birlikte kliniğimize geldi. O zaman için en ileri teknik olarak kabul edilen sintografi cihazıyla taramasını yaptım. Karaciğeri bariz olarak yetmezlik tablosunu gösteriyordu. Bu durumda tetkike alınması ve bu yetmezlik tablosunun nereden kaynaklandığının bulunması gerekiyordu. O nedenle Yılmaz'ı Numune Hastanesinin mahkum koğuşuna yatırdım. Amacım, bütün organlarının, özellikle midesinin tetkikini yapmaktı.

Yılmaz'ın Numune Hastanesi mahkum koğuşuna yatmasıyla birlikte trafik öylesine yoğunlaştı ki, onu görmek isteyenler öylesine arttı ki, ortaya Yılmaz'ın can güvenliği sorunu çıktı. Gelip gidenler arasında Yılmaz'a kötülük yapmak isteyenler de olabilirdi. Bu kuşkumu kendisine söylediğimde, hiç aldırmadı:

- Cezaevlerinde bana kimse bir şey yapamaz. Çünkü burada bulunanların tümü benim dostumdur, dedi.

Mide tetkiki için röntgen servisinden gün istedik. Çok ileri bir tarihe verdiler. Bu ise Başhekim Münif İslamoğlu'nu büyük ölçüde rahatsız etti. Zaten yatırılışına karşıydı. Gazetelerin sürekli yayınları üzerine de iyice aksileşmişti. Yılmaz'ın çıkarılmasını istiyordu. Benim direnmem üzerine aramızda tatsız tartışmalar çıktı.

Bu tartışmaları Yılmaz da duymuştu. Başhekimle benim tartışmamın ertesi günü, kendisini taburcu etmemi istedi.

- Bunlar seni rahat bırakmazlar, ağabey, diyordu, başına iş açarlar. Bırak ben çıkayım. Daha iyi bir zamanda yatarım, dedi.

Hastalığını değil, beni düşünüyordu.

Tüm karşı çıkmalarıma rağmen, bir sabah kararlı olarak:

- Ben başçavuşa söyledim, yarın çıkıyorum. Tetkik de istemiyorum, dedi.

Kesin kararlıydı. Dinlemedi beni.

Çıkacağı sabah, ortak dostlarımıza haber verdim. Benim tüm endişem (o sabah gazetelerin yazdığı gibi) karşı taraftan kendisine bir kötülük yapılabileceğiydi.

Yılmaz'ı almaya gelen minibüs tipi bir arabada sekiz jandarma vardı. Ama numune hastanesinin mahkum koğuşunun bulunduğu D Blok önünde en az yirmi kişi bekliyordu. Bunlar Yılmaz'ın Ankaralı dostlarıydı. Açıkça söyleyeyim ki, hepsi de silahlıydı. Dostları Yılmaz'ı cezaevine kadar götürdüler.

Numune Hastanesinde kaldığı sekiz gün içinde Yılmaz, o insanı etkileyici kişiliğiyle yüzlerce dost edindi. Doktorlar (genç-ler), hemşireler, teknisyenler ve hizmetliler ona ulaşabilmek, onunla konuşabilmek için yarış ediyorlardı.

O sekiz günden bana ise son derece önemli bir armağan kaldı.

- Sen yazıyorsun ağabey, ama içinde bulunduğun kesimi hiç yazmıyorsun. Hastane, toplumun her kesiminin bulunduğu bir ortam. Neden bunları yazmıyorsun, dedi.

İşte onun bu önerisinden benim "Hastane mi Kestane mi" isimli tiyatro oyunum çıktı.

Ankara Cezaevinde kaldığı sürece onu üç kez ziyaret ettim. Kendinden emin, güçlü ve sürekli umutluydu.

İZMİT

1978 yılında Yılmaz İzmit Cezaevinde yatıyordu ve sağlığı adamakıllı bozulmuştu. Eşi Fatoş yaptığım telefon konuşmalarında bana bu durumu bildiriyordu. Ama Yılmaz hiçbir şey söylemiyordu. Cezaevi koşullarından uzaklaşması gerekiyordu.

1978'in Mart veya Nisan ayında Yılmaz'ı İzmit Cezaevinde ziyaret ettim. Amacım, başka bir cezaevine naklini sağlamak için olurunu almaktı.

Yılmaz'ı ziyaret etmek istediğimi söylediğimde cezaevi görevlilerinin davranışı hemen değişti. Olumlu şekilde değişti. Bana, onun arkadaşı olduğum için olağanüstü saygılı davrandılar. İzmit Cezaevini de kişiliği, dostluğu ve kafasıyla kendine bağlamıştı.

O görüşmemizde, son derece neşeliydi, gülüyordu, olan bitene, çevresinde dönen tehlikelere hiç aldırmıyordu. Biz Yılmaz'ın mahkum dostlarıyla birlikte otururken, yakın arkadaşı Dündar Kılıç da çıkıp geldi. Dündar benim gençlik arkadaşımdı, Yılmaz'ın da yakın ve can dostu.

İş başka bir cezaevine nakile gelince Dündar, İstanbul cezaevlerinden birisine gelmesini istedi. Böylece Yılmaz'ı hem korutacak hem de kendisini sık sık görmek olanağını bulacaktı. Bense Ankara Yarıaçık Cezaevine gelmesini istedim. İlerleyen hastalığını tedavi etmek olanakları Ankara'da daha fazla olacaktı. O ise İmralı'yı istedi. Açık hava, çalışma fırsatı ve deniz diyordu. Sonunda o tartışılmaz ikna yeteneğiyle Dündar'ı da, beni

de ikna etti. İmralı'ya nakli için dilekçe yazdı.

İmralı'ya nakli için işleri ben takip ettim. Adalet Bakanlığı'ndaki bir üst düzey yönetici Yılmaz'ın İmralı'ya naklinin hakkı olduğunu, oma oradan kaçacağı kuşkusu içinde bulunduğunu söyledi. Ben de:

- Bakın dedim, İzmit Cezaevi görevlilerine bir şey yapmayacağınızı söylerseniz, size bir şey anlatayım...

Ben, İzmit'te Yılmaz'ı ziyaret edip dönerken, o beni cezaevinin önündeki karayoluna kadar uğurlardı. Yanında hiçbir görevli yoktu. Sonra da dönüp cezaevine gitti. Kaçacak olsaydı, oradan kaçardı.

Sonra Yılmaz İmralı'ya nakil oldu.

***

İMRALI

İmralı'nın tam karşısında Armutlu vardır. Burası benim yirmi beş yıldır gittiğim tatil köyümdür. İnsanları sevecen ve dost kişilerdir. Ben yazları ne zaman Armutlu'ya gitsem Yılmaz da iki gün sonra İmralı'ya ait büyük balıkçı gırgırlarıyla gelirdi. Kışın balıkçı teknelerinde çalışıyordu. Yazın o tekneler odun ihtiyacı için 5-6 mahkumla Armutlu'ya geliyor ve odun yükledikten sonra gidiyordu. O süre içinde de Yılmaz'la sürekli birlikte oluyorduk Kısa sürede tüm Armutlu'nun dostluğunu kazandı. O geldiğinde Armutlu bayram yapıyordu adeta.

Aynı tekneyle Gemlik'e gittiğinde içki olayı oldu. Yılmaz, Gemlik lokantalarından birisinde içki içerken görülmüştü. Oysa içki içemiyordu. Midesi iyice kötüleşmişti. Gemlik olayının ertesi yılı gene Yılmaz, Armutlu'ya geldi. Büyük bir masanın çevresinde tüm köylülerle oturmuş tatlı bir söyleşiye dalmıştık. Geceydi. Masadakilerden bir genç:

- Yılmaz ağabey, dedi, hakikaten Gemlik'te içki içiyor muydun?

O dünya güzeli gülüşüyle:

- Bak, dedi, ben şimdi içki içiyor muyum?

- Hayır.

- Ama bu masada içki içiliyor değil mi?

- Evet.

- Şimdi, bu masayı uzaktan birisi görse, beni de görse ne der?

Genç hiç düşünmeden yanıtladı:

- Yılmaz Güney de içki içiyor der.

- Gördün mü? İşte Gemlik olayı da böyledir. Oradaki dostlar içiyorlardı. Bense yemek yiyordum. Ama bildiğiniz gibi bizi yok etmek isteyen faşizm ve onun yardakçıları her yerde üstümüze gelirler. Hem Turhan Ağabey benim doktorumdur, o içki içmediğimi bilir, size söylemedi mi?

- Söyledi ama, senin de ağzından duymak istedik.

1981'in Temmuz ayında Armutlulu bir balıkçı dostun teknesi ile, bir de biz gidelim Yılmaz'a deyip, İmralı'ya doğru yola çıktık.

Görüşüp görüşemeyeceğimizi bilmiyorduk. Ama en azından gitmeye teşebbüs etmiş olacaktık. Bu da Yılmaz'a karşı bir görevdi.

O yaz günü çok berbart bir denizde, güçlükle İmralı'ya yanaştık. Geleceğimizi bilmiyordu.

İmralı'ya sefer yapan denizyollarına ait bir vapur açıkta bekliyor, İmralı'ya ait içinde ağlar bulunan bir gırgır teknesi de vapurdan yolcuları alabilmek için hareket etmiş ama, arıza yaparak arada kalmıştı. Ne vapur yanaşabiliyordu ne de gırgır teknesi. Biz kıyıya yanaşırken Yılmaz'ın gırgır teknesi içinde olduğunu gördük. O da, yalnız Armutlu'yu, Armutluları değil, Armutlu'ya ait tekneleri bile artık tanımıştı. Bu onun gözlem yeteneğiydi. Onun için bizi seçemedi ama, tekneyi tanıdı ve el sallamaya başladı. Yanına yaklaştığımızda bizim tekneyle vapurdan yolcuları, daha doğrusu ziyaretçileri ve postayı almamızı önerdi. Gerekeni yaptık. Üçbeş kez vapur ile kıyı arasında gidip geldikten sonra baştan kara edip İmralı'ya çıktık.

O anda iskelede ne kadar mahkum ve görevli varsa, bizi sanki kırk yıllık dostları imiş gibi karşıladılar? Çünkü biz Yılmaz'ın dostuyduk.

Sonra Yılmaz'la birlikte İmralı'daki görevlilere ait lokantada yemek yedik. Çevresinde sürekli bulunan üç genç vardı. Bunlar Yılmaz'ın gözünün içine bakıyorlar, ağzından çıkan tek sözcüğü kaçırmak istemiyorlardı.

- Kim bunlar, dedim.

- Villamdaki dostlarım dedi, gevrek gevrek güldü.

- Ne villası diyecek oldum.

- Tepede, yukarda kaldığım bir ev var. Bağ evi. Orada tarla ziraatı yapıyorum. Bu çocuklar da o evde kalıyor.

- Görecek miyiz?

- Tabii, şimdi oraya gidiyoruz.

İmralı'nın kuzey koyuna bakan tepeye bir kamyonetle çıktık. Küçücük bir bağ evi. Önünde bir çardak ve geniş bir tarla. Tarlada domates, salatalık, biber gibi sebzeler ekili.

- Yazın burayla uğraşıyorum. Toprakla uğraşmak çok zevkli. Yepyeni bir domates türü yetiştirdim. Her biri ayva gibi. Çok hoşuma gidiyor bu uğraş.

- Yazıyor musun?

- Sürekli yazıyorum. Düşünüyorum, araştırıyorum.

- Kitap durumu ne?

- Buluyorum, geliyor, getiriyorlar. Yönetim iyi. Fazla üstüme gelmiyor. Ama biliyorsun, şimdi cunta dönemi yaşıyoruz. Ne olur belli olmaz.

- Ne düşünüyorsun?

Çevresine bakındı. Bizim balıkçı dost, Yılmaz'ın önerisi üzerine domates topluyordu. Bu domatesleri Armutlu'da dostlarına gönderecekti.

- Bak ağabey, dedi, şu gökyüzünü görüyor musun?

İmralı'nın üstünde masmavi bir gökyüzü vardı. Pırıl pırıl.

- Bu yıl Atatürk'ün 100. doğum yıldönümüle ilgili olarak af çıkabilir. Af çıkarsa ben de çıkarım. Çıkmazsa, bunlar beni ömrümün sonuna kadar yatırırlar. Şu anda açtıkları çeşitli davalardan, uyduruk davalardan elli yıla kadar daha hapsim isteniyor. Yeni yeni davalar da açacaklar. Çünkü ben onlar için halkın

uyanmasını sağlayan bir kişiyim. En büyük tehlike olarak beni görüyorlar. Ben dışarıda olsaydım, filmlerimle, yazılarımla, uğraşılarımla faşizmin bu kadar çabuk gelmesini engelleyebilirdim. Halkı uyarabilirdim. Özellikle sinemayla. İşte onlar bunu bildikleri için beni sürekli olarak içerde tutmak istiyorlar. Bu bir programdır, uygulanması gerekir.

Şimdi gökyüzünü gördün değil mi?

- Evet.

- İşte o gökyüzü üzerime çökse de, eğer bir af çıkmazsa çeker giderim. Beni kimse engelleyemez. Bunu hiç unutma ağabey.

Ben şimdi de giderim istersem. Ama cezamı bitirip çıkmak istiyorum. Yenilerini de vereceğiz, çıkamazsın derlerse, çekip gitmek bana hak olur.

Bilemezdim ki, bu Yılmaz Güney'le son görüşmemdi. O günden sonra birkaç mektuptan başka bir ilişkimiz olmadı. Mektuplarında kendisi için bir şey istemiyordu, hep cezaevindeki dostlarının ya da dostlarının yakınlarının tedavileriyle ilgili istekleri olurdu.

Cezaevlerinde o inanılmaz etki gücüyle kısa zamanda herkesi çevresinde topluyor ve orada bir Yılmaz Güney efsanesi yaratıyordu.

Bu İmralı'da da böyle olmuştu. İzmit'te de, Ankara'da da ve yattığı tüm cezaevlerinde.

İmralı'daki bağevinin çatısında bir yılan yaşıyordu. Yanındaki gençler bu yılanı öldürmeye kalktılar. Yılmaz buna izin vermedi. Çünkü evin çatısında fareler de vardı. Bu fareler Yılmaz'ların yiyeceklerine dadanmıştı. Yılan fareleri hissedip çatıya çıkınca, fareler yavaş yavaş azalmaya başlamıştı. O nedenle yılanı öldürmek isteyen gençleri Yılmaz engellemişti.

- Fareler bize çok zarar veriyor, diyordu. Yılan geleli bazen on beş günde, bazen yirmi günde bir çatıda fırtına kopuyor. Anlıyorum ki yılan bir fareyi daha yakaladı. Sonra büyük bir sessizlik. Bizimkinden (yılanı kastediyor) hiç ses yok. On beş gün sonra, yirmi gün sonra gene bir gümbürtü. Gitti bir fare daha.

- Yılandan korkmuyor musun?

- Korkulur tabii yılandan. Ama onun işi bizimle değil, farelerle. Farelerin ise bizimle. Bu durumda bizim düşmanımızı başka bir düşman temizliyor, iyi değil mi?

- Sonunda ne olur?

Gevrek gevrek gülüyor:

- Sonunda da biz onu temizleriz.

İmralı'dan ayrılırken Yılmaz'ın tüm mahkum dostları bizi uğurluyorlar. Hepsi Yılmaz'a da, bize de son derece sevecen ve dost.

Hangi yılbaşıydı bilmiyorum. Yımaz sanırım Kayseri Cezaevinden tüm dostlarına yılbaşı tebriki göndermişti. Ama bu çok ilginç bir tebrikti. "Dostlarım" adını taşıyan bir broşür bastırmıştı. Alfabetik sıraya göre tüm dostlarını adını bu broşüre yazmış ve sonunda da şöyle bir mesaj vermişti:

Dostlarım, beni cezaevinde yalnız bırakmadınız, bana mektup yazdınız, bana çoraplar, kazaklar örüp gönderdiniz, sizden aldığım güçle yarınlara umutla bakıyorum. Hepinize özgür, bağımsız bir Türkiye'de yaşanacak yeni yıllar dilerim...

Buğulu gözlerle alfabetik sıradaki isimleri izliyordum. T harfine geldiğimde birden irkildim. O zaman, daha ilkokul sıralarında olan üç oğlumun adları Yılmaz'ın dostları olarak alt alta yazılmıştı. Çocuklarım deliler gibi sevindiler. Yılmaz amcaları, onları da dostu olarak kabul ediyordu. Üçü de Yılmaz'a bayramlarda, yılbaşılarında tebrik atıyorlardı. Yılmaz da onlara mutlaka yanıt veriyordu. İşte bu iletişim o insanları etkilemeyi en iyi bilen Yılmaz için, çocuklarımı dost kabul etmeye yetmişti.

Cezaevlerinde bile kendisine merhaba diyen ilkokul çocuklarını unutmuyordu, onları dost kabul ediyordu, dostum diyordu onlara.

Cezaevlerinin psikolojisi, yıkıntısı onu hiçbir zaman derinden etkilemedi ve hep ileriye umutla baktı.

Cezaevlerinde sanki bir mahkum değil de öğretmendi. Herkes onu öyle görüyordu.

Ankara Numune Hastanesindeki mahkum koğuşunda yatarken ünlü kabadayılardan Erol Seven cezaevinde vurulmuş olarak geldi. Ve Yılmaz'la aynı koğuşu paylaştı. Erol Seven psikopat bir katildi. 18 yıl sürekli cezaevinde kalmış, her aftan yararlanmış, ama daha dışarı çıkar çıkmaz birisini öldürerek yeniden içeri girmişti. 1974 affından da yararlanarak tahliye olmuş, ama daha tahliye olduğu günün gecesi Ankara'da Bomonti pavyonunda, tanımadığı birisini vurarak öldürmüştü. Erol Seven sonra polisle girdiği çatışmada (Sinop Cezaevinden kaçmıştı) vurularak öldürüldü.

Erol Seven, Yılmaz'la aynı koğuşa yatırılınca uyarmak istedim.

- Tanıyor musun?

- Evet.

- Aman dikkatli ol. Ne yapacağı belli olmayan bir kişidir, psikopattır.

Tatlı tatlı güldü, elimi tuttu:

- Sen merak etme ağabey, dedi, o beni tanır...

Cezaevlerinde bir öğretmen, bir yiğit kişi ve herkes tarafından sayılan bir insandı Yılmaz.

Benim Yılmaz'la ilgili anılarım pek çok. Ama cezaevlerine ait olan bu kadar.

Araştırmanıza yararsa mutlu olacağım.

Yılmaz'ın o yiğit kişiliği önünde saygıyla eğiliyorum.

Dostça Selamlar.

Adının açıklanmasını istemeyen bir memur okur

2000'e Doğru Dergisi'nde duyurunuzu okudum. Güzel insan Yılmaz Güney'le ilgili kitap haberinize de sevindim. Başarılar diliyorum.

Gençlik örgütlerinden DGB'de silahla yakalanmıştım. Sorgu sual derken Ankara Cezaevi Tecrit. (O zamanlar kadınlar koğuşuna giden yolun oralarda bir yerdeydi.)

İkinci gün mü neydi? Kesin olarak anımsamıyorum. Yılmaz

Ağabey oraya geldi. Yeni gelenlerle tek tek ilgilendi. Hal hatır sordu:

"Senin burnun, benim burnum, nerelisin" diye sordu. Ben de Doğuluyum falan şehirliyim, dedim. Bir isim sordu, o sözü bitirmeden ben sorduğu çok değerli devrimci ağabey olan insanın soyadını söyledim. Çok sevindi. Bir isim daha sordu. Yine söyledim. "Koç koç" diye sırtıma vurdu. Bu sorduğu kişiler 12 Mart döneminin önemli gençlik önderlerindendi.

Allem etti, kallem etti, daha doğrusu ağırlığını koyarak beni tecritten erken çıkardı. Ve 8 numaralı koğuşa aldırdı. Sanırım ben 1 numaralı odaya verildim. O ise en sonda ya 9 ya da 10 numaralı odada kalıyordu.

Çalışmadığı zamanlar, koğuşları gezer, tek tek insanlarla ilgilenirdi. İmzalı iki fotoğrafı var bende. "Bıkmadan yorulmadan ileri" ve "Hayatın her alanında, sınıf savaşı" diye yazmış. Birlikte resim çektirmediğime hâlâ yanarım.

Bir gün başka gruplardan arkadaşlarla kavga etmiştik. Hiç unutmuyorum bizim gruptan özellikle iki kişi bayağı uzun boyluyduk. Biri ben, biri de şu anda politik göçmen olan bir arkadaştı.

Karşı gruptakilerden birinin elinde şiş vardı. Şişi ben aldım. Güzel insan Yılmaz Ağabey: "... Hatırım da mı yok? Bırak onu elinden" dedi ve şişi aldı.

Ben zaten kıyıdan köşeden de olsa devrimciliğe bulaşmış bu insanların hiçbirine kıyıp da vuramazdım. Ama yine de onun sözlerinden etkilendim.

Ben ateistim ama, hani masal dilinde her şey üç keredir ya... Ben de Yılmaz ağabey öldüğünde üç gün oruç tuttum. Anısı ve mücadelesi bizlere örnek olsun.

Not: Memur olduğum için isim yazamıyorum. Ama gün gelecek meydanlarda bas bas bağıracağız, Yılmaz'ın türküsünü...

Saygı ve Sevgiler...

Mehmet Uçar

Cezaevi Arkadaşı, 8. Koğuş

1975 yılı Aralık ayında Ankara Kapalı Cezaevinde Yılmaz Güney'le beraber olduk. Adana-Yumurtalık olayından sonra yeğeni Abdullah Pütün'le yargılanmak üzere Ankara'da bulunuyorlardı. Tecritte belli bir süre kaldıktan sonra normal koğuşlara dağılmıştık. Geldiğim 8 numaralı koğuşta Yılmaz Güney'le karşılaştım. Kendisi komün sorumlusuydu.

Tutuklanmamızın siyasi konusu ilgisini çekmiş. Bunu günlerce tartıştık. Birinci MC Hükümeti iktidardaydı ve ilerci gençliğin üzerinde yoğun bir baskı vardı. Bir bakıma genç olmak demek, suçlu olmak demekti. Cezaevleri tıklım tıklımdı. Vardığımızda dolapların üstünde, yerlerde bile yatanlar vardı.

Her yeni gelen tutuklu önce Yılmaz Güney'i arıyor ya da Güney onları buluyordu. Herkesle tek tek ilgileniyordu.

İdarenin dikkati 8 numaralı koğuşun üstündeydi. Çünkü Yılmaz Güney oradaydı. Yeni gelen tutuklular onunla kıyasıya politik tartışmalara girmek istiyorlardı. Oysa Yılmaz Güney, o gün bizim ayrıntı saydığımız konular üzerinde de çok ciddi duruyordu. Örneğin, diş macunlarını çok kullandığımız için bize kızıyordu. Reklamların etkisi altında kaldığımızı söylüyordu. Bu zamana kadar hiçbir şey üretip üretmediğimizi soruyordu. Bulgur pilavını arttırıp dökenler için küplere biniyordu. Oysa biz ağır politik tartışmalar bekliyorduk.

Aramızda adı şeftali sokağı olan bir boşluk vardı. Gökyüzü ancak buradan görülebilirdi. Tutuklular burada volta atar, söyleşirdi.

Yılmaz Ağabey voltaya çıktığında, herkes duvar diplerine çekilir, ortalık tenhalaşırdı. Kuşkusuz bu ona duyulan saygıdandı. Fakat Yılmaz Ağabeyin bu durumdan çok rahatsız olduğunu sonradan anladık. Kimseyi rahatsız etmemek için dışarı çıkmaz olmuştu. Uzun süre içeri kapandı. "Soba, Pencere Camı ve İki Ekmek İstiyoruz" adlı romanını bu sıra yazmaya başladı. Dört numaralı sübyan koğuşundaki çocuklara yapılan baskıları dile getiriyordu. O romanı Kayseri Cezaevinde bitirdiğini duyduk.

Ülserden rahatsız olduğu halde bizimle birlikte aynı sağlıksız yemekleri yerdi. Herkesten ayrı perhiz yemeği yemeyi kendine yediremiyordu.

Komün sorumlumuz Yılmaz Ağabey yalnız bizim değil, tüm cezaevinin sorumlusu gibiydi. En küçük sorunu olan idareden önce ona koşuyordu. O sıra bizim siyasilerin en önemli sorunu sık sık yapılan arama-taramalar, okunacak şey verilmemesi ve yemek konusuydu. Ayrıca çocuk koğuşundaki işkence ve baskılar...

Yılmaz Ağabeyin bu denli etkinliği idareyi rahatsız ediyordu. Çocuklar koğuşunda başlayan olayı biz de destekledik. Çünkü istekleri son derece masumdu. Kırık pencerelerine cam, soba ve ekmek istiyorlardı.

Biz koğuş olarak yönetimi protesto etmek amacıyla görüşe çıkmadık. 8. Koğuşun bu kararı dalga dalga tüm cezaevini sardı. Hemen savcı gelip Yılmaz Ağabeyi buldu: "Eyleminizden vazgeçin bütün talepleriniz karşılanacaktır" dedi. Yılmaz Ağabey ise: "Önce taleplerimiz karşılansın" yanıtını verdi.

Sabah uyandığımızda Yılmaz Ağabey yoktu. İsyana teşvik suçundan geceyarısı gizlice Kayseri Cezaevine sürgün edilmişti.

O.B.

Memur olduğu için yine adı saklı...

Ankara

Yıl 1975. Bizi otobüslerle emniyete, oradan cezaevine götürdüler. O sıra öğrenciydim. Cebeci yurt baskınından dolayı götürülmüştük.

Daha tecritte öyle dizilmiş bekleşiyoruz. Birden bir fısıltı oldu. "Güney geliyor, Yılmaz Güney geliyor" dediler.

Adi suçlular hazırola geçtiler. Sübyanlar; "Baba geliyor, hoca geliyor..." diye sevindiler. Alkışlamadıkları kaldı. O birliğini denetleyen babacan bir komutan gibi geldi. Geçmiş olsun, dedi. Sağ ol dedik. Bir şeye ihtiyacınız var mı diye sordu. Herkese birinci sigarasını dağıttırdı. Sanki sırtımızdan bir dağ kalkmıştı. Korkuyu attık, rahatladık. Sonra biz çok kalmadık, çıktık...

Cemil Çakır
Töb-Der Eski Genel Başkanı
Ankara

Eski cezaevinde, yani Cebeci'deydi. Yıl 1976'lar sanıyorum. Kısa bir süre sonra bizler de oraları yokladık ya.

Ne haber Yılmaz kardeş, ne yapıyorsun, dedim.

Kendimi yeniliyorum, baştan aşağı değişmeye çalışıyorum ağabey, dedi. Fakat onu asıl Mehmet Yüksel'den sormalı.

Hasan Kıyafet
Öğretmen
Ankara

Cebeci'deki o köhne cezaevine gittim. Ters bir gardiyana çattım. O gün teftiş olduğunu, görüş olmadığını söyledi.

Anam özene bezene, dallı güllü boğazlı, yün bir çift çorap örmüştü. Her Anadolu anası gibi anam da Yılmaz'ı severdi. "Aman kışın ayağı üşümesin. Sıcacık giyinsin. Kendi elinle ver kimseye emanet etme" diye de sıkı sıkı tembihlemişti.

Gardiyana yarı güvenip yarı güvenmeyerek çorabı verdim. İşi sağlama almak için de, "Bakalım beğenecek mi? Mektupla soracağım" diye üstü kapalı gözdağı verdim.

Sonra İzmit'te sordum, almış. "Giymedim, başucuma astım. O güzelim şey ayak altına alınır mı" demişti.

KAYSERİ CEZAEVİ

Üveys Molu
Film Yapımcısı ve İşletmeci

Sayın Molu'yu, Avukat Hacı Kantarcı'nın yardımıyla bulduk. İkimiz kalktık gittik. Randevusuna sadık biri: İkindi namazı için apest almış, daha eli yüzü ıslaktı.

Yılmaz Güney adını anınca, gözleri ışıyor, heyecanlanıyor. Kayserililer yaşını pek göstermez ama, Yılmaz'dan bir iki yaş büyük olmalı. Yerel şivesinin rahatlığıyla anlatmaya başlıyor.

- Ne diyim ağa ne diyim? Yılmaz gibi bir can için ne dinir? Yiğit adamdı, delikanlı adamdı, mert adamdı rahmetli. Yalan dolan, hile hurda bilmezdi.

O, birden susup dalıyor.

- Talas'ta film çekiyoruz. Hengisiydi, Acı mı, Ağıt mı, vallaha unuttum. Neyse film icabı içtiği puro cıgarasını adamın ağzında vuracak. Paat bir ses duyuldu. Bir de baktım adamın elindeki cuvara essahtan vurulmuş, ortadan uçmuş. Gerçek tabancasıylan ateş etmiş. Şaşırdım, ulan ne bok yiyon, dedim. Güldü:

"Ağam ben halkı aldatmam" dedi.

Ben sağdım, o soldu. Ama Allah var yukarıda, hiçbir kelekliğini, hamlığını görmedim. Bana namusunu bile emanet edecek kadar güvenirdi. Ben de ona güvenirdim tabii.

Araya girdim, siz sağcı değil, dindarsınız. Aradaki fark önemlidir, Sayın Molu dedim. Hoşuna gitti.

- Doğru diyorsun, dedi. Her neyse yıllarca ortaklığımız dostluğumuz oldu. Birbirimize öte çekil, gözüne tütün gider demedik.

Bir gün Kırıkkale'den bir telefon: "Ağam ben Kayseri'ye geliyorum, hazırlan."

Ulan bu oğlan kaçtı mı, ne bok yiyor, dedim. Allahvekil korktum. Yapar mı yapar. Ee geliyorum diyene gelme denir mi?

İyi ağa hoş geliyon safa geliyon, gel baak, dedim. Hemen cezaevi için yün döşek yorgan hazırlattım. Başka ufak tefeğine baktım.

Bir yandan da duramadım açtım telefonu savcıya. Durumu vaziyeti sordum. Adamın bir şeyden haberi yok. Kanaatin olsun ki, senden duyuyorum ağa, dedi. Allah Allah bu da neyin nesi, kocaman hükümetin bile haberi olmaz mı? İçime bir kurt düştü. Savcı bana: "İyi sağ ol haberim oldu, şimdi tertibat aldırırım" dedi.

Yılmaz'ın şu kaçma hikayesine hâlâ akıl erdiremem. O istese buradan da kaçardı. Hemi de Yılmaz kaçan değil, kovalayan adamdı. Ne bileyim ben, göz yumup oyuna mı getirildi diyesim geliyor. Halen ne kaçtığına ne de öldüğüne inanıyorum. Ne de adam öldürdüğüne, karıncayı ezmeyen adam, adam öldürebilir mi?

Yumurtalık Yargıcı Safa Mutlu'nun ölümüyle ilgili çok ve değişik öyküler dinlemiştim. Üveys Molu da, Şerif Gören'den dinlediğini şöyle anlattı:

Mahpusluk zor iştir ağam. Orayı gören korkak olur. Çatal yürekli Hazreti Ali olsa çekingen olur.

Şimdi lokantada ortalık karışıyor. Yılmaz, korkutmaya milleti susturmaya havaya iki el atmak istiyor. Bu sırada biri aman etme ağa diye koluna yapışıyor. Yapışmaz olaydı, namlu yön değiştiriyor. Durum böyleyken böyle. Yoksa kimse değil de Yılmaz can alsın, olacak şey değil vallahi.

Tam iki seneden fazla onun ziyaretini eksik etmedim. Elimden geleni yaptım, helalü hoş olsun. Biz onu, o başkasını düşünürdü. El için canını bu kadar hor kullanan adam görmedim. Bazen bana, bazen ona başkasına. Çorum'daki falanca mahkuma 200 kağıt (lira) çıkart der çıkartırım. Sinop'taki fişmancaya 300 kağıt çıkart der, çıkartırız. Tamamı tamamına yoksul babasıydı.

Bir gün benden masa, sandalye, daktilo istedi. Bunların içeri sokulması yasak. Müdüre çıktım. Arkadaş bu adamın istediklerini ver. Yoksa boş adam bir bokluk düşünür, dedim. Aklına yattı anlayış gösterdi. Allah razı olsun.

Genel olarak tek kişilik hücrelerde kalmak isterdi. Sırf okuyup yazabilmek için. Kendi kendini çileye sokardı. Ben torpilli görüşürdüm. Kapıaltı görüşleri herkese önerilmez. Yılmaz'la görüş bakımından, Türkiye şubesiydim sanki. İstanbul'dan, Ankara'dan, İzmir'den Erzurum'dan, bilmem nereden gelenler ilkin beni bulurdu... Yüksünmezdim, seve seve yapardım. Yılmaz bundan hayalanır, utanır sıkılırdı. Ona, eşşeğe semeri yük olmaz ağa, derdim. Gülerdi...

Yılmaz süpürgeciye bile saygılı bir adamdı. Önünü iliklemeden kimseyle konuşmazdı, herkese, baba, ağa, ağabey diye konuşurdu. Görüşlerde karısına sulanmazdı. Bizimle konuşur gibi ciddi konuşurdu. Başkasının namusuna hiç sıcak bakmazdı. Yanımızda karısına bile sıcak bakmazdı.

Anam bacım, kızım olsun karısı da karıydı. Fatoş Hanım ev tutana kadar bizde kaldı. Öyle namuslu birini Allah her kula nasip etmez. Oturmasını kalkmasını, konuşmasını susmasını bilirdi.

Yılmaz mahkemelere gidiş dönüşünde istese evine uğrayabilirdi. Hepimizin bildiği şey, karısıyla biraz yalnız kalmak için. Jandarma anlayışlıdır, idare eder. Ama o hiç tenezzül etmez, evine uğramazdı.

Bir gün evine uğrasan olmaz mı, dedim. "Ağam, ben bir halk çocuğu olarak jandarmayı güç durumda bırakmak istemem. Ona saygısızlık edemem" dedi.

"Karısına Sıvas Caddesi Uzay Sitesinde ev tuttuk. Adam bulduk hemen, telefon bağlattık. Bütün Kayseri Yılmaz'ın namusunu kendi namusu belledi. Korudu onu. Mahkemeye, görüşe, başka bir yere gidiş gelişinde, millet sanki nöbet tuttu. Gözünü üstünden ayırmadı. Çok şükür, alnımızın akıyla da buradan yolcu ettik.

Buradan İstanbul'a niye gitti bilmiyorum. Herhalde evine, film çalışmalarına yakın olsun diye gitti. Keşke hiç gitmeseydi. İstanbul yaramadı. İstanbul'daki çevresi onu şaşırttı. İnsanın başını yakın çevresi yermiş. Buna inan..."

Çayların hesabı kaçmıştı. Avukat Hacı Kantarcı yerinde sorularıyla Molu'yu deşip, sözü derinleştiriyordu.

"Şimdi filmi azıcık geriye saralım. 1974 affıyla cezaevinden çıktığı sıra Hilton'da kral dairesinde yer ayırtmışlar. İstanbul'daki yakınları tabii. Herkes gibi biz de geçmiş olsuna koştuk.

İçeri habersiz girdim. Yatağın üstüne şöyle uzanmış yatıyor. Fatoş yanıbaşında oturuyor. Beni görünce hopladı kalktı. Sarıldık öpüştük. Rahat dur gayrı acızık lan, didim. Güldü...

Baktım Yılmaz'ın yerine hep başkaları konuşuyor. Adı lazım değil, ortağı mortağı, bilmem kimler. Yılmaz'ı havaya sokmuşlar. İngiltere'nin bazı memleketlere yaptığı gibi. İşte sen kralsın, Hilton'da işi ne, kral dairesinde işi ne?

Beyoğlu'ndaki yerinde ikinci ziyaretine gittiğimde iyice şaşırdım. Birden içim cız etti. Anam noluyo lan didim. Baktım içeriye girerken benim bile üstümü arıyorlar. Nizamiye kapısından girer gibi giriliyor Yılmaz'ın yanına.

Kendi kendime eyvah bu oğlanı öldürmüşler, dedim. Çünkü Yılmaz en temiz, en yiğit kabadayı idi. Bir numaralı kabadayıların beş on muhafızla girdiği yere o tek başına girerdi.

İşte o zaman aramızdaki film koptu. Bir daha ne aradım, ne sordum.

***

Keşke ölmese de, başına bu işler gelmese de küs kalsaydık. Ben ona gönülden küstüm. Onun haberi yok. Belki üstümün

arandığından da haberi yok. Başına iş gelip yeniden cezaevine düşünce, yeniden koştum tabii. Çünkü Kırıkkale'den telefonu bana açtı. Yılmaz'la olan yakınlığımı çekemeyenler oldu. Bunu film çıkar ilişkisine dayamak istediler. Oysa durum hiçbir zaman öyle olmadı. Örneğin bir gün: "Sana Margros arabalarından çıkaralım. Al sat birkaç kuruş kazan" dedi. O sıra Kemal Has'ı vuran Ahmet Celepçi Yılmaz'la yatıyordu. Margros arabaları için millet kuyruktaydı.

Ben hayır, dedim. Kabul etmedim. Sonunda bunu benim değil ama, senin başına kakarlar. Yılmaz'ın arkadaşları çıkar için ona yaklaşıyorlar derler, dedim. Bundan çok memnun oldu. Şerefi yükseldi.

Yılmaz'ı tanımak çok zordu. Para ile, çıkar ile, zorla değil, kendini iyilikle kabul ettirmek isterdi. Bir gün benden on bin lira alır. Parası yoktur. Bakarsın aynı gün set işçilerine 75 bin lira harcamış. Bunu kimse beni sevsin diye yapmazdı.

Tabanca diye ölürdü. Bir gün Smith Weston'unu şakadan gösterdi. Bunu görüyor musun ağam! Alttan vurduğunu sakat, üstten vurduğunu nakavut eder, dedi.

***

Altın Koza film festivalinin Adana'da ilk açıldığı yıldı. Kalktık gittik. Herkes ödülünü aldı. Benim içimde bir burukluk oldu. Yılmaz'a ödüllerin hepsini almam için ne yapmak lazım dedim. Güldü, benimle film yapman lazım, dedi.

Geldik o hızla Acı'yı yaptık. Allahtan Altın Koza'nın 13 ödülünü de biz almadık mı? On üçünü şöyle önüme dizdim.

Ödül töreni var. Konuşmam lazım. Yılmaz bana çık konuş ağam, dedi. Adam benimkini de sen konuş. Ben konuşma monuşma bilmem. Cahil adamın biriyim, dedim.

Neyse ağzım yüzüm demeden kendimi sahnede buldum. Lafı uzatmadan, eskiden para için film yapardım. Acı'dan sonra ödül için film yapmaya karar verdim, dedim. Aman bir alkış, bir şamata!..

Yılmaz kucakladı öptü beni:

- Ağam senin konuşamadığın bu mu, dedi.

Yaşasaydı sinemamızı kurtarırdı. Bugün bile onun senaryolarıyla ayakta duruyoruz.

***

Bir gün Kayseri'de film çeviriyoruz. Sabah gün doğarken bir sahne çekilecek. Ama çok adam, kalabalık lazım. Ben eyvah bu iş olmaz, dedim. Yılmaz sen meraklanma ağam, sadece sabah altıda meydana gel yeter, dedi. Bir de baktım on bin kişi orada.

Rahmetli büyük adamdı. İnsanlar onu büyük bilirdi. Bir gün İstanbul Sağmalcılar Cezaevine ziyarete geleceğim diye telefon ettim. Sağmalcılar suyun öte geçesinde mi berisinde miydi? Belki de Toptaşı'ydı. Beni bir karşıladılar. Ağam sanki cezaevini o yönetiyordu.

Burada kötü bir anımız oldu. Kimse bilmez benim neler çektiğimi. Bir gün camide bir sahne çekiyoruz. Bu komünisti camiye niye soktun diye başımın etini yediler.

Hacı Kantarcı
Avukat
Kayseri

Yumurtalık hakimi vurulduktan bir ay sonra oraya yolum düştü. İlginçtir, hemen hemen bütün kahve ve lokantalarda Yılmaz Güney'in resmi asılıydı.

Zeki Ok
Gazeteci
Kayseri

1976, ben afiş yapıştırmaktan içerideydim. Yılmaz Güney geldi dediler. Sevindik, heyecanlandık. Dinç, diri görünüyordu.

Ziyaretine, hoşbeşe gittik. Konuşmalarımızdan dolayı bizi eleştirmeye başladı. Siyasi görüşümüzü sordu. O zaman "Halkın Yolu"yduk. Söyledik. Tamam yerinizi bulmuşsunuz, dedi. Sonra bizi Adana DGM'ye yolladılar.

Yadigar Zengin
Ev Kadını
Kayseri

Gazeteci Recep Bulut'la öğretmen Süleyman Beyin evini aradık. Eşi evde olmadığını söyledi. İzin alıp kendisiyle söyleştik.

Evet Fatoş Hanımlar bu apartmanda oturdular. E Blok, ikinci kattaydılar. Çok çok iyi, dürüst bir komşuydu. Yanında oğlu Yılmaz ve kaynanası Güllü Bacı kalıyordu. Gelen gidenleri eksik olmazdı. Kayseri'nin gençleri, kız erkek hep ziyaret etmek isterdi.

Fatoş Hanım yüksünmezdi. Herkesi iyi karşılardı. Fakat apartman da biraz kalabalık istemezdi.

Bir gün kocası Yılmaz Beyin canı tarhana çorbası istemiş. Pişir getir demiş. O da bana geldi, var dedim. Komşuluk yerde sözü mü olur, dedim

Neyse pişirdik, ziyaret günü birlikte gittik. Dökülmeden gitsin, tadıyla içsinler istedim hani. Oradaki görevliler hemen oradan bir dal kırıp çorbayı karıştırmaya başladılar.

Fatoş hanım buna çok üzüldü. Belli etmedi ama, yüzünü dönüp gözlerinden yaşlar döktü. Çok fena oldu. Niye kaşık dururken pis çöple karıştırdılar diye.

Annesi Güllü Bacı da hürmetli kadındı. Oğlu için ağlardı. Çok kara kuru bir kadındı, Arap uşağına benzerdi.

Oğlu Yılmaz küçüktü. Evde tek başına usanırdı. Korkar, dışarı salamazlar, her yere gidemezlerdi. Bizim oğlumuzun adı da Yılmaz'dı. Yaşı Fatoş Hanımın Yılmaz'a yakındı. Sık sık bize gelir oynarlardı. Ara sıra aşağıya bahçeye indiklerinde, o pencerenin önünde boyuna bakardı...

Mustafa Gümüşkaynak
Gazeteci
Kayseri Haber Gazetesi
Kayseri

Deneyimli bir gazeteci olarak bir yolunu bulup ziyaret ettim. Çok daha eskiden, Üveys Beyin orada tanışmıştım. O zaman

film çekimi için gelmişlerdi. Şakacı, hayat dolu biriydi. İnsanın bakışları insanı ele verir. Bakışları sevecendi. Öldüğüne, adam öldürdüğüne ve kaçtığına halen inanamam.

Mahkemesi Ankara'da görülüyordu. Külüstür bir cezaevi arabasının havasızlığında yedi sekiz saat sallana çalkalana gidiyorlardı. Son ziyaretimde bana iyice yaklaştı. Giz verircesine: "Unutma Mustafa Ağabey yolda kaçtı diye bunlar beni vuracak. Sen tanık ol. Ben kaçmam" dedi. Öldürülme korkusu vardı.

Kaçmazdı, çünkü o vatana, insanına âşıktı. Kaçtı dediklerinde çok şaşırdım, afalladım. Bunda bir iş var dedim. Yılmaz'ı çok, pek çok severdim. O görüşümüzü anımsadıkça halen tüylerim diken diken olur.

Üstüme gelme diye Hakime çok yalvarmış. Hakim rahmetlisi gitmiş, yeniden gelmiş. Hani kaderci birisi olsam, kan çekmiş diyeceğim.

Fatoş Hanım gibi nitelikli karısı, böylesine insan yüreği olan birisi insan öldürmez. Fatoş Hanım çok ciddi bir kadındı. Kayseri solu onu korudu. Kol kanat gerdi üstüne.

Son bir diyeceğim var. Ölen hakimin karısı, kocam haksızdı diye ifade verdiği halde, nedense mahkeme dikkate almadı. Doğrusu bunu da anlayamadım.

Bahadır Akyurt
Diş Doktoru
Kayseri

Numune Hastanesinde geçici çalışıyordum. Abdullah Pütün'ü kelepçeli olarak getirdiler. Kelepçeyi çözmek istemediler. Başhekime durumu bildirdim. O, direndi çözdürdü. Üç dişini doldurup, birini çektim.

Amcası Yılmaz'ı Tanrı gibi sayıyordu. Ondan söz ederken gözleri doluyordu. Yumurtalık'la ilgili ne sordumsa yanıtsız bıraktı, konuşmadı.

Kayseri'den Yılmaz Güney geçti demem, onu sevdiğimizi anlatmaya yeter mi bilmem!..

Mehmet Ceylan
Gazeteci-Mahkum
1978, Kayseri

Devrimci marşlarla karşıladık Yılmaz Ağabeyi. Aynı biçimde uğurladık. Her türlü başkaldırıda Güney vardı. Saç yüzünden bir sürü adam sürüldü. Sürülen on sekiz kişinin içinde o da vardı.

42 ya da 52 numaralı hücrede kalıyordu. Celal Bayar'ın köşkü diyorduk. İki hücrenin birleştirilmesiyle yapılmış, hücre denmeyecek kadar genişti. Deniz Gezmiş de orada kalmış.

Biz ona diyeceğimiz yerde, o bize geçmiş olsun dedi. Üzerinde boğazlı gri bir kazak vardı. Başında püsküllü külahı, kadife pantolonuyla hamala benziyordu.

Sohbetlere pek katılmıyordu. Ama marşlarımızı kaçırmıyordu. Sessizlik saatimiz vardı. Bu okuma saati demekti. Öyle sanıyorum ki bunda Yılmaz Ağabeyin payı çoktu. Millet ölmüş gibi okurdu. Kitap bulamayan aynı kitabı iki üç kez okurdu...

Yılmaz Ağabey, İslam adlı bir öğretmene çok değer verirdi. Bir de Mahmut Sabah (Hürriyet Muhabiri, gazeteci) Mustafa Gümüşkaynak (eski gazeteci), onları severdi. Gardiyan İsmail'den sürekli söz ederdi.

Mustafa Tok
Yılmaz'ın Avukatı
Kayseri

Yılmaz'ın avukatlığını onurla üstlenenlerdenim. Bütün dostlar el birliğiyle, evini işini yoluna koymaya çalıştık.

O, her şeyiyle politikti. Kısa görüşmelerimde bile bizi çizgisine çekmek isterdi. Yılmaz için doğuştan bir liderdi denebilir. Fakat bir teorisyen olduğu kanısında değilim. Sürekli de bunun sıkıntısını çekerdi. Bence teorik açığı vardı. Ama o bunun bilincindeydi. Kendisini yetiştirmeye, tamamlamaya çalışırdı.

Bir gün kanyak veya likör istedi. Bana Almanya'dan iki kutu içi likörlü, hediye çikolata gelmişti. Yılmaz'a götürdüm. Çok memnun oldu.

Ünal Erdoğan
Cezaevi Arkadaşı
Kayseri

1976 Mayısında Adana'dan Kayseri'ye sürgün gitmiştik. Açlık grevinden yeni çıktığımızdan fiziki anlamda bitkin durumdaydık.

İşkenceden sonra sakal ve bıyıklarımız yarım kesikti. Kayseri Cezaevi müdürü bizi berbere yolladı. Berbere Yılmaz Ağabeyi sorduk. O, "üçüncü bölümde kalıyor" dedi. Orada olduğunu duyunca sevindik, güçlendik.

Kayseri Cezaevindeki zindanların ününü duymuştuk. Burası bir bakıma hücre ama, o biçim hücre... Akşama doğru bir gardiyan geldi. "Beni Yılmaz Bey gönderdi, ihtiyaçlarınızı yazıp vermenizi istedi" dedi. Olayın psikolojik yönü dille anlatılamaz. Çok etkilendim, cana geldim. Yedi kat yerin altında aranıp soruluyorduk. Fazla bir şey istememiş olmak için sigara ve kitap istedim. Oysa iliklerime dek açtım. Akşamüstü dolu yiyeceklerle bir döşek geldi. Şaşırdım. Şişirilmiş kabartılmıştı. Gardiyan şaşkınlığımı anladı. "Kendi yatağını yolladı" dedi. İç çamaşırı bile vardı. Ben "Bu ne kadar güçlü ve yüce bir insandır" diye düşünürken, gardiyan "Al şu da para" diye biraz para verip gitti.

Şimdi bir sorunum daha vardı. Bu yatağı hücreye nasıl sığdıracaktım. Çünkü ne eni ne de boyu hücreye sığıyordu. Neyse bir ucundan büküp sığdırdım. Uyumadığım sıra yatağı toplayıp bir adımlık yerde volta atıyordum.

Ertesi gün kitaplar geldi. Örneğin: "Bir Adım İleri İki Adım Geri, Dönek Kautsky vb." gibi dışarıda bulamadığım kitaplar.

Sonra dergiler gelmeye başladı. Aydınlık dergisinin 64. Sayısında bir tahlil vardı: "... Geri ülkelerde faşizmin kaynağı" konusunda. Yılmaz Ağabey derginin kıyısına not düşmüştü. Bir de kocaman soru işareti vardı. Söz konusu tahlil ve dergi faşizmin merkezinin Sovyetler'e doğru kaydığını savunuyordu. Soru işaretinin benim için bir anlamı vardı. Görüşümü not düşüp yolladım. Böylece faşizmin tahlili üzerine tartışmalarımız başlamış oldu.

Benimle Adana'dan gelen diğer arkadaşlar THKP-C'liydi. Onlar için de kitap istedim. Bu kez Sovyetler'e daha sıcak yaklaşan kitaplar yolladı. Çünkü arkadaşların görüşleri o doğrultudaydı.

Ayna yok, kendimizi göremiyoruz. Ben sağlık açısından çok kötü olmuşum. 13 gün sonra bir pusula geldi: "Ünal doktorla konuştum. Acele viziteye yazıl" diyordu. Sonradan hücre cezamın kaldırılması için de çok uğraştığını, fakat başaramadığını öğrendim. DGM kararlarını idare kaldıramıyormuş.

Fatoş Bacıya yalnız Yılmaz Güney değil, hepimiz çok şey borçluyuz. O değerli ablaya vefa borcumu da ödemek istiyorum. Bana bu fırsatı verdiğiniz için size teşekkür ediyorum.

Hücreye girdiğimin ikinci gününden itibaren bana süt, bal ve tereyağı geldi. Ben bu hücreden çıkana dek düzenli yapıldı. Fatoş Bacı her gün her sabah aynı saatte cezaevinin kapısındaydı. Hayatımda onun gibi vefalı bir dost bulunmaz herhalde?

Çok sonraları kendisiyle bir görüşte tanıştım. Teşekkür ettim. O sanki hiçbir şey olmamış gibi davrandı.

Doktora çıkınca bana on gün istirahat verdi. Bu arada müşahedeye alındım. Söz konusu süre içinde Yılmaz Ağabeyle her gün görüşebiliyordum. Sonra tekrar hücreme döndüm.

Aradan zaman geçti. Hücrem bitti. Normal koğuşlara çıktım. Yılmaz Ağabey hemen beni yanına aldı. Onun mahkemesi sürüyordu. Bir gün voltada müşahede duvarını gösterdi: "Bana kaçma fırsatı veriyorlar. Amaçları beni vurmaktır, bilesin" dedi. Ankara'ya mahkemeye götürülürken de kendisine bu fırsat verilmiş.

Ona yargıcı gerçekten vurup vurmadığını hiç sormadım. Çünkü bu benim için bir şey değiştirmezdi. Kaç yıl ceza alabileceğini sordum. "19 yıl" diyordu ve öyle oldu.

Ceza aldığı gün, TV'de gösterildi. Aynı gün Kayseri'ye dönüş saatlerinde cezaevinin tüm ışıkları söndürülmüştü. Toplu bir eylemden ya da kaçırılmasından korkuyorlardı.

Ben 22 Temmuz 1976'da tahliye oldum. Tel emrimi Yılmaz Ağabey koşarak getirdi. Ve beni kendisi uğurladı.

***

Dışarıda Yılmaz Ağabeyden bir kart aldım. Güney dergisi için ne yapabileceğimi ya da ne düşündüğümü soruyordu. Ben bir mektupla düşüncemi bildirdim. Dergiye omuz veremeyeceğimi, bir mihrakta iki bayrak açılamayacağını belirttim. Aydınlık dergisi varken, Güney dergisine ne gerek var, dedim.

Şimdi, o günkü üslubumu çok sert ve yanıtımı yanlış buluyorum. Öyle bir dostu kırdığım için çok üzülüyorum. O olaydan sonra bir daha yazmadı. O büyük insanın bize teslim ettiği bayrağı kale burcuna dikene dek demokratik savaşımızı sürdüreceğiz.

Adem Türk
Ömerhacılı Köyü
-Siyasi değil, kara mahkum-
Kaman

Adem Türk'ü köyde bulamadık. Baranı Dağı tarafında ekin biçiyor dediler. Muhtar Mehmet Aydın sağ olsun bizi kırmadı. Minibüsünü dağa taşa vurup Adem'i buldu. Minibüs kuru tarlada patinaj yapınca durup bağırdık Adem, yukarıdan aşağıya koşarak geldi. İlkin kuşkulu, sonradan içten karşıladı bizi. Mehmet Aydın:

- Eşek yalnız kaldı kurt murt saldırmasın?

- Ne kurdu yahu, bu vakitte, göz göre göre mi, dedim.

- Sorma ağabey pek çoğaldı meretler. Son zamanlarda yaban boşaldı. Eskiden dağ taş mal davar, insan doluydu. Şimdi ıssızlaştı. Biçerdöver makine işi tez bitiriyor. Bundan sonra ferman padişahın olsa, dağlar kurtların olacak.

Sapın samanın üstüne çöküp, sigaraları tellendirdik.

- Yılmaz Ağabey düşkün babasıydı. Kanaatiniz olsun koca cezaevi öl dese ölürdü. Kayseri'de yabancı çocuğu olarak ilk karşılayanlardan birisi ben oldum. Hoşbeş ettim.

Siyasilerin komünü olur. Şimdi komün demek, yiyecek içecekte beraberlik, ortaklık demektir, biliyor musun? O iyi iş, hoş iş de, ben ayak uyduramadım. Bizi de komüne davet ettiler. Gi-

ren girdi. Daha çok yoksullar, parası pulu gelmeyenler girdi. Onlar için birebir. Ama ben beş on çayla idare edebilir miyim? Orada her şey gramlan, dirhemlen. Örneğin günde beş çay içebilirsin, altı içemezsin. Sigara da öyle. Yalnız birinci sigarası alır, ortaya koyarlar. Günde payına ne düşerse onu içeceksin. Payından fazlasını patlasan çatlasan alamazsın.

Bir de spor yaparlardı. Sporu her sabah Yılmaz Ağabey yaptırırdı. Biz kara mahkumlar ona da ayak uyduramadık. Her gün her gün yat kalk, koş, başa mı çıkılır?

Bir gün dedim ki, yahu ağabey niye kendini perişan ediyorsun, harcıyorsun? Git Cüneyt Arkın gibi, Ayhan Işık gibi yaşa. Bırak bu davanın götünü. Gittiğin dava sana ne verecek? Allah kendi kulunu kendi düşünür, dedim. Hafif yollu kızdı, kırıldı.

"Ne Allahı Adem, ne Allahı? Allahın bu işlerle ne ilgisi var" dedi.

Fatoş bacı hiç sektirmez, görüşe gelirdi. Bir de şalvarlı biraderi vardı. Ziyaretçisi çok olurdu.

Yemek nöbetlerini ikişer ikişer tutarlardı. Yılmaz Ağabey nöbet satmazdı. Yani kendi nöbetini kendi tutardı. İstese, onun işini herkes yapardı.

Aylardan Ağustostu, kendi isteğiyle müşahedeye, hücreye geçti. Orda senaryo mu, kitap mı yazacakmış? Toplam dokuz ay birlikte kaldık. Yediğimiz içtiğimiz ayrı gitmedi. Beni pek severdi. Allah gani gani rahmet eylesin, ölecek adam değildi. Fakir fukara babasıydı...

Şemseddin Şemseddin
İşadamı
Kayseri

Kayseri Cezaevi ve Kayseri'nin, Güney'in yaşamında özel bir yeri vardır. Kendisi 25 yıl içeride yatarken, karısı Fatoş Hanım oğlu Yılmaz'la dışarıda ev tutup beklemiş.

Çok söylendiği gibi Yılmaz insanlarla iletişim kurma ustasıydı. Burada da öyle olmuştur: Örneğin Kayseri'nin ünlü kabada-

yılarından Mehmet Şemseddin'den tutunuz da, temizlik işçilerine kadar dostları vardır. İlginç bir anı anlatıyor. Söz konusu olay gazetelere de yansımıştı, anımsayacaksınız.

Karaborsanın hüküm sürdüğü yıllar. Yağ, şeker, tuz, hiçbir şey bulunmuyor. Büyük tüccarlar depolamış. Mehmed Şemseddin, kardeşi Şemseddin Şemseddin'e emir veriyor. "Beş on adamla falancanın gizli deposunu basın. Kamyonlara yükleyin. Kalenin önünde millete bedava dağıtın. Belediyenin bu işin üstesinden geleceği yok." Yaparlar, halk bayram eder.

Onun, bu vardan alıp, yoklara dağıtma Köroğlu tavrının, Yılmaz Güney'le cezaevinde tanıştıktan sonralara rastlaması ilginç değil mi?

Küçük kardeşi Şemseddin Şemseddin'i Talas'taki son derece lüks ve temiz lokantalarda bulduk. Bizi sıcak karşıladı. Ağabeyinin ölümü onu çok etkilemişti.

Ağabeyinin Yılmaz'la olan dostluğundan kıvandığı her halinden belliydi.

Durmuş Ali Türkmen
Kara Mahkum
Fransa

Ali arkadaş, şu anda yemeğini yaban ellerde arayanlarımızdan. Ta oradan çağrımıza kulak vermiş. Mektubunu olduğu gibi koyuyoruz.

Sayın Hasan Kıyafet Arkadaşım,

Size bu mektubu yazmayı bir görev bilerek, canım arkadaşım, dostum, yüce insan Yılmaz Güney'in cezaevi yaşamına ilişkin bir çalışmaya koyulmanızı yürekten kutlar, başarılar dilerim.

Kayseri Develi Sindel Höyük kasabasında kan davası nedeniyle bir cinayet işledim. 17 yıl 2 ay 20 gün ağır hapse hükümlü Kayseri Bölge Cezaevi 3. kısmında cezamı çekmekte iken, 1976 yılının içinde Güney'in Kayseri cezaevine gelmesiyle dostluğumuz başlar: Güney'i şahsen tanıyana kadar sadece bir film aktörü olarak değerlendirirdim. Ankara Cezaevinin çocuk koğuşun-

da çıkan isyan olayından, idarenin resmen olmasa da Güney'i sorumlu tutup Kayseri Cezaevine nakletmesi, bu cezaevindeki benim gibi mahkumların Güney'i tanımasına fırsat olmuştur. Güney'in cezaevimize gelmesiyle zaten bir canlılık başladı. Cezaevi sakinlerinin çoğunluğu kırsal kesimden, köylü doğalı insanlardır. Cahil insanları sanırsın tembel insanlar. Halbuki elleri nasırlı insanlar bunlar cezaevinin o günkü şartları, bu insanları böyle uyuşukluğa, bunalıma itmiştir. Cezaevinin genç nesli ise sabundan yapılmış zarla kumar, uyuşturucu hap ve esrar içmekle uğraşı buluyordu. Bununla kalmayıp naletlerin hızla yayıldığı görülüyordu. Kayseri Cezaevi 8 bölümden oluşur. (1,2,3 müşahede, kadın-çocuk, kapalı, yarı açık) Her bölümün bir ağası vardır. Tutuklu olmasına rağmen, yarı açıkta yatan oranın ağası Adalet Partisi Kayseri yönetim kurulu üyesi eski Demokrat Parti militanı Bahattin Sevim 1. kısımda, Kemal Çilasan 2. kısımda, Fikri Gürgen 3. kısımda da Halit Karamıhçı kalırdı. Güney 3. kısma verildi. Halit Ağa'nın inekleri sütü kesti. Ağalığı sona erdi. Kısım avlusunda voleybol oynanır, file ve top Halit Ağa'nın. Voleybol oynayan Halit Ağa'ya 10 lira verecek. Ağadan başkası cezaevine top sokamaz, yasaktır. (Ağa haricinde birinin dışardan aldırttığı topun içinde hap, esrar gibi yasak şeyler gelirmiş güya.) Oysa hapın, esrarın ticaretini hasını ağalar ve idarenin adamları yapıyordu.

Güney geldiğinin ikinci günü bunları öğrendi. Hemen iki adet voleybol topu, bir de file getirtti. İlk defa Halit Ağasız ve özgürce voleybolu birlikte oynadık. Bilahara sabah kalkıp spor yapmaya bizleri özendirirdi. Önceleri uyuşuk, öğleye kadar yatan, psikolojikman çöküntüye yaklaşan insanlarken, artık taş gibi vücuda sahip insanlar olduk. Velhasıl Kayseri Cezaevi neşe ve canlılığa boğuldu. Bir de bu kısımda iflah olmaz birkaç uyuşturucu müptelası vardı. Bunlar kabadayı, külhanbey geçinen psikopatlardı. Biz genç insanlara kötü örnek oluyorlardı. Ben de içinde, bazı maceraperestler bunlara özenmiyor değildik. Güney sayesinde bunun ne denli kötü şey olduğunu öğrendim. Bizlere

nasihat ederdi. İnsana yaklaşırken bir babadan daha sıcak yaklaşır, nasihatini dinletmesini iyi bilirdi. Bizlere bu kötü şeyler yerine spor yapmak, kitap okumak gibi yararlı şeyleri öğretiyor, özendiriyordu. O zamana kadar kitap okumaktan hoşlanmayan bir insan olarak ben şahsen bugün Türk kültürü ve edebiyatından çok kitap okudum. İlkokul mezunuyum ama, dışardan ortaokul bitirmelere katıldım. İlk sınavda iyi dereceyle diploma aldım. Öyle zaman oldu ki on bir yıllık hapishane hayatımı kitap okumakla geçirdim. Okuyacak kitap bulamayıp cezaevi kütüphanesindeki aynı kitabı üçüncü defa okuduğum oldu. Eğer bu alışkanlığım olmasaydı ve Güney'le tanışmasaydım, bugün belki hayatta değildim. Olsam bile bir psikopat, uyuşturucu müptelasından başka bir şey olmazdım. Ben gibi nice insan onun sayesinde neler öğrendi. Güney her alanda topluma mükemmel insan olduğunu hal ve hareketleriyle vurgulardı. Cezaevinde sosyal faaliyetler başlattı. Cezaevinin okulu, salonu, öğretmeni olduğu halde kapalı, boş dururdu. Buna karşılık o yemekhanede, yemek saatleri dışında, okur yazarlığı olmayanlara okuma yazma öğretiyordu. Öğrencisi de bayağı çoktu.

Topluca yaptığımız spora, Vatan gazetesinin başlattığı Güney'e Özgürlük kampanyasına olduğu gibi, bu okuma yazma olayına da Bakanlık ve İdare karşı çıktı. Çözüm olarak da kapalı okulu açıp, bu işi kendi yapmak zorunda kaldı. Böylece cezaevinde uyuşukluğun yerini canlılık ve gözleri ışıldayan insanlar aldı. Güney'in gelmesiyle oluşan 25-30 kişilik (komünde) herkes sırasıyla yemek, bulaşık nöbeti tutardı. Bunca yoğun çalışması yanında, Ankara Cezaevinde başladığı ve oradaki çocuk koğuşunun isteklerini konu alan "Soba, Pencere Camı ve İki Ekmek İstiyoruz" adlı kitabını tamamlıyordu. Bu sebeplerle komünde nöbet tutmamasını önerdiğimiz halde kabul etmeyip, nöbeti geldiğinde görevini yerine getirirdi. Bunlar küçük çevrede küçük örneklerdir. Güney'in en büyük sorumluluğunu da yerine getirmekte tereddüt etmeyecek bir yapıya sahip insan olduğu, onu tanıyan herkesçe bilinmektedir. Buna inanıp beyninde, dü-

şüncesinde ve tüm eylemlerinde halkına karşı sorumluluk taşıyan bir insandır o. Bugün halkını dünyaya tanıtan da Güney gibi insanlardır. Ben 15 Mayıs 1986'da cezaevinden tahliye edildim. Fransa'ya geldim. Beş ay kadar oluyor. Biraz da Hollanda'da kaldım. Gerek Hollanda, gerek Fransa'da Türkiye diye bir ülke tanımayan fakat Yılmaz Güney'i tanıyan insanlarla karşılaştım. Buna şahit oldum. İşte Güney, büyük medeniyete sahip bir insan olarak cezaevinde de aynı Yılmaz Güney'di. Tüm kötülüklere karşı koymasını bilen, güzellikleri seven bir insan olduğu için, cezaevinde kendisine karşı tavır takınan sağ görüşlülere karşı dahi hoşgörülü, medeni davranışlıydı. Bir gün Güney'in gıyabında küfür edip hakkında çirkin sözler söyleyen bir sağ görüşlüyle, başka bir cezaevinde karşılaştığımızda Güney hayranı ve solcu olduğunu gördüm.

Sevgilerle esen kalsın.

İZMİT

"12 Mart beni Yeşilçam'dan kurtarmıştır."
Yılmaz Güney

Hilmi Güven
Kara mahkum giriş, siyasi çıkış
İzmit

Yılmaz Ağabey; "Dışarıdan kopanlar, yaşamın canlı kaynağıyla ilişkiyi kesenler tutukludur, yoksa bizler tutuklu değiliz" derdi. Ben çok sürgün yedim ağabey. İnsanın cezası ağır oldu mu, yükü de ağır olur.

1975'te Kayseri Cezaevinden Ankara Cezaevine ringle getirildim. Daha önceleri yani *bozulmadan* önce Yılmaz Ağabeye iki mektup yazmıştım. O zaman hiçbir siyasi görüşüm yoktu. 117 gün hücrede kaldığım için mi ne, midem çok kötüydü. Hastaydım. Bu durumda düştüm Ankara'ya.

Yılmaz Ağabey beni hemen kapı altından aldı. Temizletti, yer yoktu, kendi yatağına yatırdı. Uykumu aldıktan sonra, gece saat 3'te bana "Sürü" filminin senaryosunu anlattı.

Gözümü dört açmıştım, onun her şeyini ilgiyle izliyordum. Oturuşunu kalkışını, tuvalet için kuyrukta bekleyişini, hiç ekmek kırıntısı bırakmayışını; tümünü, tümünü...

Bir gün banyoda ilgimi çekti. Yerden pis suların içinde küçük bir sabun kırtığı buldu. Üstüne su bile dökmeden başına sürdü, yıkandı çıktı. Oysa ben artistlerin her şeyden iğreneceğini sanırdım.

Çok geçmeden midem kanama yaptı. Perhiz yemeği gerekti. Fakat nasıl? O hemen Fatoş Yengeye söylemiş, yemekler gelmeye başladı. Ben sıkıldım, kabul etmemek için direndim. Bu kez benimle birlikte üç ay perhiz yemeği yedi. Gerçekte onun da midesi rahatsızdı, ama benimle perhize başlayacak kadar değil.

Yılmaz Ağabey 8 numaralı koğuşta kalırdı. Ama ona her yer açık sayılırdı. Çalışacak tenha yeri olmayışından yakınırdı. Gelen geçen ona takılıyordu. O da hiç kimseyi kırmaz, görmezden gelme yapamazdı. Sonunda ranzasının çevresine siyah bir perde çekip içinde çalışmaya başladı. Orada ne yapıyor diye bazıları inadına dinlerdi.

Yumurtalık olayına üzülürdü. "Namusuma söz attı, duymazlıktan geldim. Şahsıma hakaret etti, sustum. Fakat inancıma küfür edince dayanamadım..." demişti.

***

Bir gün sübyanlar-çocuklar koğuşunda isyan çıktı. Biz hemen destekledik. Gardiyanı rehin aldılar. Müdür geldi, söz dinletemedi. Savcı geldi, komutan geldi, çocukların taktığı yok. Direniş 18 saat sürdü. Çocuklara karşı sert önlemlere başvurulacağı sıra Yılmaz Ağabey öne çıktı.

"Önce bu çocuklar ne istiyor? Af istemiyorlar. Sadece pencere camı, soba, iki ekmek istiyorlar. Bu masum taleplere kulak verin" dedi.

Gerçekten koğuşlar çok soğuktu. Ankara'nın soğuğunu bilirsiniz. O, yaman bir gözlemciydi. "Hilmi, insanı gözünden yakalamak mümkündür. Yeter ki bakmasını bil" derdi.

Bir gün yeni bir genç geldi. Tanımıyoruz. O daha ilk görüşte, "Bu çocuk bir görev için geldi" dedi. Ben fazla kuşku hastalıktır, dedim. Çok geçmeden MHP'li Kolçak'ın ziyaretine geldiğini öğrendik. Peşinden çocuğun Yılmaz Ağabeyi vurmakla gö-

revlendirildiği ortaya çıktı. Çocuk her şeyi itiraf etti. Biz çocuğu temizlemek istedik. O engel oldu. "Sorunu çözmez ki" dedi. Baktı ki iradesi dışında adamı temizleyecekler, idare kanalıyla onu Zonguldak'a naklettirdi. Giderken çocuk ellerine sarıldı, ağladı...

Yemeği komün yer, temizliği sırayla yapardık. Yılmaz Ağabey bir yer süpürür, gram toz kaldırmaz. Sabah erken kalkar, kimseyi rahatsız etmez, uyandırmaz. Ayaklarının ucunda yürür.

Siyasal ve Ortadoğu'daki gençlerden birer gün, bir gün de Fatoş Yengeden, haftada üç gün dışarıdan yemek gelirdi. Ben yemek nöbetini Yılmaz Ağabeyle tutardım. Bulaşık bana, yemek onaydı. Dehşetli yemek yapardı. Zeytinyağlı taze fasulyenin içine kuru üzüm de katardı. Onun yaptığı taze fasulyeyi ömrümde yemedim.

Okurken de yazarken de otururdu. Hiç yatarak iş yapmazdı. "Okumak ciddi iştir" derdi.

Minyatür kale futbol oynardık. Futbola seyrek katılırdı ama güzel voleybol oynardı. Bir buçuk saat koşardık yine de yorulmazdı. Diri insandı.

Bir gün babam ziyaretime gelmişti. Pazen, kalın bir pijama getirdi. Yılmaz Ağabeyinkiler inceydi. Bacakları üşüyordu. Değişelim Ağabey dedim. Değiştik. Halen altı bende durur. Çok sonraları, İzmit'e Toptaşı'na giderken götürmüştü. Ayrıca ben Konya'dayken onun bana yolladığı kes lastik ayakkabıları, içi yünlü fanilayı niye eskitip attığıma üzülürüm.

***

Fatoş Yenge mi? Yılmaz Ağabey bu bakımdan çok şanslıdır. Bazen, ağabey sende öyle bir hanım var ki, senden de akıllı, derdim. Gerçekten o çok sağlıklı düşünen bir kadındır. Hele bana yaptığı iyiliği hiç unutamam.

Bir gün benim mide delindi. Bulgur pilavından mı oldu, başka şeyden mi bilmem artık. Beni apar topar hastaneye kaldırdılar. Ameliyat etmişler. Bir de gözümü açtım, başucumda Fatoş Yenge. Başımı okşayıp duruyor. Şöyle yüzüme dokundu. "Hil-

mi, Hilmi haydi geçmiş olsun, iyisin değil mi? Yılmaz Ağabeyin benden haber bekliyor. Sonra gene gelirim" dedi. Oradakilere tembihleyip gitti.

Ağzım burnum hortum dolu. Konuşamıyorum. İki saat ben ayılana kadar, yüzümden gözünü ayırmamış. Yılmaz Ağabey, başından ayrılma ve bana haber getir demiş. İyice dirilene kadar özel yemek getirdi. Öylesi bulunmaz vallahi.

Yılmaz Ağabey dünyaya devrimci bakardı. Açık saçık şeyler anlatmaz, anlatanı da sevmezdi. Amerikalıyı hiç mi hiç sevmezdi. En çok da onların sakız çiğnemelerine bozuluyordu. Ayakkabısının arkasına basmazdı. İdari ve bireysel sorunları diyalektikle çözerdi.

***

O, kumarı yasaklamıştı, ama gizli kapaklı oynanıyordu. Bu arada birinin yüzüğü alınmış. Yılmaz Ağabey olaya el koydu. Yüzüğü sahibine verdirtti ve sorunun üstüne vardı. Sonunda adam özür diledi.

Ayrıca neden böyle sıkı tuttuğunun gerekçesini bize anlattı: "Kumar yürürse idare bundan pay alır. Giderek, idareye pay veren kumarcıların idare üstündeki etkisi artar. Ve cezaevinde insiyatif kumarcıların eline geçer. İşte esrar da bunun gibidir."

***

Babasını o kadar değil ama, annesini çok severdi. Bir gün Nevşehir Cezaevinde yatarken babası görüşe geliyor. O sıra bir filminden aldığı ilk parayla annesine diş yaptırmak ister. Belki de bu yıllar öncesinin bir özlemidir. Verilmiş sözüdür. Parayı babasıyla yolluyor. "Görüşe geldiğinde anamın dişini yapılmış göreceğim haa" diye de tembihliyor.

Anası geldiğinde bakıyor, yine ağzında diş yok. Annesi ağlıyor: "Oğlum sen ne iş yaptın ki paran olsun. Mahpus adamın parası pulu mu olur? Sağ ol ben dişimi yaptırdım sayıyorum. O parayı yine sana harçlığa getirdim" der.

Ankara'da epey kar yağmıştı. PDA'cılar kardan bir işçi yapmışlardı. İşçi pazılı, pehlivan yapılı biriydi, ama göğüsleri biraz

belirgin olmuştu. Diğer gruplar buna bozuldu. Göğüsleri efeminе bir işçi yapmak, işçi sınıfına hakaretti. Tam millet birbirine girecekken Yılmaz Ağabey araya girdi.

"İşçi sınıfı gücünü pazılarından değil, sınıf olarak üretkenliğinden ve paylaşımdaki haklılığından alır. İlericiliğinden, çağdaşlığından alır" dedi, ortalığı yatıştırdı. O yalnız Türkiye işçilerinin değil, bütün dünya işçilerinin dostu, yoldaşıydı.

Türk, Kürt sorunu üstüne kendisine çok soru sorulurdu. Çoğunu yanıtlamazdı. Ama genellikle: "Türk ulusunun gerçek anlamda kurtuluşu, Kürt ulusundan farklı olmayacak" diye kısa keserdi.

Zazaca bir türküyü çok güzel söylerdi. Ben de ezberlemeye çalıştım ama beceremedim.

Gardiyanından tutun da savcısına kadar çok adam tanırdı. Çevresi çok genişti. Ona yasak yok gibiydi. Fakat kimseden gereksiz şey istemezdi.

Yeraltı dünyasını da tanırdı. Onlarla olan iyi ilişkilerini, devrimci hareketin lehine kullanırdı. Örneğin: Sağmalcılar'da 300 devrimciye birden iç çamaşır, Toptaşı'nda 50 kişiye ayakkabı temin ederdi. Bunu bir kabadayıya yolladığı selamla çözerdi. Falan cezaevine para yollatırdı. Kavgalıları barıştırmayı çok severdi. Hastalık, sevkiyat, izin gibi masraf isteyen şeylerde yine o kabadayı çevreden yararlanırdı kanısındayım. Ama sınırı hiç aşmazdı. Onlardan ne isteyip ne istemeyeceğini iyi bilirdi.

***

Bu anlattıklarım İzmit Cezaeviyle karışık. Çünkü kendisiyle 1978'e kadar bir yıl da İzmit Cezaevinde yattım

İzmit Cezaevinde sürekli hırsızlıktan girip çıkan bir çocuk vardı. Herkes tarafından aşağılanan, horlanan, itilip kakılan bu çocuk on bir yaşlarında falandı. Adını vermeyelim, baş harfi "Ş" idi.

Bu cezasını tamamlar, tövbe eder çıkar, iki gün sonra yeniden gelirdi. Daha sünnet bile olmamış. Ş'nin adı cezaevinde yayıldı.

Bir gün Yılmaz Ağabey "Yahu arkadaşlar bu çocuğa sahip çıkalım. Suçlu o mu" dedi.

Önder oldu, Ş'yi sünnet ettirmeye karar verdik. Sübyan koğuşunu baştan sona süsledik, süslettik. Renkli kağıt, balon falanla işte. İstanbul'dan sanatçılar getirildi. Cümbür cemaat işi bitirdik.

Sonunda ben karşı çıktım. Her olayın aramızda kritiği, özeleştirisi yapılırdı. Ben: "Ağabey bu hareketiniz yanlıştı, dedim. Ş'ler bir tane değil ki. Neyi çözüyorsunuz? Sefiller'deki Jean Valjean, papazın dediği gibi dönmez. Gereksiz bu tantana" dedim.

Eğlenceden sonra kendisine bir hüzün çöktü. Çok kötü oldu: "Senin yaptığın eleştiriyi Fatoş da yapmıştı" dedi.

Yıllar sonra o eleştirimin yanlışlığını kavradım ve ben üzülüyorum. Sorun bir Ş'yi kurtarmak değildi kuşkusuz. Sorun Ş'lerin de insan olduğunu, bu yanlışı yapanın o değil, düzen olduğunu anlatmaktı...

İzmit'te bir numaralı koğuşta kaldık. Ankara'daki gibi burada da herkese kol kanat geriyordu. Yalnız cezaevi değil, onu bütün İzmit, Anadolu seviyordu. Meyve yemekten bıkmıştık. Cezaevi yolun kıyısındaydı. Her geçen meyve sebze kamyonu "Yılmaz Ağabeye bu da bizden olsun" deyip iki kasa üç kasa üzümü elmayı yıkıp geçiyordu. Ziyaret günleri İzmit halkı, onun bir isteği olup olmadığını sormak için kuyruğa girerdi. Ummadığımız insanlar, ummadığımız biçimde içeriye kitap sokarlardı.

Babalardan Dündar Kılıç'ın yeğenleri Yusuf'la Hilmi de bizimle yatıyordu. Bizimle birlikte 1 Mayıs'ı kutluyor, bizimle devrimci marşlar söylüyorlardı. Dahası gardiyanlardan bazıları bile "Venseremosu"u ezberlemişti. Yılmaz'ın iyi yaklaşımının ürünüydü bu. Örneğin Asım Canavar iyi bir gardiyandı.

Görüşme için Türkan Şoray'ı bir buçuk saat bekletti. Ama temizlik işçilerini bir dakika bile bekletmezdi.

Yalnız içeride mi, yurtdışına da sevgisi vardı. İsveç TV'si günlük yaşamını filme aldı. Nice gazeteciler geldi gitti. Yalnız bizim hükümetimiz bilmedi kıymetini.

***

O cezaevlerinde de devrim yaptı Ağabey. Demokratik yönetimi getirdi. Cezaevinde yapılacak bir iş varsa, mahkumların oylarıyla kararı alındı. Onun geçtiği yerde eski kabadayılıklar öldü.

Ankara'da PDA'cılar dışlanmak istendi. Diğer siyasetler bir toplantıda kesin karar aldılar. Ben çekimser kaldım. Yılmaz Ağabey yönetiyordu toplantıyı. O da benim görüşüme katıldı. "İnsanı kaybetmek kolay, kazanmak zor" dedi. Adam harcamadan yana değildi.

Bir gün Müdür Hilmi Karadana, beni Türkeşçilerin çoğunlukta olduğu müşahadeye yollamak istedi. Çavuş vurdu kelepçeyi. Bu, göz göre göre benim ölmem demekti.

Yılmaz Ağabeyin haberi yoktu. Duyurmuşlar, koştu yetişti. Hiç öyle kızdığını görmemiştim. Çavuşa: "Sök ulan şu kelepçeyi" dedi. Müdür de orada. Kelepçeyi söktürdü. Müdür, Karadana olan soyadını sonradan "Tekinay" yaptırdı. Yılmaz Ağabey İstanbul'a gidince de beni hemen hücreye aldırdı. Oysa Yılmaz Ağabey ona karşı kelepçe söktürürken "Müdür müdür, bunun sana neye mal olacağını bilmiyorsan öğretirim" demişti.

Müdür de bir gün sonra gelip herkesin önünde özür dilemişti.

Hasan Kıyafet

Bir gün İzmit Cezaevinde ziyaretine gittim. Yanımda kardeşim İsmet de vardı. O sıra Topkapı Şişe Cam Fabrikasında işçiydi. Aklımda kaldığına göre yaptığı iki üç küllük almıştı yanına, hediye olarak.

Cezaevi yolun kıyısındaydı. Daha müdüriyete başvurmamızla, uzun koridorun öte başından Yılmaz'ın koşarak gelmesi bir oldu. Oysa görüş günü değilmiş. Çok görkemli karşıladı bizi. "Benim Komünist İmam ağabeyim" dedi.

Yan yana oturduk, söyleşmeye durduk. Yılmaz alışık olmadığım bir coşku içindeydi. Hemen kendinden söz etmeye başladı. Anadolu'dan İstanbul'a meyve, sebze taşıyan kamyonların durup "Yılmaz Ağabeye bu da bizden olsun" deyip üç beş kasa atmadan geçmediğini, cezaevinden bilgisi dışında kuş uçmadığını,

herkesin baba Yılmaz'dan söz ettiğini, adının artık baba olduğunu, dönüp dönüp yeniden anlatıyordu.

Ve ben ilk kez Yılmaz'a bu kadar dikkatli ve kuşkulu baktım. Yılmaz, benim tanıdığım Yılmaz kendisinden bu kadar söz etmezdi. Ben sözcüğünü dilinden silmiş, tüm biz, derdi. Acaba uzun cezaevi yılları koca Yılmaz'ı da mı eritiyordu? Hayır olamazdı. Bu olsa olsa dört duvarın insanda yarattığı geçici bulanıklıktı.

Sinemaya edebiyata atladık. Yine "birlikte yapacağımız çok şey olduğunu" söylerdi. Çok çalıştığını, yirmi dört saatin yetmediğini vurguladı. Senaryo çalışıp çalışmadığımı sordu. Olumsuz yanıt alınca da: "Olsun adam senin öyküler zaten senaryo gibi" diye yarı şaka güldü.

Kardeşimi şaşırtan "İsmet Ağabey" sözleriyle, ayrıntılı halini hatırını sordu: "Tek güvencemiz işçi sınıfıdır. Yani sizlersiniz. Bu zindanları sizler yıkacak, yarının aydınlığını sizler kuracaksınız" dedi. Boynu Bükük Öldüler'i okuyup okumadığını sordu.

Ben oradan biraz düşünceli, eski neşemi arayarak çıktım...

Tarık Akan
Sinema Sanatçısı

Akan, aklı başında sanatçılarımızdan biri. Güney'le ilk kez cezaevinde tanışmış. Kendisinden dinleyelim.

- Yıl 1977 İzmit Cezaevine ziyarete gittim. Beni görünce duygulandı. Taa öteden kollarını açıp geldi. Sımsıkı sarıldı bırakmadı. "Ben seninle dışarıda samimi değildim. Beni güç günümde aradın. Şimdiden sonra kardeşiz, dostuz" dedi. Ve öyle olduk...

Haftada en az iki kez gitmeye başladım.

Bir gün kıyıdaki meyve kasalarını kıvançla gösterdi:

- Sağ olsunlar, Anadolu sürücüleri meyvemizi eksik etmiyor. Meyvemiz çok, etimiz yok dedi.

Ankara'ya Maden filmini sansüre götürüyordum. Geçerken ona uğradım.

- Bırak bugün İzmit'ten bir makine getirip seyredeyim. Yarın götürürsün, dedi.

Bıraktım, seyretmiş. Eleştirilerini yaptı. Ankara'ya gidişteki güçlükleri sıralarken ağzımdan kaçırdım. 45 bin liraya acil ihtiyacımız var, dedim.

Dur, ben şimdi arkadaşlardan toplarım, dedi. Olmaz, mahkumdan para alınır mı dedimse de dinletemedim. Parayı almadan buradan çıkamazsın, dedi. Bir sürü bozuk para toplamış geldi.

Sonradan ödedik tabii...

Pipo içiyordu. Tütün götürüyordum. Adana'ya gidiyordum, şalgam suyu istedi. Bir varil getirdim.

Midesi çok kötüydü. Kıvranıyordu. Ameliyat için gerekeni yapalım ağabey, dedim. Hayır, bunlar beni masadan kaldırmaz, öldürür, diyordu.

O Toptaşı'na, ben askere gittim. Toptaşı'nda bir insanın sevilebileceği en yüksek düzeyi gördüm. Nasıl yapıyordu bunu? Sevgi zorla olmaz, olamaz!..

Yaşar Kemal
Yazar

İzmit Cezaevinde üç saat durmadan dinlenmeden konuştuk. Ne mi konuştuk? Allahsız üç saatte ne konuşulmaz ki? En iyisi sen onu bizim Ali'ye, Ali Özgentürk'e sor. Beraberdik.

- Ali'yi nerde bulurum?
- Her Adanalıyı bulduğun yerde.
- Sizin özetle diyeceğiniz bir şey yok mu?
- Olmaz olur mu? Yılmaz için neler denmez ki!

TOPTAŞI CEZAEVİ

1978
Esat Mahmut Karabulut
Vefa Akşam Lisesi 3. Sınıf

Sol siyasi tutuklu. Lise çağında tutuklanmış. Yılmaz Güney'le Toptaşı Cezaevinde birlikte yatmış ağzından çıktığı gibi:

"1978 Ekiminde içeri girdim. Belki bir iki hafta Yılmaz Ağabeyle karşılaşamadık. Dışarı için bu süre hiçbir şey ama içerisi için epey zaman. Öyle ünlü birini görmek için insan sabırsızlanıyor.

3 numaralı koğuşta kalıyordu. Burası ağalar, babalar, lümpen takım koğuşuydu. Koğuşlar aynı avluya açılır, gece kapanırdı. Siyasiler, çeşitli gruplardan toplam 30 kadardı. Diğer siyasi olmayanlar belki 250-300 kişi vardı. Fakat insiyatif bizdeydi. Çünkü biz örgütlüydük. Bunda Yılmaz Güney'in payı çoktu. Çünkü ona herkes saygı duyardı. Dahası, eğer yanılmıyorsam lümpenler siyasilerden biraz da yılardı, korkardı. Yılmaz Ağabeyin bir dediğini iki etmemelerinin altında biraz da bu duygu yatardı. Bizlerin varlığı, birlikteliği Yılmaz Ağabeye kredi sağlardı. O da bunu çok iyi değerlendirirdi. Politik olmayan insanlar, bizim gibi değildi. Tekil hareket ederlerdi.

Örneğin Maraş olayları için açlık grevi yapılmıştı. Lümpenler niye yemek alınmadı diye tek tük tepki göstermek istediler. Katliamın resimlerini kesip panolara astığımız halde olayın bo-

yutunu anlayamamışlardı. Bilgisiz, bilinçsizdiler. Kısacası, örgütlü bir tepkileri olamıyordu.

Düzenli siyasi toplantılarımız olurdu. Gerek cezaevindeki yaşamımıza, gerek yurt ve dünya sorunlarına ilişkin durum değerlendirmeleri yapardık. Yılmaz Ağabeyle ilk bu toplantılardan birisinde tanıştığımı sanıyorum. Ha, ek olarak söyleyeyim, ben o sıralar Yılmaz Güney'e pek de sempatik bakmıyordum. Çünkü onun anti sovyetik tutumu olduğu konusunda koşullanmıştık. İşin ilginç yanı önceden ben de anti sovyetiktim. Böyle bir çizgiden gelen birisi olarak, tepkimin keskinliğini takdir edersiniz. Çünkü insanın atladığı, geçtiği şeylere tepkisi daha yoğundur. Bir de daha çok gencim. Yılmaz Güney gibi gözümüzde büyüttüğümüz birisi böyle ilkel bir çizgide nasıl kalabiliyor? Benim bile gördüğüm bir yanlışı o nasıl göremiyor, diye düşünüyordum. Ve yıldızımız barışmıyordu tabii.

Yılmaz Ağabey çok esnek davranıyordu. Tartışmalarda ters noktalara geldiğimizde gülüp geçiştiriyordu. Belki de bizim çocukluğumuza sayıyordu. Gitgide aramız çok iyi oldu.

Üzerimizdeki en büyük etkisi, onun çevresiyle kurduğu olumlu bağdı. Bu siyasi, bu adi demeden herkesle konuşurdu. Popülist bir yanı vardı. Belki de geldiği yer gereği lümpenleri iyi anlıyordu.

Bir gün koğuştan mı, 2.'den mi, çalışma odasından mı geliyordu; ben de orada dikiliyordum. Bunu mahkumlar avluda çevirdiler. Mahkumlarda fotoğraf çektirme merakı vardır. Fotoğrafçılar da bu işten iyi para kazanırlardı. Bir yakaladılar mı, flaş, film bitene kadar onu bırakmazlardı. Yılmaz Ağabey duvarın dibine çekilir, boynunu da az büker, öyle dururdu.

Ben şöyle bakıyorum. Nedense birden tepem attı. Çok kızdım. Bu yüzden kendisiyle hiç fotoğrafım yoktur. Aramızdaki buzlar eridikten, içten konuşmaya başladıktan sonra bir gün, kendisi birlikte fotoğraf çektirelim, dedi. Ben o günkü gördüklerimi anlattım. Sizi fon gibi kullanıyorlar ve ben bundan çok rahatsız oluyorum, dedim. Siz rahatsızlık duymuyor musunuz, de-

dim. "Mahmut ben de rahatsızlık duyuyorum. Ama bunu yapmak zorundayım. Şimdi çektirmesen, bak bak Yılmaz Güney'in burnu büyüdü derler" dedi.

Benim en büyük anım buydu.

Şey bir olay daha var. Yılmaz Ağabey çok hoşgörülüydü, demiştim. Gerçekten öyleydi. Bizler çok toyuz. Bir sahte doktor olayı var. (Mahmut burada gevrekçe güldü.) Bir gün Sağmalcılar'dan bir doktor gelmiş, dediler. Yani mahkum da, mesleği doktorluk. Neyse bizim komüne aldık. İzzet ikram ettik.

Kendisi de siyasi mahkum olduğunu, bizim çizgide birisi olduğunu falan söylemişti. Biz çok sevindik. Oh oh ne güzel, doktorumuz da var diye hava atmaya başladık. Mahkumun doktora gitmesi zaten sorundu. Yılmaz Ağabeye, şuna bir yer ayarla da, belli zamanlarda herkesi muayene etsin, dedik. Böylece kendi çizgimize sempati de toplamış olacaktık.

Bu arada doktorun sahte olduğuna ilişkin alttan alta bir söylenti dolaşmaya başladı. Eski kurt mahkumlar var yer mi? Hemen sormuş soruşturmuşlar. Bir yandan biz çaktırmadan muayene oluyoruz. Bakalım hastalıktan gerçekten anlıyor mu diye, şuram ağrıyor, buram ağrıyor diyoruz. Bir astımlı arkadaşı muayene etti, verdiği ilaçlar gerçekten tutuyordu. Beni muayene etti, sağlamsın, dedi. Ben bir yandan Yılmaz Güney'i sıkıştırıyorum. Yahu Yılmaz Ağabey şuna bir yer açtır ki, eyleme geçelim. Hem diğer lümpen mahkumlarla aramızda bir köprü oluşur falan diyorum.

O, hayır demiyor, ama belli ki oyalıyor.Durumu çoktan kavramış, ama bize hiçbir şey söylemiyor. Kendimiz anlayalım istiyor. Doktorumuza şöyle böyle dese bizi çekemiyor, grubumuzun gelişmesini istemiyor diye karşı çıkacağız. O günkü kafamızla çıkarız da hani... Aramız zaten güç bela düzelmiş.

Yılmaz Güney, yeni gelen birinin bütün geçmişini anında öğrenirdi. Kendisine göre istihbaratı vardı. bunun sahte doktor olduğunu bilmemesi olanaksızdı. Gardiyanlar çok severdi. Bu arada şöyle bir durum oldu. Kastamonulu doksanlık iri zebellah gi-

bi bir arkadaşımız var. Bunun hemşerilerinden birisi ranzanın üstünde oturmuş, doktorla çay içiyorlar. Bizim Kastamonulu öteden geliyor: "Yahu yeter be artık, hâlâ anlayamadınız mı? Bu sahte doktur" diyor. Hemşerisi çok bozuluyor. Yanındaki arkadaşına hakaret edilmiş oluyor tabii. Doktoru savunuyor. Doktorcuğum sen bunun kusuruna bakma. Kendisi Kastamonuludur. Oradan işte böyle, yarmaca, kütük kereste çıkar diyor. Doktor kıpkırmızı oluyor. Sen beni tanıyor musun, falan dese de tutmuyor.

Sonra biz işi iyice deşmeye başladık. Meğer bizim Doktor, 12 Mart'ta da, 12 Martçıları kandırmış. Sahte subaylıktan Maltepe Cezaevinde yatmış. Bir kız davası yüzünden çıkmış olay, Sıkıyönetime telefon etmiş: "Acele bir tim istiyorum. Burada, şu adreste anarşistler var" diye. Tim gelmiş, ama anarşist manarşist yok. Durum aydınlanmış, bunu Maltepe'ye tıkmışlar. Orada da ben Mahir Çayan'ı kaçırmaktan geldim, demiş. Ohooo, siyasiler buna bir yakınlık, bir ikram göstermişler. Eşofmanlarını vermişler, baş köşeye oturtmuşlar.

Biz böyle teselli buluyorduk. Bu 12 Mart devrimcilerini bile kandırmış, bizi haydi haydi atlatır diyorduk.

Olaydan sonra, Yılmaz Ağabey bizi her gördüğü yerde "Yahu sizin Doktor nerede? Yer ayarladık falan" diye espri yapıyordu.

Ayrıca militan bir yapısı vardı. Maraş katliamı için yaptığım küçük direnişin nedenlerini, görüşmecilere bizzat anlatma görevini üstlenmişti.

Bir arkadaşım var. Şimdi işte çalışıyor. O da gelip Yılmaz Güney konusunda görüşecekti fakat zamanı yoktu, izin alamadı. Arkadaşım Paşakapısı'nda yatmış orada faşistler hakimdi. Bunun solcu olduğunu anlamışlar ve işkence yapmışlar. Gövdesinde sigara söndürmüşler. Fakat ustaca, iz bırakmasın diye, jelatinle, parayı jelatine sarıp yapmışlar. Bilmiyorum, o zaman iz bırakmıyormuş. Dahası öldürülmesine karar vermişler.

Bir rastlantı olmuş; o sıra Komünizmle Mücadele Derneği Başkanı ve suç ortağı birisi vardı. Adını anımsayamayacağım şimdi. Onun suç ortağı denen Mevlüt Kızak da oradaymış. Bi-

zim arkadaşa, sen nerelisin diyor. O da Tortumlu olduğunu söylüyor. Neresinden, kimlerdensin derken, akraba çıkıyorlar. Bunun üstüne ölümden kurtuluyor.

Arkadaşı on-on beş gün locada tutmuşlar. (Loca diye işkence yerlerine derler.) Tabanları patlamış, gözleri kanlanmış. Bu arada savcı değişmiş. Esrar mesrar olayları da varmış. Esrar işini faşistler idare ediyormuş. Güç bela doktora çıkma olanağı bulmuş. Doktor, ne oldu anlat demiş. O da, anlatamam, eğer beni başka yere naklederseniz anlatırım, demiş. Böylece bizim Toptaşı'na gelmişti. Yılmaz Ağabey onunla ilgilendi. Hemen doktora yolladı, rapor aldırdı. Böyle yanları da vardı. O bir denge unsuruydu.

Bir gün 22 numaralı koğuşta esrar içilmiş. Bizimkiler havalara sıçradılar. Olay çıkacak. Aslında lümpenler bir araya gelebilseler bizden güçlüler. Yılmaz Ağabey geldi:

- Onların esrar ve kumarlarından başka neleri var? Esrarlarına dokunmayın, ne yaparsanız yapın. Bizim ilk işimiz esrar değil, esrarı yaratan ortamı ortadan kaldırmaktır. Boşuna gücümüzü nötürlemeyin. Kendinizi zor durumda bırakmayın, dedi.

Ayrıca onların esrarını hoş görmedi. Esrarın içeriye giriş kanallarını araştırmaya başladı.

Bir de 1 Mayıs Mahallesinden toplanmış getirilmiş bir yığın köylü, işçiyi anımsıyorum. Sağcı bir işçi mi öldürülmüştü ne? Yılmaz Ağabeyin onlara da çok faydası oldu. Avukat tuttu, yol gösterdi.

Tam 12 Eylül 1980 günü onun yanındaydım. Herkes kuşkuluydu. Acaba ne olacak. Bizi asarlar mı keserler mi? Bize moral verdi, hiçbir şey olacağı yok, rahat olun, dedi.

***

Yılmaz Güney'in bence sistemli bir grupsal görüşü yoktu. Bu da teorik olarak marksizmi iyi bilmemesinden kaynaklanabilirdi. Örneğin "Güney dergisi" karman çorman bir şeydi. Orada bir tez gibi ortaya atılanlar, bence uzunca birer makaleydi. Çeviriler, Enver Hoca, Mao tahlilleri, tümü, tümü. O sırada çok tartışılan terimlerden "oligarşi" üzerine konuşuyorduk. Ben oligarşiyi an-

lattım. Tefeci-bezirgan takımını iktidarda göstermek yanlıştır. Marks'ın "Kapitalizmin gelişimiyle tefeci bezirganlık ters orantılıdır" sözünü anımsattım. İktidarda toprak ağalarını değil, toprak kapitalistlerini göstermek bile olmaz, dedim. Bana hak verdi. Olabilir, dedi. O zaman marksizmi iyi özümleyemediğini düşündüm. Hem kapitalizmin varlığı, hem tefeci-bezirgan ağırlık kabul edilemezdi.

Yılmaz Ağabeyin bir kitaplığı vardı. Hemen hemen herkese okuması için verdiği iki kitap vardı: Stalin'in Ulusal Sorun ve Sömürgeler Sorunu ve Lenin'in Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı. Kendisi oradan gittikten sonra o kitap bize kalmıştı. Kürdistan sorununa eğilmemizi, kafa yormamızı isterdi. Bunu kafatasçı bir yaklaşımla istemezdi kuşkusuz. Türkiye solunda, Kürdistan sorunu bir eksikliktir, derdi.

Yılmaz Ağabeyi hepimiz severdik. Bana ters gelen tek yanı, lümpenlerin koğuşu olan 3. koğuşta kalışıydı. Bunu belki de güvenlik açısından, belki daha başka bir nedenle yapıyordu. Bilmiyorum, halen kafamda çözemedim. En sonunda, komünleri birleştirin, her grubun ayrı komünü olmasın, o zaman geleyim demişti.

Bir de Dündar Kılıç gibi, bilmem kim gibi babalardan gelen kasa kasa portakallar. Anlayamazdım, ben şahsen yemezdim. Yalnız bizim grup yemezdi. Diğer siyasiler yerdi.

Birleştirici bir misyonu vardı.

Bir de tel örgü olayı çıktı. Basında "Yılmaz Güney, ben istersem kimse bir gün bile beni burada tutamaz" dedi diye. Ertesi gün tel örgülere bir de demir parmaklık eklediler.

İstese gerçekten kaçardı. İdareden daha yoğun bir otoritesi vardı cezaevinde. Gardiyanı, askeri, herkes severdi.

Cezaevlerinde anti sovyetizm güçlüydü. İlerlemeciler sindirilmişti. Onlara tezgahçı diye de bir ad takılmıştı. Onlar komünlerine azıcık yumuşak olan herkesi alırlardı. Daha çok toparlayıcı bir özellikleri de vardı herhalde.

Aklımda kaldığınca Yılmaz yemek yapmıyordu. Doğrusu da

buydu. Çünkü okuyup yazmaya zaman harcıyordu. Çok güzel spor yapardı. Sporu o yaptırırdı. Kendisi sistemli spor yapardı. Sürü filmini cezaevinde sessiz oynattı.

Siyaset dışı hiçbir şey konuşmazdık. Öyle katıydık ki, evliliği bile yadsırdık. Nasıl olsa yakında öleceğiz. Gerillaların aşkı olmaz derdik. Dul ve yetim çocuklar bırakmayalım, diye de şaka yapardık.

Lümpenler, Yılmaz'ı diğer siyasiler gibi görmezlerdi. Kendilerinin bir parçası olarak kabul ederlerdi. Yollanışı görkemli bir törenle oldu.

Bektaş Karakaya
E Tipi Cezaevi
Kırşehir, 1988

Bektaş arkadaş Güney'i cezaevinde tanıyanlardan. Üstelik bu konuda oldukça duyarlı ve titiz. Söz konusu tavrına biz de uyduğumuzdan mektubunun kişiliğimize ilişkin yanını çıkararak küçük kısaltmalar dışında, olduğu gibi veriyoruz.

"1978 Kasım idi. İstanbul-Gayrettepe'de sorgulandıktan sonra, Paşakapısı Cezaevine getirildim. Burada faşistler kaldığı için, girmemekte direnince Toptaşı Cezaevine götürüldüm. Cezaevi yaşamımda deneyimsizdim. Girişte arama taramadan sonra başgardiyanlığa çıkarıldım. O günlerde devrimcilerle faşistlerin çatışması dışında bir de sol içi çatışmalar vardı. Ben de bu kavganın dışında değildim. Ayrıldığımız hareketin temsilcisi tesadüfen oradaydı. Kısa bir tanışma faslından sonra sohbetimiz ideolojik tartışmaya dönüşmüştü. Sesimiz gittikçe yükseliyordu. O anda başgardiyanın kapısı açıldı ve hiç ummadığım bir şey oldu. Eserlerinden tanıdığım Yılmaz Güney, uzun boyu, kır saçı, sarı renkli paltosuyla gülerek içeri girdi. İlk kez yüz yüze geliyordum. Benzi sararmıştı. Gözlerime inanamadım. O gülümseyen yüzüyle elini uzattı. "Geçmiş olsun arkadaşım. Hoş geldin. Ne o gelir gelmez çok ateşli tartışmalara başladınız" diyerek konuşmamıza katıldı. Peşinden bana musluğu gösterdi: "Elini, yüzünü

yıka. Kendine gel. Açsındır, yemek getirin" diye gardiyanları harekete geçirdi. Sonra benimle tartışan arkadaşa dönerek: "Ayıp be kardeşim, arkadaş yeni polisten gelmiş. Aç açık, üzerindeki kan lekeleri daha kurumamış. Ayakları şiş ve yaralı. Cezaevine gelen devrimci böyle mi karşılanır? Bırak şimdi hizip mizip, karşıdevrimci laflarını da arkadaşa yardımcı ol. Devrimci ve insani görevlerini yerine getir" dedi.

Bunun üzerine tartışmayı kesip dışarının söyleşisine koyulduk. Güney'in bu içtenliğini, olaylara sıcak yaklaşımını ve olgunluğunu görünce saygım bir kat daha arttı. Sonraki yakın tanıma sürecinde de özverili, mücadeleci kişiliğini görüp tanıyacaktım.

Yılmaz'la dostluğumuz o anda başladı. Üçüncü koğuş bahçesinde harabe bir oda varmış. Burayı kitaplık haline getirmiş. Ayrıca da kendisi için çalışma odası yapmış. Kitaplığından hepimiz yararlanabiliyorduk.

Başgardiyanlıktan çalışma odasına geçtikten sonra geç saatlere dek hem tanıştık, hem siyasal söyleşimizi sürdürdük. Onda bir insanda bulunabilecek olgunluğun çok fazlası vardı. Bana cezaevi yaşamının inceliklerini anlattı. Yılmaz: "Burada üç koğuş ve bir de karantina var. Birinci ve üçüncü koğuşta sosyal (adi) suçlular kalıyor. Ben de üçüncü koğuşta kalıyor, bu odada çalışıyorum. Sen siyasilerin kaldığı koğuşta (2 numaralı) kalırsan, grup sürtüşmesinden kavga gürültü çıkar. Arkadaşlar içinde pek çokları henüz siyasi olgunluğa erişmemiş. Bu koğuşta birlikte kalabiliriz. Çalışmalarını benim odada sürdürebilirsin" dedi.

O akşam beni birlikte kalmaya ikna etti. Üçüncü koğuşta kalmaya başladık. Yer çok küçük, iki kişilik kontrplakla ayrılmış bölmelerdi. Burada saygın, koğuşun ileri gelenleri kalırdı.

O gün beni infaza çağırdılar. O dönemin sol gruplardan birinin temsilcisi, (sonradan mücadeleyi terk etmiştir) benim sağ görüşlü olduğumu, oradan uzaklaştırılmazsam, siyasi koğuşun ayaklanacağını, söylemiş. Bu yalana inananlar beni apar topar Paşakapısı Cezaevine götürdüler. Burada sağ görüşlüler kalıyor-

du. Beni kesin öldürürlerdi. Nitekim sonradan dört sol sendikacıyı burada katlettiler. İçeri girmemekte direnince beni hücreye aldılar.

Yılmaz Güney bu durumu sonradan öğrenmiş ve çok bozulmuş. Çünkü orada can güvenliğimin olmadığını iyi biliyordu. Hemen devreye girip savcıyla görüşmüş, yirmi gün sonra tekrar Toptaşı'na dönmemi sağladı.

Sadece benim için değil herkes için böyleydi. Duygulu, dürüst ve içten davranırdı. Sağlam kişiliği ve çok yönlü insani özellikleri vardı.

Cezaevi yaşamı çok düzenliydi. Yeme ve zorunlu işleri dışında geç saatlere dek çalışırdı. Bu sabahın yedisinden gecenin ikisine üçüne dek sürerdi. Çok okurdu. Çalışma odası derli toplu bulunurdu. Çok ziyaretçisi olduğundan ve çalışması aksadığından bunu bir düzene koymuştu. Siyasi arkadaşlar çalışmasını bölmemeye özen gösterirlerdi. Sosyal suçluların sorunlarına çözüm bulmak için sık sık ona geldiklerinden çalışamadığı için, yakındığı olurdu.

Bir de fotoğraf çektirmenin zamanını aldığını söylüyordu. Çünkü herkes onunla resim çektirmek istiyordu. Bir gün siyasi koğuştan bir arkadaşla volta atıp sohbet ediyorduk. Arkamızdan gelip ortamıza girdi ve kollarını omuzlarımıza koydu: "Ooh ne kadar da güzel. Ne mutlu size! İki yoldaş kafa kafaya vermiş söyleşiyor. Ben de yapabilseydim" diyerek hava kararana dek bize katıldı.

Çevresinde sağlam ve güvenilir arkadaşların yokluğundan yakınıyor ve yalnızlık çekiyordu. "Buna engel tutsaklığım. İçerde olmam çok şeyimi etkiliyor ve engelliyor" diyordu. Açıkçası çevresinde kümelenen insanlardan hoşnut değildi.

Cezaevinin yalnız içiyle değil, dışıyla de ilgileniyordu. Mektup yolluyor, her yere yetişmeye çalışıyordu. Bir gün öylesine yorulmuştu ki şakayla "Bektaş, bugün sergardiyanlık görevimi başarıyla bitirdim. Bak locadan çıkarken yanıma elli bin lira alıyorum. Göreceksin akşama beş kuruş kalmamış olacak" dedi. O

bir sabır küpüydü. Özellikle sosyal suçlular ona Tanrı gibi taparlar, öl dese ölürlerdi.

Görüşüne gelenleri sıkılmadan uzun uzun dinlerdi. "Bunlar benim gözüm, kulağımdır. Coşkularını soluklanıyorum onların" derdi.

Toptaşı Cezaevine gelişimin ilk günleriydi. Üzerimde her türlü haşarat bulunuyordu. Bitlerim Yılmaz Güney'e de geçmişti. Fakat bana hiç hissettirmiyordu. Kendine özgü ince yöntemiyle "temizliğe dikkat etmemi, her yatağa oturmamamı" söylüyordu.

Görüş günüydü. Bir bayan arkadaş ziyaretime gelmişti. Müdüriyette açık görüş yapabiliyorduk. Biraz sonra Yılmaz da geldi. Sohbetliyorduk: "Bacı ben Bektaş arkadaştan şikayetçiyim. Suçu ağır, halk mahkemesine vereceğim. Paşakapısı'ndan faşist bitleri getirerek üstüme saldırttı" diye mavra yaptı. Bitlendiğimi orada öğrenmiştim. Kızardım, bozardım. Bunu hemen anladı: "Pire itte, bit yiğitte bulunur. Şu sıra ikimiz de yiğidiz. Ne bozuluyorsun ağabey" diye gönlümü aldı.

1979 yılbaşı gecesi idi. Koğuşta kumarı engellemek için biz de tombala çekilişi düzenledik. Tombala torbası Yılmaz Güney'in elindeydi. O çekiyordu, ben yazıyordum: kendine özgü esprileri, tek kişilik skeçleriyle bizleri gülmekten kırıp geçiriyordu. Onun güldürü ustası olduğunu da orada öğrendim.

Cezaevinde mücadelesinin o koşullarında militan bir anlayışın savunucusuydu. Yılmaz her şeyin üstesinden geliyordu. İdare üstünde de tartışılmaz bir ağırlığı vardı. Siyasal çalışmalarda, toplantılarda ince gevrek çıtırtılı sesiyle, anlatmak istediği konuyu sakin, tane tane anlatırdı. Anlaşılır olmaya büyük özen gösterirdi. Laf ebeliği, bilgiçlikten hoşlanmazdı. Böylelerini bile bıyık altı gülümsemesiyle sabırla dinlerdi.

Devrimci ilişki ve yaklaşımında, son derce duyarlı ve esnekti. En küçük sorunların bile üstüne varır, bir çözüme bağlardı. Olaylara yaklaşımındaki bu tavrı, esnekliği, o sırada bende biçimciliğe düştüğü kanısını bile uyandırmıştı. O tavrının nasıl bir uzak görüşlülük olduğunu ancak bugün anlıyorum.

Bazen TV izlerken, çıkan sanatçılar üzerine görüşünü sorardım. Sevdiği, saydığı sanatçılardan söz etmeyi yeğlerdi. Sözümona sanatçıların çiğliklerinden anlattığı da oluyordu. İzmit Cezaevinde yatarken, beş paket filtreli sigarayla basını peşine takıp gelenlerle görüşmediğini, çünkü bunların popülarite peşinde kişiler olduğunu söylemişti.

Bir gün neden kaçmadığını sordum. Her türlü olanağı vardı. Yanıtı şu oldu:

"Ben B... olsaydım, bir saat bile durmaz dışarıdaki mücadeleye koşardım. Oysa benim durumum farklı. Halktan, sanatımdan kaçamam. Ben artık halka aitim. Sanatımı halkım için yapabilirsem ben varım. Kaçmam sanatımı yapmama engel olur. O da benim ölümüm olur. Son sınırlarıma kadar sanatımı ülkemde, yaşamın sıcak kaynağında yapmaya çalışacağım. Sokağa çıksam herkes tanır. Yurtdışına çıksam ülkemdeki gibi verimli olamam. Emperyalistlerin ve yerli işbirlikçilerinin karanlık güçleri sürekli peşimde olacak. O zaman egemen sınıfların istediği olur, yasal zeminde mücadeleden uzaklaşmış olurum. Gidişat iyi değil: Sanatsal çalışmamın önü iyice tıkanıyor. Elim kolum bağlandı" demişti.

Sohbetlerimiz arasında, dergi çıkararak, siyasal düşüncelerini sistemleştirip bir örgüt oluşturup oluşturmayacağını sordum. Yılmaz:

"Birlik üzerinde çok durduğum ve bu anlamda görüşlerim netleştiğinden, sende ve tüm devrimcilerde bu kanı uyandı. Ama benim örgüt kurma çabam olmayacak. Çabam, devrimci hareketin dağınıklığının giderilmesinde benim de tuzum olsun diyedir. Önderlik iddiam yok. Ben sanatçıyım. Daha somut ifade etmek gerekirse, Parti Sanatçısı, ülkemin Gorki'si olmak istiyorum!.." dedi.

***

Rahatsızlığı vardı. Sağlığına pek dikkat etmiyordu. Cezaevi koşulları da sağlığına iyi gelmiyordu. Hastaneye gittiği oluyordu. Cezaevi hastanesine, İmralı'ya hastaneden gidecekti.

Bütün tutuklu ve hükümlüler gözü yaşlı uğurladık. Onun da gözleri nemlenmişti. Hepimizi tek tek kucaklıyor, bir iki güzel sözle öğüt veriyordu. Ben "Yılmaz'a özgürlük" diye haykırıyorum. Birden bütün cezaevi bana katılıyor. Slogan büyüyor. Yılmaz müdahale ediyor. "Niye yalnız Yılmaz'a özgürlük B.arkadaş? Zindanlar boşalsın. Genel af! Benim sizden ayrıcalığım olamaz. Hepimiz için özgürlük diyorum. Mücadelemizde başarılarımızın parlak olmasını istiyor ve hepinizi kucaklıyorum! Hoşça kalın! Gitsem de yine sizlerleyim..." El sallıyor, gülümsüyor.

Onun İmralı Cezaevine gidişinden sonra bir telgrafını, Tekirdağ'a benim gidişimden sonra da bir kartımı almıştım: Kısa süre için dışarı çıkınca, çok istememe karşın bir türlü ziyaretine gidemedim.

***

1981 yılı Ekim ayında, İskenderun'da polis sorgulamasında idim. İşkence seanslarının sürdüğü sıra, polislerin birisi korku ve panik içindeydi. Bunu gizleyemiyordu. Falaka atarken bir yandan "Adamınız kaçmış, kaçmış" diye deli gibi bana bağırıyordu. Ben kim acaba diye düşünürken, gazeteyi önüme atıverdi: "Yılmaz Güney kaçmış. Bak gör de rahatla" dedi. Gerçekten rahatlamıştım. Bu haber beni sevince boğarken işkencecileri panikletmişti.

***

1984 Nisanında ölüm orucumuz vardı. Biz özgürlük mahkumlarına, ölüm orucu direnişçilerine sahip çıkmak, işkenceyi kınamak için Avrupa'da uzun bir yürüyüş düzenleniyor. 21 Nisan'da Paris'ten Strasbourg'a dek uzanan bu yürüyüşün başında Yılmaz Güney'i görüyoruz. Düzenleyen de o. Resmine bakıyoruz, çok yıpranmış, bir deri bir kemik kalmış. Sanki açlık grevindeki biz değiliz de o!..

Ağustos'ta Adana'ya getirilmiştik. Ölüm orucu sonuçlanmıştı. Adana Cezaevinde, baskı, dayak, işkence had safhadaydı. İdeolojik ve siyasi yaptırımlar, gerici, ırkçı, şoven ders uygulamala-

rı var. Burada da ikinci açlık direnişimizi yaşıyorum. Ölüm hücresinde iki kişiyiz ve açlığın 13. günündeyiz.

Başsavcı Ali Galip Dinçer, direnişimizi kırmak için dünya nimetlerinin propagandasını yapıyor. Umutsuzluk ve boyun eğişi öğütlüyor. Arkasından bizi üzüntüye boğan kara haberi veriyor. Coşku ve şevkle anlatıyor...

"Bak anarşist, kanun kaçağı, komünist, vatan haini Yılmaz Güney de öldü. Siz açlıktan ölseniz kimin umurunda? Vatanın selameti için 50 milyondan, 5 milyonu zaten devlet gözden çıkardı..."

Evet böylece büyük Yılmaz'ın ölüm haberini küçük bir savcının ağzından ve ölüm hücrelerinde öğrenmiş bulunuyorduk. Paris'te, Komüncülerin arasında sonsuz uykusuna yatmıştı. Birkaç kara düşüncelinin dışında bütün dünya ağlıyordu ona...

Anısı Türkiye halklarının yetiştirdiği, yetiştireceği aydınlara esin kaynağı olsun. Yılmaz'ı örnek alsınlar. Büyük insan, seni kaybetmenin dördüncü yılında, kavganla aramızdasın!..

Hüseyin Şen
1978'de Yılmaz Güney'le yatmış
Söyleşi, olduğu gibi
Sarızlı

1978'de Toptaşı'nda karşılaştık. Kayseri Cezaevinden kaçtıktan sonra yakalanışım sırasındaydı. Biz Yılmaz Güney'i yalnız siyasi olduğundan değil, hani erkek adam olduğu için de severdik. Filmlerinden falan, merttir.

Onunla konuşmak, resim çektirmek, sohbet etmiş olmak için millet can atardı. Sorunum var, nasıl çözelim diye de bahaneler uydururlardı.

Lakabına kasap dediğimiz bir berber arkadaş vardı. Resmi o çekerdi. Çok para kazandı. Bir arkadaş, Yılmaz Güney'le bir resmimi çek diye çok sıkıştırırmış. Fakat bir türlü denk getirememiş. Bazen o avluya çıkmazmış. Bazen öteki denk gelmezmiş. Kasap avluda Yılmaz Ağabeye:

- Yahu ağabey birisi var başımın etini yiyor. Azıcık bekler misin şunu bulalım dedi.

O, olur dedi, beklemeye başladı. Herkes koğuşlara koştu adamı bulmaya. Kim bilir nerede? Neyse yaka paça adamı getirdiler. Yılmaz Ağabey bir espri yaptı ve mahkumun çok hoşuna gitti. Sanki, kendisi adamla resim çektirmek istiyormuş gibi:

- Yahu arkadaş neredesin? Şunun şurasında bir resim çektirelim dedik. Burnun mu büyüdü yoksa, dedi, gülüştük.

Midesi rahatsızdı. Cezaevinde bazı ayrıcalıklara sahipti. Hızır Hacı Süleymanoğlu, Dündar'ın adamları gibi babalar vardı. Onlarla samimiydi. Ama olsun, bu tutumu devrimcileri ihmal ettiği anlamına gelmiyordu. Solcuları her zaman desteklerdi. Bir Mayıs'ta ölen beş işçi olayı sanıklarının açlık grevini destekledi. Onları ziyarete gitti.

Üç aylık mı ne diyorlar? Hani şu akşam gelip sabah gidenler var ya. Onlar tarafında kitaplığı vardı. Çalışıyordu, daktilosu vardı. Çalışıyorum diye, bizimle diyaloğu kesmezdi. Kimseyi kırmazdı.

İstese elini kolunu sallaya sallaya kaçardı. Ama kaçmadı. Eğer sonunda kaçtıysa, muhakkak bir nedeni vardı.

Bir anımız oldu. Karakol komutanının kadın mahkumlara karşı bir yanlış tutumu olmuş. Mahkumlar huzursuzlandı. Cezaevi müdürü bile bizden bir eylem bekledi. Boykot, moykot gibi, direniş gibi. Duvarlar muvarlar delinecek. Koğuşlar bir araya gelecek falan.

Yılmaz Ağabeyle ben bu konuyu konuşurken gardiyan geçiyordu. Gerçi gardiyan mardiyan yok. Bana "Dikkat et gardiyan geçiyor" dedi. Ben de boşver geçerse geçsin, dedim.

Yılmaz Ağabey bunun üstüne şu unutamadığım öyküyü anlattı:

- Bana bak Hüseyin, toplumda, yani bizde "Nurilik, Abdurrahmanlık ve Şabanlık, diye bir hastalık var biliyor musun" dedi.

Bilmiyorum dedim. Başladı anlatmaya:

- Nurilik kendine yontmaktır, çıkarcılıktır. Burjuvazi kendi

çıkarına olan her şeyi sanki toplumun yararınaymış gibi sunar. Peki ben buna niye Nurilik dedim? Anlatayım.

Yeşilçam'a yeni geldiğim sıralarda, Nuri diye bir arkadaşım vardı. Cin gibi kurnaz. Bense saf Anadolu çocuğu, herkese inanıyorum. Bu Nuri arkadaş bedenen çok zayıf. Doktora gitmiş, balık yağı içmesini söylemiş.

Şimdi Nuri beni köşeye çekiyor: "Abi, var ya, senin mutlaka balık yağı içmen lazım. Artist olacak adamda biraz ense bilek ister. Balık yağı dinime o biçim ense yapar haa!..

Tamam haklısın Nuri, o ki artistliğe soyunduk, ceremesine katlanacağız. Yağı almamla bitmesi bir oldu. Bir de baktım yağı lık lık içiyor.

Başka bir gün: "Abi sen var ya sen. Emek'teki filmi behemahal görmen lazım. Oradan o biçim büyük hisseler kapacaksın."

Düşündüm, doğru benim iyi filmleri görmem gerekir. Tamam Nuri görelim diyorum: tabii biletler benden. Çünkü artistliğe soyunan benim. Kısacası işte Nurilik budur.

Abdurrahmanlıksa şöyle bir şeydir: Bizim hanımın bir akrabası var. Adı Abdurahman. Kendisi parçacılık yapar. Selamünaleyküm der gelir. Aleykümselam. Nezaket icabı buyur edersin. O şimdi başlar: "Ne haber Yılmaz Bey? İyi haber sağ ol. Geçiyordum uğradım. İşim acele şimdi kalkacağım. Ee daha daha ne haber?.. Çalışıyor muydun, iyi çalış çalış" der.

Belki anlar diye, çok sıkı bir çalışmam olduğunu söylerim. O beni duymaz bile. Başlar dünkü içtikleri Tekirdağ rakısını ballandıra ballandıra anlatmaya. Oradan geçer hovardalıklarına. İncir çekirdeğini doldurmayacak gereksiz gevezeliklerle vakit öldürür. İşte Abdurahmanlık da budur.

Gelelim Şabanlığa dedi, durdu. Birbirimize bakıp gülüştük. Ben anlat ağabey, dedim. O, "Boşver anladın işte: Gardiyan ne de olsa hükümetin adamı. Yapacağımız iş baştan sona ters bir iş. Üstelik bize ille konuştuğunuzu duyayım demiyor. Evet elinden bir şey gelmez ama, ona duyurmaya ne gerek var. Niye onu da güç durumda bırakalım?"

Ben ille Şaban'ı anlat diye direnince dayanamadı:

Bir filmin çekimi sırasında ekonomik krize düştük. Bankaların birisinden kredi ayarlamaya çalışıyorum. Banka bir görevlisini bize göndermiş, konuşuyoruz. Tabii durumumuzu iyi göstermeye, kredi koparmaya çalışıyoruz. Bu sırada Şaban geldi:

- Ağabey be bir çekimiz daha karşılıksız çıktı.

Ben sıkıntımızı belli etmeme çabasında:

Olabilir Şaban, dedim.

O:

- Ağabey be hangi parayla, diye direndi.

Birisinden bulur öderiz derken, bankacılar bize müsaade deyip kalktılar.

Yerli yersiz, vakitli vakitsiz konuşmak Şabanlığa girer, dedi.

Bütün bunlardan sonra sen ne dedin?

- Vallaha aklıma yattı dedim.

Siyasilerin yanında kalmayışını yadırgıyorduk. Ama o bizden iyi bilirdi. Belki orada daha iyi korunuyor olabilirdi...

***

- Abdullah diye iriyarı bir koğuş temsilcisi geldi. Bu karantinaya yeni gelen acemileri soyarmış. Kimisinden para, kimisinden başka şeyler alırmış. Korkutmak için bazılarının yüzüne de bir iki jilet atarmış. Bu durumu anlaşılıyor. Üzerinden çıkan listede işte falanca 44 numara postal, falanca pijama, falanca peynir getirecek yazıyormuş. Akşam kendisi alıp götürülürken bağırıp çağırması, güya kendisi bir devrimciymiş, işkenceye götürüyorlarmış. Sahip çıkıp, direnişe geçmeliymişiz. Akşam kapılar falan dövüldü ama sonra durum anlaşıldı. Yılmaz Ağabey durumu öğrenmiş. Bize rahat olun, bu adam bozuk, dedi. Yani kötü.

Eskiden devrimciler bu oyuna çok gelmişlerdir. Benim diyen liderler çok yanılmış, yanıltılmışlardır.

Yılmaz Ağabeyi sonra İmralı'ya yolladılar. O gittikten sonra sivili, siyasisi çok üzüldü. Sanki Toptaşı başsız, öksüz kalmıştı...

Bu cezaevinden kaçıp, firar edip, ötekinde Yılmaz'ı ziyarete gidenler olmuş.

Yaman Okay
Sinema-Tiyatro Sanatçısı

Bolu'da film çalışmalarımız vardı. Apar topar istanbul'dan istendik. Güney, Sürü filmi için bizleri uygun bulmuş.

Tamam arkadaş, o ki Yılmaz Ağabey bizi cezaevine istemiş, gitmemek olmaz.

Başladı orada hepimizin rolünü tek tek oynamaya. Peşinden Güney dergisi okuyup okumadığımızı sordu. Okuyoruz ama beğenmiyoruz, dedik.

Hasan Kıyafet

Toptaşı cezaevi de Yılmaz'ın yaşamında önemli bir yer tutar. Birkaç senaryo çalışmasını burada tamamlamış. "Sürü"nün sessiz halini burada arkadaşlarına oynatıp eleştiri almış. İstanbul'un kültür ortamıyla adeta yeniden içlidışlı olmuştur.

İzmit'ten geldiğinin ilk günleriydi. Ziyaretine gittim. Aynı sıcaklığıyla anında görüşe çıktı. Görüşme yeri müdür odasına bitişik bir yerdi. Filmi için "Bensiz olmuyor Ağabey" dedi. Yine dereden tepeden bir sürü şey konuştuk. Sanki yakında çıkacakmış gibi coşkuluydu. Fakat bu İzmit'teki duruma benzemiyordu. Demek ki oradaki geçici bir bunalımdı, diye kurdum. Ve sevindim kuşkusuz.

Cezaevi personeli, büyüğünden küçüğüne istese rahat kaçabileceği kanısındaydı. Dahası, neden kaçmıyor diye içten içe üzülenler bile vardı.

Başka görüşmeciler geldi, ayrıldım. Çok geçmeden İmralı'ya nakledildi. O son görüşmemiz oldu...

Demirtaş Ceyhun
Yazar
İstanbul

İnsan Hakları Derneği yurt düzeyinde "Vatandaşlıktan atılanlardan diri, ölü tümüne yeniden vatandaşlık hakkı isteme" yönünde bir kampanya başlattı. Tarih Ağustos 1988'di. SHP Kadıköy ilçesi bu anlamda Yılmaz Güney'e vatandaşlık konulu bir panel düzenledi.

Konuşmacı Demirtaş Ceyhun'du. Bir soru üzerine: Güney 1950'lerden beri arkadaşımdı. Sinemada, edebiyatta gelişti, kıvandık. "Boynu Bükük Öldüler" romanını ilk ben bastım. Maddi meselelerden dolayı küsüştük. Son Yumurtalık olayı olup da yeniden Toptaşı Cezaevine gelince, küslüğü bir yana atıp Türkiye Yazarlar Sendikası adına ziyaretine gittim.

Beni kapıda coşkuyla karşıladı. Ayaküstü politik tutumundaki grupsal yanlışları sıraladım: "Abi beni düzeltin, dışlamayın. Doğruyu öğrenmeye açığım" dedi. Anladım onu. Yılmaz'ın kültür temeli zayıftı. Tez şöhret oldu. Oynadı ve yazdı. Okumaya zaman bulamadı.

Sayın Ceyhun hemen bir anısını anlattı:

Altınkoza'nın ilk yılı ve Yılmaz gündemde. Adana'da bir sinema salonundayız. Jüride, Kemal Tahir, Tonguç Yaşar daha başka ünlüler var. O zamanın güncel konusu ATÜT –Antik-Asiatik gibi terimlerle konuşuluyor. Yılmaz "bunlar ne anlama geliyor be" diyor. Diyor ve dışarı çıkıyor. Hemen iki üçbin kişi topluyor ve omuzlarda. Bakın işte ben buyum, ne yazar sizin bilgileriniz der gibi...

Yumurtalık olayında Yılmaz'ı kınamıyorum. Her Doğulu erkeğin tavrını koymuştur ortaya. Ben de olsam aynını yapardım. Sen kalk yanında karısı olan birinden "Komünistlerde namus ortaktır diye kadın iste..." Ama savunması yanlıştır. Ağır tahrik var ortada ve ceza yanlıştır. Olayı zorla politik arenaya çekti. Çünkü başka biçimde Avrupa'nın dünyanın kendisine sahip çıkmayacağını düşünüyordu...

Ceyhun, yeniden başa dönerek:

"Toptaşı'nda bana ille bu akşam burada kalalım. Çilingir sofrası kurarız, merak etme, dedi.

Yılmaz'ın eski avukatlarından Turan Göbekli, neden kaçtığı biçimindeki soruya: "Yanlış anlaşılıyor. Yılmaz Türkiye'den kaçmadı, cezaevinden kaçtı. Ayrıca 25-40 yıllık ceza daha geliyordu. Yılmaz kaçırıldı" dedi.

İMRALI

Ahmet Cebeci
Kara Mahkum
İmralı

Ahmet Cebeci yetmişe merdiven dayamış biri. Vezirköprü'de kendir halkın geçim kaynağı. Kendirin arasına birkaç kök haşhaş ektin diye mi ne girmiş içeri. Yolu İmralı'ya düşmüş ve Yılmaz'ı tanımış.

- O rahmetli adam değil, bir afattı, ermişti canım. Hani açı benzinden, susuzu dudağından bilir, derler ya. İşte böyleydi mübarek.

Yemeğini istese savcılarla, müdürlerle yerdi. Ama o bizimle yerdi. Her izine gidene, harçlığın var mı diye sorardı. Orada bir ortak cep (fon) kurmuştu. Başına iş gelene, sürgüne gidene, tahliye olana oradan yardım yapılırdı.

Yılmaz değil bir kitaptı, mübarek canım. Bir ara tüphaneye (kilere) baktı. Haksızlığa hiç dayanamazdı. Yalanı affetmezdi.

O gelene kadar millet ölmüş gibi kumar oynar, esrar içerdi. Gizli gizli İmralı'da tarlalara esrar ekerlermiş. Rahmetli bizi topladı:

- Biz hayatımızın kumarını oynayıp buraya düşmüşüz. Daha kumar niye? Bir daha görmeyeceğim,dedi.

Kimse de oynamadı. Esrar da kayıp oldu. İçki içmezdi. Gem-

lik'teki 18 kardeşler lokantası mı ne onu çok severlermiş. Denizden gelen acıkır diye onunla giden herkese sofra kurarlarmış.

- O herkese ağabey derdi ya, herkes de ona "baba" derdi.

Giderken servetini –serveti de kitapları– Ordulu Yılmaz'a bıraktığı söylenir.

Silahı açıkça vardı. Bir gün bir yere giderken 14'lüyü bana emanet etmişti. Herhalde beni aramazlar diye düşündü.

Çok can kurtardı. Nice kanlı bıçaklı kavgaları önledi. O, dur dedi mi akan sular dururdu.

Bir gün lüzumsuz konuşmuş. Bana ağa paşa bir şey yapamaz, demiş. Bu kez kaçacak diye korktu, sürdüler. Yerin kulağı var. Orada casus ve ajan var.

Ahmet Dayı esprili, güleç yüzlü bir Anadolu insanı. Kendisinin mi, akrabasının mı bir kahveye götürdü beni. Baş köşede asılı bir sürü fotoğrafların arasından birisini bulup çıkarttı. Bu Güney'le çekilmiş fotoğraflarıydı. Kıvançla gösterdi:

- Hatıra dediniz de aklıma geldi. Bir gün izine çıkacağım. Rahmetli, Dayı harçlığın var mı, dedi. Var yeğen dedim. Yine de elini cebime soktu. Bir şeyler bıraktı.

Neyse, oradan İzmit'e geldim. İzmit'te Samsun arabalarını bekliyorum. Hava karardı. Hafiften yağmur atıştırıyor. El kaldırdım birisi durdu. Yer yok, şoförün yanına iskemle koydular.

Şoför yaşıma, başıma, tıraşıma baktı:

- Baba yolculuk nereden nereye, dedi.

Doğrusunu söyledim, İmralı'dan Samsun'a dedim. İmralı deyince kulağını dikti.

- Yılmaz Güney de oradaymış, tanır mısın, dedi.

Anladım, o da Yılmaz'cı:

- Tanımaz olur muyum, bak beraber resmimiz var diye cebimdeki fotoğrafı gösterdim. Adam çok sevindi.

Bu sırada muavin para diye başıma dikildi. Elimi cebime attım. Şoför:

- Dayı koy o parayı cebine. Para istemez. Sen Yılmaz Güney'le fotoğraf çektirmişsin, yeter.

O fotoğraf para yerine geçer, dedi...
Ahmet dayı güzel söz, tekerleme küpü:
Gençlik bir kuş idi
Kaçırdım tutamadım.
İhtiyarlık bir kumaş idi.
Gezdirdim de satamadım.
Hadi sana bedava!..
Vezirköprü-Samsun

Kenan Özcan
Kara mahkum girmiş, siyasi çıkmış
İmralı

Kenan arkadaş, Sıvas'ın Kangal'dan. Çocuk yaşta eline bir silah tutuşturulmuş, git şu adamı vur, kan davamız var, denmiş. Önce idama mahkum olmuş. Sonra müebbete çevrilmiş. Af maf derken 16 yıl yatıp çıkmış.

Yılmaz'ın cezaevindeki yakın olduğu insanların en az kendisininki kadar ilginç yaşam öyküleri var. Kenan Özcan bunlardan biri. Dürüst, mert, cana yakın, olduğu gibi görünen biri. Belki geçmişinden, kahveyi, içeride oturmayı sevmiyor. Bana ağabey şöyle açık bir yerde konuşalım, dedi. Sultanahmet Parkına doğru yürüdük. Dalgın anlatıyor:

- Ağabey benim amcam gizli ağaydı. Para kendisinin değil. Mal davar alıp satardı. Herkes onu ağa bilirdi. Ama asıl anapara sahibi ağa, başkasıydı. Yıl sonunda götürür kârı ona teslim ederdi.

Arazi yüzünden kan davamız varmış. Ben çocuk yaşta İstanbul'a gelmiştim. Gazete satarak hayatımı kazanmaya başladım. Günde 6-7 lira kazanıyorum. Geldiler beni Sıvas'a memlekete götürdüler. İşlemeye başladılar. Ben delikanlılığın eşiğindeyim, bilinçsizim. Sonunda muratlarına erdiler, beni maşa olarak acımadan kullandılar...

Sıvas Cezaevinde siyasilerle, solcularla ilk karşılaştım. Onlara komünist diyorlardı. Herkes gibi o sözcükten ben de ürküyor-

dum. Ama onların yaptığı işlere, yürekliliklerine, büyük adamlara kafa tutmalarına, haksızlığa dayanamamalarına da gizli bir hayranlık duyuyordum.

Bir gün solculardan birine, size niye komünist diyorlar dedim.

O bana ilkin yanıt vermek istemedi. Sonra kısadan:

- Sen önce niye burada olduğunu iyice düşün. Hiç zengin, hali vakti yerinde adam var mı aranızda, dedi.

Düşündüm, gece gündüz düşündüm. Düşündükçe kafam bulandı. Sonunda Niğde Cezaevine gelince bozuldum. Bozulanı siyasilerin içine atarlar. Kara mahkumdan ayırırlar. Onların da kafasını bozar, diye.

Şimdi, cezaevindeki gardiyan ve yöneticilerin diliyle "bozulmak" sola kaymak demektir. Evet ağabey ben Niğde Cezaevinde o Ziya Yılmaz'lar, Necmi Demir'lerle kalınca okumaya başladım. Okudukça da gördüğün gibi iyice bozuldum çıktım.

Kenan kardeş buruk gülüyor. Cezaevi yönetimi kara mahkumun bozulanını siyasi mahkumlardan da tehlikeli bulur.

Kenan, pehlivan yapılı ve kilolu biri. Sıcağa dayanamıyor. Belki de anıların etkisiyle, kalın boynundan aşağı terliyor:

- Ağabey, Yılmaz Ağabeyle ilk tanışmamız mektupla oldu. Ben epey yatmış, cezaevlerinin artık kıdemlisi olmuştum. Haksızlığa karşı olduğum için arkadaşlar eksik olmasın severlerdi. Açık, yarı açık bir cezaevini hak ettiğimi söylediler. İmralı'ya Yılmaz Ağabeye oraya gelmek istediğimi anlatan bir mektup yazdım. O bana, Niğde'ye gelen biriyle haber gönderdi. Becerebiliyorsan durma gel, dedi. Uzatmayalım gittik. Yıl 1978 falandı sanıyorum.

Yılmaz Güney Ağabey iskele yanında volta atıyordu. Yanındaki Yalçın'ı tanıdım. O, Yılmaz Ağabeye:

- Bak adamın geliyor, dedi.

Gülerek yaklaştı bana. "Allah kurtarsın" demek gelenek ya, işte onu dedi. Yılmaz Ağabeyin huyuydu. Bunu bir değişik söylerdi:

"Allah kurtarsın, ister kurtarsın ister kurtarmasın. İstemesi

bizden" derdi. Ben hemen hoşbeşten sonra:

- Yılmaz Ağabey tartışacağız. Size epey diyeceklerim var. Güreşeceğiz ya sen ya ben dedim. Yine güldü:

"Ben güreş sporunu severim. Ama güreşemem, pinpon oynarım" dedi.

Kısa sürede kaynaştık. Bana çok güvendi. Güvendiği insandan saklısı gizlisi olmazdı. Örneğin kaçmaya ta orada karar verdiğini bilirdim. İlkin baştan sona Ada'yı tanıttı bana. Mahkumun geneli için, yüzde doksanı lümpendir. İlişkilerinde önlemli ol. İşte idarenin adamı kim, kime ne kadar güvenilir. Çalışma düzenimiz. Orada eksiksiz günde 8 saat çalışılır. Yok kaytarma olmaz. Hele Yılmaz Ağabey herkesten mutlaka beş on, yirmi dakika fazla çalışırdı. Gece saat üçe kadar yazı yazar, okur, yine de sabah herkesten önce kalkardı. Kendine söz söyletmezdi.

Doğan Saraçoğlu en iyi savcılarımızdandı. Onu Yılmaz Ağabey yüzünden sürdüler. Bir de savcı Hüseyin Şeremet iyi insandı.

***

12 Eylül'ün geleceğini çok önceden anladı. 12 Eylül 1980'den bir hafta falan önceydi:

"Kenan Evren geliyor. Ama senin amcan gibi bu da gizli ağa. Asıl ağa geride, CIA-ABD görevi, yıl sonunda kârı götürüp onun cebine aktarmaktan başka bir şey değildir" dedi.

"Yeni uyandığımız sıralarda devrimi radyoevini ele geçirmek sanırdık. İşte bir gece sabaha karşı mikrofonun başına geçilecek. Alo alo, cezaevlerinin kapısı açılsın. Ağalar, beyler, topraklarını fakir fukaraya dağıtsın, bu iş de bitsin biçiminde anlardık. Süreç içinde kazın ayağının öyle olmadığını öğrendik" dedi.

Bir sözleriyle bana adam vurdurtan amcalarımın bana milyonlarını vermediklerini gördüm. Kendi feodal çarklarını döndürmek için beni kullananlar sonunda bir yol parasını bile çok gördüler. Ne yani, bizden haraç mı istiyorsun, dediler. Solun, materyalist öğretinin, ne büyük şey olduğunu bir kez daha anladım. Sermaye varlığını, rahat yaşamını kolay terk etmeyecekti.

***

Yılmaz Ağabey "halk" sözcüğünü çok kullanırdı. Bir de "ağabey" küçüğe büyüğe Ağabey, derdi. Bir gün "niye böyle diyorsun" dedim. "Benim ağabey dediğim insanlar halk. Ne yani halk benden büyük değil mi" dedi.

"Kendinizi anlatırken, halka beni de anlatın. Olduğum gibi anlatın. Bu düzen beni halka yanlış tanıtır. Güvenim yok onlara..." derdi. Biz on iki, on üç kişi komün yaptık. Birlikte yiyip içerdik. Sırayla ikişer kişi nöbet tutardık. Bir kişi pişirir, bir kişi bulaşık yıkardı. Yılmaz Ağabeyin nöbetini biz tutmak istedik, kesin razı olmadı.

Günlük eleştiri-özeleştiri yapardık. Grubumuzda, Osman diye bir arkadaş vardı. Dağılırken bir iki kez onun ayakkabısını çevirmiş. Hürmet olsun diye. Biz dikkat bile etmedik. Meğer o, Osman'a hınç bilemiş. Bir gün bileğinden tuttu. Hepimizin önünde onu rezil etti.

"Ben artist Yılmaz değilim artık. Sizden, halktan biriyim. Görevim, sizin gerçeklerinizi perdeye aktarmak, propagandasını yapmak. Osman senin yaptığının adı yağcılıktır. Halkı küçültmektir. Arkadaşlar benim önerim, bu arkadaşın cezalandırılmasıdır. On beş gün aramızdan ayırıp tecrit edelim. Kendisini düzeltir, özeleştirisini yaparsa sorun yok" dedi.

Durumu, grupta oyladık, cezayı bir aya çıkarttık.

***

Yılmaz Ağabey dağıtıcı değil birleştiriciydi. Her cumartesi günü bütün mahkum bir yerde toplanır, çeşitli konularda konuşurdu. Toplantıları genellikle o yönetirdi. Her görüşten insana söz verirdi. Bazı sekter arkadaşlar eğer kendileri çoğunluktaysa, diğer görüşlere söz hakkı tanımazdı.

Yılmaz Ağabey için yok Arnavutlukçuydu, yok anti sovyetik gibi şöyler söylendi. Kesin yanlış. O , her görüşe saygı duyardı. Kısacası arayış içinde ama sosyalistti. Bir insan hem emperyalizmin jandarması Amerika'ya hem de Sovyetler'e karşı olabilir mi? Bir insan hem sosyalist hem de sosyalist bloka düşman olabilir mi? Her grup onu kendi yanında görmek istedi. O da hiçbi-

risini küstürmedi. Hepsine mavi boncuk verdi...

***

Büyük adamların dostu kadar düşmanı da çok olur. Yılmaz Ağabeyin de öyleydi. Midesi ağrıdığı için zaten içki içemiyordu. Misafirleri varmış. Film için konuşacaklarmış. Bir gün Gemlik'e gitti. Hemen gazeteler içki içmeye, âlem yapmaya gitti, diye yazdılar. Yalanı hiç sevmezdi, bu habere çok üzüldü.

İyi savcı gelir insanı iyi, hafif işe verir. Tersi gelir, zor işe koşar. Yılmaz Ağabey boyuna yer değiştirtilirdi. Odun motorlarıyla bir ara Gemlik'ten odun, un taşıdı. Sonra oradan alıp kütüphaneye verdiler. Kütüphane gözde yerdir. Hele Yılmaz Ağabey için bitirimdi. Yatağını da oraya taşımıştı.

Savcı değişti, iş değişti. Onu oradan alıp fırına verdiler. Fırın yine kütüphaneye yakındı. Fırsat buldukça oraya kaçıyordu. İşin iyi yanı kütüphaneye ben verilmiştim. Kitabını eksik etmiyordum.

Bunu da çok gördüler. Ta 5. kısım dediğimiz yaya bir saat ötedeki tarlalara verdiler. Domates falan yetiştirecekti. Sonra kendi parasıyla oraya bir ev yaptı. Ev dedimse kulübe. Kulübenin adı mahkumlar arasında "Güney köy" olarak kaldı. Yıkmamışlar.

***

Ada'da, Yılmaz Ağabey bir eğlenti düzenledi. Örgütçü adamdı. İstanbul'dan birçok değerli sanatçı geldi. Konserde Egemen Bostancı güzel bir konuşma yaptı. Sonra Yılmaz Ağabey konuştu. Hâlâ gazetelerin yazdığı yalana üzülüyordu.

"Buradaki herhangi bir mahkumdan hiçbir ayrıcalığım yoktur. Günde herkes on kilo domates toplarsa ben on beş toplarım. Herkes sabah altıda kalkarsa ben beş buçukta kalkarım. Gerçekleri mahkum arkadaşlardan ve benden öğrenmenizi istiyorum.

Bizim tavrımız, tutarlılığımız kişisel özelliğimizden değil, savunduğumuz dünya görüşünün sağlamlığından geliyor" dedi ve herkese teşekkür etti.

***

Bir ziyaret günü Yılmaz Ağabey Fatoş Yengeyle konuşuyordu. Gazetelerde ise hep Yılmaz Güney aleyhinde şeyler vardı. Bize dönüp "Burada yalnız benim yazmam yetmeyecek. Sizler de yazmalısınız. Çünkü bu adamlar, benim yazdıklarımı yakarlar, ortada belge kalmaz. Hiç olmazsa sizin yazdıklarınızdan biri çıkar. Dahası, bunların niyeti beni yok etmek, yaşatmamak" dedi.

"Yol" filminin senaryosunu topluca kütüphanede birlikte yazdık. Gerçek öykülerden yola çıkıldı. İlkin 36 tane gerçek karakter vardı. Giderek 12'ye düştü. Ben görmedim, "Yol" filminde daha da azalmış.

Bir gün bize dedi ki:

- İki Yılmaz Güney vardı. Ben eski Yılmaz'ı yok ettim.

Yılmaz Ağabeyin ideolojik toparlanışı bence "Sürü" filmiyle başlar. Yol filmiyle iyice yolunu bulur. İşte:

"Kenan bizim burada işimiz bitti. Burjuvazi 1980'den sonra iyice elimizi kolumuzu bağladı. Halkımızın bizden bekledikleri var. CIA yerli burjuvazinin elinden dizginleri çekti aldı. Yol göründü bize. Artık göçmeliyiz."

Yani o kaçmaya kararı İmralı'da vermişti.

***

Her işin bir profesyoneli var. Ben cezaevi profesyoneli olmuştum. Bir gün Ada'yı dağ taş aramaya başladılar. Buldukları kağıdın kitabın kimini yaktılar, kimine el koydular.

"Yılmaz Ağabey bu aramanın ardından ne gelecek biliyor musun" dedim. Ne, dedi. Sürgün, dedim. Deme, dedi. Dedim gitti. Yoksa suç aleti bulmaya ne var. Her yer suç aleti dolu. Kazma, kürek, falçata, biçerdöver, traktör, bunlar bizim üretim aletlerimiz. Ama hepsi de aynı zamanda suç aleti olamaz mı dedim.

"Paran var mı" dedi. Üç bin liram vardı. Yetmez, dedi. Hemen yazılarının başına bir şey geleceğinden korktu. Her aramada herkes bıçak, kaşık, o kitap, yazı saklardı.

Kitapları, yazıları giderken yüzbaşıya: "Suç bile olsa sakın ola yazılarımın başına bir iş gelmeye. Peşini bırakmam" dedi.

Korktuğumuz başımıza gelmişti. On altı kişiyi alıp adayı ku-

şatmış hücumbotlardan birine bindirdiler. Aylardan kasım. Sicim gibi yağmur yağıyor. Islandık, hava soğuk. Güvertede bekletiyorlar.

Yüzbaşım mıydı ne birisi bana suçumu sordu. Kan davası dedim. "Bak ne güzel adam gibi bir suçun varmış. Ne demeye komünistlerin içine karışıyorsun" dedi. Ne diyeceğimi bilemedim. Gülesim geldi.

Bana bunları anlatırken yüzbaşının gözü Yılmaz Ağabeyde. Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla gibisinden.

Arkadaşlardan biri iyice üşümüş olacak ki:

"Komutanım hiç olmazsa bizi şöyle içeri alın" diye ricada bulundu. Tabii almadılar. Onlar gittikten sonra Yılmaz Ağabey arkadaşa kızdı:

- Kardeşim parası olmayandan borç, merhameti olmayandan merhamet istenir mi? Üstelik bütün bunları daha önce toplantılarımızda uzun uzun konuştuk, dedi.

Yılmaz Ağabeyle beni bir kelepçelediler. Gece Mudanya'ya geldik. Hilafsız belki yüz cemse "askeri araç" vardı. Erler Yılmaz Ağabeyi görmek istiyor, Yüzbaşı: "Ulan orospu çocukları, hiç mi artist görmediniz" diye bağırıp çağırıyordu.

Buna karşın erler bize iyi davranıyorlardı. Oturmaya yer açıyorlar. Gülerek selam veriyorlardı. Bence erler artist görmek için onu yapmıyordu. Kendisinden yana, kendisine benzeyen adamı tanımak istiyordu.

***

Bizi oradan Bursa Kapalı Cezaevine getirdiler. Ünlü "dip hücreler" denen yere koydular. Burası çok pis bir yerdi. Bildiğiniz lağımlar açıktan akıyordu.

Abi siz hiç Bursa faresi gördünüz mü?

Kenan kardeş heyecanlanmıştı. Sözün burasında ayağa kalktı. Eliyle koluyla anlatmaya başladı:

- Kediden çok daha iri! Şöyle karşına geçip iki ayağının üstüne oturuyor. Gözünün içine çildir çildir bakıp yiyecek bekliyor.

Tüyleri uzun, bir de silkelenmiyorlar mı?

Saat 11.00 ekmeğimiz gelir. Fareler on bire bir iki dakika kala gelir. Saatiniz mi var mübarekler? Beklerler, paylarını almadan gitmezler. Çeyrek ekmek falan paylaştırırız, giderler.

Dört kişiydik. Fareler aramızda eğlence, espri konusu olmuştu. Herkes bir şey söylüyordu. Yılmaz Ağabey de:

- Fareler kadar olamadık. Ekmeklerini almadan gitmiyorlar. Ama bunları Nazım Hikmet eğitmiş, diyordu.

Ben de onlara "Bozulmuş, komünist" fareler adını koymuştum.

Bir de İbrahim Balaban diye, Nazım'ın yetiştirdiği bir ressamın birkaç resmini gördük cezaevinde. Yılmaz Ağabey:

"İyi bak, bu resimleri gözünün içine işle" dedi.

Sonra bizi dağıttılar. Beni Urfa'ya, Yılmaz Ağabeyi Isparta Yarıaçık Cezaevine verdiler. Bir de duyduk ki o kaçmış. Hiç şaşırmadım.

Son sözüm şu ki: Yılmaz Ağabeye sahip çıkan, doğru işleyen kazanır. Memleket kazanır. O dedikodusu yapıldığı gibi dar grupçuluğun adamı değildi. Çünkü kalıpta sıkılır, rahatsız olurdu.

Tarık Akan
Sinema Sanatçısı

Askerden döndüm. İmralı'daydı. Yıl 1979 başları ve ilk adı Bayram olan Yol filminin senaryo çalışmaları hızlanmıştı.

İmralı'dayken İstanbul Moda'daki evine izinli gidip gelebiliyordu. Film çalışmaları için yoğun toplantılarımız vardı. Fırsat buldukça biz İmralı'ya gidiyorduk. Bir kez, Fatoş Hanım dahil tüm film ekibi İmralı'ya giderken tatsız bir olayla karşılaştık. Ada çepeçevre hücumbotlarla çevrilmişti. Bizim vapuru Ada'ya yanaştırmadılar. Bir iki mahkum indi o kadar. Biz doğru Mudanya'ya geçtik.

Orada Fatoş Hanımla bir süre bekledik. Bursa'ya götürüldüğü haberi yayıldı. Balıkçılara haber bırakmış. Kalktık Bursa'ya geldik. Ara tara görüşemedik. Kulaktan kulağa üç dört gün sonra buradan ayrılacağını, fakat yerinin belli olmadığını öğrendik. Zorunlu İstanbul'a döndük.

Kısa bir süre sonra Isparta'ya gideceğine ilişkin Fatoş Hanıma haber gelmiş. Apar topar koştuk Yeşilköy havaalanına. Bursa'ya o sıra pırpır uçakları çalışıyordu. Isparta yolculuğu iyi geçmiş. Yol boyu her benzin istasyonu dinlenmede, Fatoş Hanım Yılmaz Ağabeyle oturmuş, konuşmuş. Erler, rütbeli görevliler çok anlayışlı davranmış...

Selda Bağcan
Ses Sanatçısı

1972'lerdeydi. Umut filminin müziği için benimle görüşmek istemiş. Rahmetli benim sanatımı çok beğendiğini söylerdi.

Tabii müzik önceden alınmış, ben söyleyeceğim. Aa baktım ton değişik, benim sesimin tonu değil. Olmaz, yapamam dedim.

Kızdı, nasıl olmaz canım işte söyle gitsin. Hele sen bir söyle sonu gelir, diye diretti.

Müzik bilgisi yetersizdi. Doğaldır ki söyleyemedim...

Çok ince bir insandı. O mahrumiyet içinde İmralı'da oda spreyi bile hazırlatmış bizim için. Çok duygulandım.

"İnsan yaptığı işi iyi yapmalı. Bakın ben en iyi domatesi yetiştiriyorum burada" dedi...

Sevda Ferdağ
Film Sanatçısı

İmralı Cezaevine giden sanatçı grubunun içinde Yılmaz'ın eski film arkadaşlarından Sevda Ferdağ'ın küçük bir anısı:

"Yılmaz İmralı Cezaevinde yatıyordu. Bir grup sanatçıyla birlikte oraya gittik. Tüm mahkumların ona gösterdikleri sevgi ve saygıyı unutamıyorum. Mahkumlara konser verecektik. Sıra bana geldiğinde, yanıma gelerek kulağıma, 'Sen sinema oyuncususun. Sahnede işin yok'dedi ve beni sahneye çıkarmadı. İlk kez onunla orada kavga edemedim. Yılmaz'ın 'ilk dönemi' denen filmlerinde birçok kez birlikte olduk. Setlerde sık sık kavga ederdik. Bunun nedeni de genellikle kullandığım takma saç ve kirpiklere tahammül edemeyişi idi. O bizim hep doğal olmamı-

zı isterdi. Biz de onun bu önerilerine ve tepkilerine çocukça karşı risslerle karşı çıkardık. Sonradan Yılmaz Güney'in kendi yaptığı filmleri izleyince kavradım takma saç ve kirpiklere neden karşı olduğunu... O, yaşayan, var olan insanları ve o insanların yaşamlarını aktarıyordu beyazperdeye. Bence o, sinemayı A'dan Z'ye bilerek yaşadı. Her yaptığında belli bir birikimin izleri vardı. İmralı'dan ayrılırken kendisine mavi bir nazar boncuğu armağan etmiştim. Tekneye binerken, 'Sen bana hep çirkin derdin; korkma çirkine nazar değmez, deyişi hâlâ kulaklarımda..."

Bir Savcı

"Adını açıklamak istemedi, haklı olarak"

Görüş günleri Yılmaz'ın bir tavrı ilgimi çekerdi. Eşiyle konuşması, tavırları yarı resmiydi. Örneğin uğurlarken sarılıp koklaşmazlardı. Tam bir Anadolu erkeği gibi uğurlardı. İşte "Haydi güle güle git. Kendinize iyi bakın. Çolçocuğu hiçbir şeyden mahrum etme. Merak edilecek bir durum yok. Düzelecek her şey yoluna girecek, vb..." gibi şeyler söylerdi.

Herkesin içinde karısının elini bile dikkatli sıkardı. Bulunduğu yerin sorumluluğunu bilen bir insandı.

B...

Üst düzey bir görevli yakını

B... arkadaş o sıralar üniversite öğrencisiymiş. Yılmaz'la yakın dostluk kurmuş. Anladığım kadarıyla dünya görüşleri çakışıyor.

- Yılmaz Ağabey bir taneydi. Nasıl anlatayım, onun gibisi zor bulunur. Kendinden çok başkasını düşünürdü.

Fatsalı bir Mustafa Amca vardı. Mahkum, okuma yazmayı cezaevinde öğrenmiş. Ama öylesine çok okumuş ki, konuşurken hep Marks'tan, Engels'ten, Mao'dan alıntılar yapardı. Yılmaz Ağabey, Mustafa Amca'yı çok severdi.

Hakim, savcı çocukları, sağcısı solcusu severdi. Sağlığı çok iyiydi. Erkenden denize girerdi. Kulübesinin önüne kendisi ağaçtan bir barfiks yapmıştı.

Üç buçuk yılı kalmıştı. Kaçmayı aklından geçirmezdi. Güney dergisinden aldığı cezalar, bir de Yol filmini bitirmek için olabilir. Onu yorumlamaya kimsenin gücü yetmez ya, bu benim yorumum.

Ekim Birliği diye bir tez oluşturuyordu. Buna genelde Mao Zedung düşüncesi ağır basıyordu denebilir. Hani şu devrimin kırdan başlayacağı falan. Ama bu benim yorumum, yanlış olabilir.

- O zamanki adı 5 numaralı kamp (şimdiki adı mahkumlar arasında Güney Köy) olan yerde üç kişi kalırlardı. Tarımla uğraşırlardı. İçki sigara kesin ağzına koymazdı.

Bir gün bir kız arkadaşla ziyaretine gittik. Orada bulunan biber, domates gibi şeylerden beş dakikada öyle güzel bir yemek yaptı ki, halen tadı damağımda. Çok becerikliydi.

Mahmut Cevher diye bir sanatçı ona bir koli cin min içki getirmek istemiş. Tabii içmediğini bilmiyor. Daha önce içermiş. Gardiyanlar el koyuyor. Yılmaz Ağabey duyunca, bir şey değil, bana gelen içkilerden gardiyanlar ayyaş olacaklar, dedi.

Moda'da Deniz Apartmanında otururdu. Bir gün mahkeme için Ada'dan askerler aldı, motorla İstanbul'a mahkemeye getirdiler. Ben de İstanbul'a geliyordum. Aşağıya yattı uyudu. Mahkemede uyumayayım, dünden uykusuzum, dedi.

Bir savcı bir gün sohbet arasında Yumurtalık olayını sordu. Sorma, o bir kazadır, dedi.

Kendisine çok güvenirdi. Paşakapısı o sıra sağcıların elindeydi. Ağabey seni oraya yollasalar ne yaparsın, dedik. Üç gün içinde onlar beni öldürmezlerse, dördüncü güne hepsi benden solcu olur, dedi...

Mendere Uysal
Hizmetli

Hücumbotlar birkaç kez adayı kuşatmış. Yılmaz Güney'i alıp götürmek istemişler. Ama mahkum vermemiş. Adı lazım değil, bir gardiyandan dinledim.

Adının yazılmasını sakıncalı buldu

Ben İmralı'da bir görevlinin yakınıydım. Haziran 1980'de Ada'ya gittik. "Güney Köy" denen tek evli yerde kalıyordu Yılmaz Bey. Herkes gibi ben de onu görmeye gittim. Sonraları ona ciple posta gibi görüşmeci taşıdım.

Bir gün siyasal tartışmaya girdik. Türkiye'yi değerlendirmesi bana çok ters geldi. Bir yandan Amerika ile Sovyetler'i aynı kefeye koyuyor, bir yandan dünyada devlet düzeni olarak Arnavutluk'u beğeniyordu. Arnavutluk'un düzeni kapitalist değildi ki!.. Düşte yaşıyor gibi geldi bana.

Ben bunu, onun çok içeride kalmışlığına bağlayıp güldüm. Fena halde kızdı. O kadar kızacağını tahmin etmemiştim. Dışarıda yağan yağmuru gösterdi:

"Şimdi birazdan şu yağmur nasıl dinecek, gök yarılıp güneş doğacaksa devrim de öyle olacak" dedi.

Biri, memleketiniz nere ağabey, dedi. O "İmralı" diye güldü.

Bir gün bir ufak rakı bulup, gizlice götürdüm. Bize kısır yapmıştı. Kesin içmedi. Kimse görmez, ne olacak bir bardak içelim diye direttim. O, oradaki dalları, kuşları gösterdi. "Bak bunların hepsi birer polis" dedi.

Bir gün bir savcının ayağı burkulmuş. Yılmaz Güney bu işten iyi anlar, dediler. Gittik gece vakti, cipi aldık geldik. Gerçekten de anlıyordu. Birtakım otları, kamışları ezdi, dövdü ve doktor gibi sardı. Ayağı kısa sürede iyi oldu.

Adanın sevilen savcısı Hüseyin Şeremet'i 12 Eylül'den sonra oradan alıyorlar. Mahkum buna çok üzülüyor. Onu motora bindirip yollarlarken Savcı bir veda konuşması yapıyor. Önde duran Yılmaz'a , "Ben kurtuldum, hadi Allah sizi de kurtarsın", diyor. Yılmaz:

- Siz kurtuldunuz ama, yaktınız bizi ağabey, diyor.

Ve başta Yılmaz bir alkış temposu başlıyor. Motor gözden kaybolana kadar sürüyor.

Çok geçmeden Yılmaz'ın dediği çıkıyor. Cezaevi karışıyor, 16 kişiyle birlikte onu da sürüyorlar.

İ. Kemal Karadayı
Yazar, Emekli Savcı

İmralı'da Güney'in kaldığı kulübe eskiden deniz kıyısında imiş. Fakat bir gece denizden yanaşan bir motor onu yaylım ateşine tutar. Bunun üzerine, kulübenin yerini daha yukarılara çekerler. Atik adam, atlamış zıplamış, kurtulmuş. Bir savcı arkadaşımdan dinledim.

Yılmaz Güney'le ilgili Dr. Erdal Atabek'in anısı

Yılmaz Güney tutukluluğu sırasında Haydarpaşa Numune Hastanesinde yatıyordu. Kendisini orada görmek istedim. Hastanedeki arkadaşlar, Yılmaz'ın da bunu istediğini belirttiler.

Kapıda iki jandarmanın beklediği odaya girdiğinde ayaktaydı, pencereden bakıyordu. El sıkıştık, sarıldık.

Her zaman olduğu gibi sadelik ve incelikle davranıyordu:

- "Hoş geldin Ağam" dedi, "nasılsın?"

Zayıf görünüyordu. Ama, diri ve dinçti.

- "Ben sana sormalıyım" dedim, "Hasta sensin."

Gülüştük.

Daha önce de sağlığı konusunda arkadaşlardan bilgi almıştım. Mide rahatsızlığı vardı, karaciğerini de inceliyorlardı. Oradaki arkadaşlar Yılmaz Güney için her türlü özeni gösteriyor, incelemeler hızla tamamlanıyordu.

- "Merak edecek bir şey yok, arkadaşlar her şeyi inceliyor."
- "Sağ olsunlar, biliyorum" dedi.

Sonra, gündelik konulardan söz açtık. Sinemayla ilgili çalışmaları vardı, bunları sürdürüyordu.

Yılmaz Güney, bu sade duruşlu, alçakgönüllü tavırlı, hüzünle gülümseyen insan, bana hep filmlerindeki insan tipini düşündürmüştür.

Konuşmamızın sonunda bir şeye ihtiyacı olup olmadığını sordum.

Elini göğsüne götürdü, "sağ ol" dedi.

El sıkıştık, birbirimize sarıldık. Çıktım.

Onu bir daha görmedim.

Hüseyin Şeremet
Yetkili Savcı
İmralı

"Yer gök iyi insanların yüzü suyu hürmetine ayakta duruyor. Yoksa yıkılır..." der halkımız.

Bu memlekette yargıçlar, savcılar da vardır. Eğer olmasalar, çağdışı 141-142'ye karşın aydınlardan teki dışarıda dolaşabilir miydi? Bu sosyoekonomik iflasın karşısında halen adliyelerin kapısı açık tutulabilir miydi?

Hukukun simgesi olmuş hukukçularımızdan İmran Öktem, Ahmet Coşar, 12 Mart yönetimince, dükkan kapatılır gibi mahkemesi kapatılan Remzi Şirin'lerimiz vardır. İstanbul DGM başkanı Süheyl Deliorman, savcı İ. Kemal Karadayı, Muhittin Cenkdağ, Doğan Saraçoğlu ve Hüseyin Şeremet gibi değerlerimizin, bilgilerinin ve kıdemlerinin doruğunda iken sürülmeleri boşuna mı?.. Şu anda görevde oldukları için adını buraya almadığımız ince nitelikli hukukçularımızı da saygıyla anıp biz İmralı Cezaevine dönüyoruz. Söz sayın Hüseyin Şeremet'in. (Kendisi halen Bakırköy savcısıdır. İstanbul Basın Savcısı iken, görülen lüzum üzerine oraya yollanmıştır. Yani sürülmüştür.)

H. Şeremet:

"Görevine titiz birisiyim. Öyle değil mi, bir iş ya yapılmalı ya yapılmamalıdır. Altmışbir yaşındayım. Bir konuda karara varırken tüm beynimle yüreğimi ortak işletirim.

Cezaevi temsilciliği, savcılığı çok güçtür. İyice düğümlenmiş, çözümü zor sorunlar yumağıdır orası. Her neyse, tarih 27 Ocak 1980. İmralı Cezaevinin başına üst üste talihsizlikler gelmiş. Örneğin, Gemlik açıklarında motoru batmış, jeneratörü patlamış, İstanbul'dan un gelmemiş vb... Haydi sen deneyimlisin, şöylesin böylesin, bu işin üstesinden gelirsin deyip yetkili savcı olarak yolladılar beni.

Biraz da şansım yardım etti, o sorunları kısa sürede çözdük. İşte motor yüzdürüldü, un getirildi, jeneratör onarıldı. Ben var-

dığımda, orada Doğan Saraçoğlu, Ali Erol gibi yetkin arkadaşlarımız da vardı. Başarı kuşkusuz kolektiftir, hepimizindir.

İmralı, o sıra hükümetin gözünde patlamaya hazır dinamit gibi görünüyor. Yıl 1979 sonu ve hükümet karmakarışık..."

Söyleşiyi, saygın hukukçularımızdan Av. Dr. Metin Şekercioğlu'nun bürosunda sürdürüyoruz. Rahat konuşabilmemiz için çayları söyleyip, Prof. Muammer Aksoy ve Hüseyin Laçin'le birlikte çıkıp, odayı bize bırakıyorlar. Hüseyin Şeremet:

"Ben oraya vardığımda Yılmaz Güney oradaydı. Ve Yılmaz'ın varlığından cezaevi yönetiminden çok, hükümet rahatsızdı. Bazı sağ görüşlü mahkumlar, sürekli ihbarlar yağdırıyorlarmış. Güya Yılmaz Kürtçülük, komünizm propagandası yapıyormuş vb...

Burası ilginçtir, başta görevli arkadaşlar, hemen herkes benden kuşkulanmış. Yetkili geldiğine göre hükümetin adamıdır, demişler. Mahkumların soğuk bakışından belliydi bu.

Kısa süre sonra durum değişti. Başta Yılmaz Güney, herkes ellerinden geldiğince bana yardımcı olmaya başladılar. Fakat bu arada Doğan Beyin yetkisini kaldırıp Bursa'ya yolladılar. Onun için Yılmaz'ı koruduğundan, her türlü eylemine göz yumduğundan söz ediliyordu.

Yılmaz Güney'in sanatçı kimliğini zaten tanıyordum ve seviyordum. Kendisini yakından tanıyınca bu sevgim azalmadı, arttı. Çünkü kendisi son derece dürüst, sözünün eri, disiplinli biriydi, Yönetime güçlük çıkartmak şöyle dursun, aksine yardımcı oluyordu. Örneğin: Gerçekten yardıma muhtaç, gariban mahkumlar vardır. Bunlar cezaevi kurallarını aşıp savcıya ulaşamazlar. İşte Yılmaz o tip mahkumların ağzı, dili, tercümanı oluyordu. Onlarla benim arama köprü kuruyordu. Yılmaz aracılığıyla nice perişan mahkumun sorunlarını çözdük. Morallerini düzeltip huzura kavuşturduk. Ben kendi elimle nice mahkum ailesine mektup yazdım. Gerektiğinde insiyatifimi kullanıp izin verdim.

Kısacası Yılmaz bize cezaevinin bir okul, bizlerin de birer öğretmen, pedagog olduğumuzu hatırlattı."

***

"Mahkuma karşı adil olmak çok önemlidir. Çünkü onun eli kolu bağlıdır. Bir tek sigara alamayacak kadar yoksul mahkum ile varlıklı olanı eşit tutmak gerekir. Sonra, muhtaç mahkumun aile tarafının bile ne yiyip ne içtiği izlenmelidir. Yılmaz bu anlamda bize uyarıcı olmuştur.

İmralı'da mahkum, 18 ayrı işkolunda çalışır. Herkese becerisine, isteğine göre hakça iş vermek çok önemlidir. Kayırma olursa hem verim düşer, hem mahkum bir şey öğrenemez. Örneğin oradan, çok arıcılık, halıcılık, konservecilik, terzilik, kunduracılık öğrenerek giden olmuştur.

Ben kendim bizzat seçme, iş taksimi sınavlarında bulundum. Haksızlığı olduğunca önlemeye çalıştım. Yılmaz, Ada'nın en iyi ve en erken "turfanda" domates yetiştiricisi oldu. O, kaytarma bilmeyen, samimiyeti kötüye kullanmayan bir insandı.

***

Sanıyorum zimmetine para geçirmekten yatan bir emekli yarbay vardı. Bu sürekli ihbar mektupları yazarmış. Birinde iyice ileri gitmiş: "... İşte İmralı silahlandı. Yılmaz Güney komutasındaki mahkumlar adayı ele geçirdiler. Teknelere binip sırayla Mudanya'yı, Gemlik'i de ele geçirecekler, vb..."

Bu deli saçmasına inanılmış. Bursa Jandarma Alayı ve Deniz Kuvvetleri işbirliğiyle sabaha karşı adaya bir çıkartma yapıldı. Alay Komutanı Albayın denetiminde dağ taş arandı. İlginçtir tek silah bulunamadı.

Alay Komutanı çok sinirliydi. Görevlileri tehdit edip silah depolarının yerini soruyordu. Buldukları tek şey Yılmaz Güney'in çuval dolusu kitaplarıydı. Yılmaz kitaplarını götürenlerin peşinden bağırdı: "Kitaplarımı mutlaka geri isterim!.."

Her şeye karşın Yılmaz'ın varlığından hükümetin huzursuzluğu artıyordu. Sonunda Isparta'ya yollamışlar..."

Son söyleyeceğiniz bir şey var mı?

Hüseyin Bey, yılların biriktirdiği gönül yorgunluğuyla iç çekti:

- Söyleyecek çok şey var da, boğaz kırk boğum demişler. Her şey söylenmiyor. Unutamadığım olay, benim görevim bittikten sonra adadan ayrılışımdır. O gün bütün mahkumlar iskeleye toplandı. Başta Yılmaz, güzel, onurlandırıcı sözler ettiler. Yılmaz'ın boyun işaretiyle alkışladılar, sustular. En sonunda Yılmaz boynuma sarılıp ağladı. "Abi siz kurtuldunuz gidiyorsunuz. Ama bizi öksüz bırakıyorsunuz" dedi. Benim de gözlerim doldu.

Ben gittikten kısa süre sonra zaten ada karıştı ve Yılmaz'ı da Isparta'ya sürdüler...

SAĞMALCILAR

Güney, Adana, Bursa ve Sağmalcılar cezaevlerinde kısa süre kalmıştır. Bu nedenle fazla anı, elde edinmek güç oldu.

Yıl 1972, Yılmaz Güney bir ara Selimiye'den Sağmalcılar'a gönderilir. Gözü açık gardiyanlardan biri, kara mahkumlara, kapı aralığından onu parayla seyrettirmeye başlar.

Durum anlaşılınca, Yılmaz'ı yeniden Selimiye'ye yollarlar.

***

Şu anda Paşakapısı Cezaevi müdürü olan Sayın Fehmi Demir'in güzel bir anısı var. Fehmi Bey insancıl bir yönetici.

"Yılmaz'ın küçük oğlu Yılmaz yeni doğmuştu. Çocuğunu ilk kez kucağına vermek bana nasip oldu" diyor.

Haşmet Toprak
Havlu Esnafı

Abey, Yılmaz geldi dediler. Havlucu esnafı peşkir çırptı, kıpırdadı. İnsanoğlu en temiz en pis mahluktur. Hiçbir kuş, hiçbir kurt, hiçbir hayvan insan kadar tez kirlenmez. Aman Yılmaz Ağabeyimiz kirlenmesin, havlu yetiştirelim, kese götürelim, dedik. Ama nafile.

Bizim esnaftan susak ağız bir Recep var. Hadi oğlum, sen yerini öğren gel, dedik. Öğrenmem desin. O ağzını açarken, hükümet gözünü açtı ve de Yılmaz Ağabeyimizi Yeşil Bursa'mızdan uçurdular.

İsmail...
Öğretmen, Adana

Ben o zaman genç, tıfıl biriyim. Yılmaz Güney geldi cezaevine dediler. Bir sevindik, bir üzüldük, şaşırdık. Yumurtalık'tan gelmişti.

Çok üzgündü. Herkes onu teselli etme yarışındaydı. Fakat çok geçmeden kendini toparladı. Cezaevinin düzenine el attı. İç yönetimi hakça yürütmek üzere bir komün ve yönetim kadrosu kurdu. Müthiş örgütçüydü.

O geldikten sonra bizim üzerimizdeki her türlü baskı gözle görülür şekilde azaldı.

Sonra Yılmaz ağabeyi Ankara'ya yolladılar. Adana kendi memleketi olduğu için, devrin hükümeti belki kaçırılacağından çekindi. Ayrılışına gardiyanlar bile üzüldü.

ISPARTA

"Isparta'da kime rastladımsa Yılmaz Güney'i kendisinin kaçırdığını söylüyordu."

Güller ve göller ülkesi Isparta, Yılmaz Güney'in cezaevi yaşamının son halkasıdır. 12 Eylül 1980 darbesi, onu İmralı Cezaevinde yakalamış ve bütün aydınlar gibi huzurunu kaçırmıştır. Aralık ayının fırtınalı yağışlı bir gününde, 16 arkadaşıyla birlikte İmralı'dan alınıp, Bursa Cezaevinin ünlü ölüm hücrelerine kapatılmıştır. Birkaç gün sonra da oradan Isparta'ya nakledilmiştir.

Deyiş yerindeyse, Isparta Yılmaz'ı bağrına basmıştır. İmralı mahkumları "Yılmaz Ağabey gidince kendimizi öksüz sandık" demişti. Isparta mahkumları ise tam tersine, "O gelince sanki içeriyle dışarının farkı kalmadı. Sırtımızdan bir dağ kalktı" diyorlardı.

İyi ki, bu küçük araştırmayı yapmışım. Yoksa tanıdığımı sandığım Yılmaz'ı tanıyamayacakmışım. Halk olmanın, halkla bütünleşmenin ne demek olduğunu bu kadar yakından göremeyecekmişim. En azından o sıcıklığı, o kokuyu alamayacakmışım. Bütün bunları elbette Yılmaz'ın ermişliğine bağlayacak değiliz. Halkın, aracısız yarattığı kahramanlarda, mutlaka maddi tutarlılık aradığını vurgulamak istiyoruz. Isparta'da buna tanık olduk...

Yılmaz yönetimin haksızlığına kafa tutmuş, filmlerindeki gibi yaşamıştır. Halk bunu görmüş. Baştan, sinemamızdan Yılmaz Güney geçti, demiştik. Buna bir de "cezaevi" sözcüğünü ekleyebiliriz. Onun geçtiği cezaevlerinde eskinin o pis kabadayılığı öl-

müş. Kuşkusuz bunu siyasi mahkumlar başlatmıştır. Ama Yılmaz gittiği yerde pekiştirmiş. Haklıdan, ezilenden yana olanlardan hemen on kişilik bir iç yönetim kadrosu, kurulu oluşturmuş. Onların verdiği kararlar uygulanmış. Güçlü zayıfı ezemez olmuş...

***

Sözü uzatmadan Ispartalılar'a, Isparta mahkumlarına bırakalım. Bu kez çantamı alıp doğru "Öğretmenler Evine" gitmedim. Buraların öğretmenden çok ordu evine benzediğini öğrendim artık. Eski gazeteci dostlardan Cengiz Sakarya'nın kapısını çaldım. Candan karşıladılar beni. Eşi emekli öğretmen Sevtap Hanım, Yılmaz Güney adını duyunca daha bir içten kulak veriyor, sözümüze katılıyor:

"Fatoş Hanım Cire Apartmanında ev tuttu. Yüksel Beye, ona verme diye sağcılar baskı yapmış. Ama o dinlememiş.

Ev ziyaretine gitmek istedim. Çekindi, kabul etmedi. Haklıydı da. Bütün Isparta'nın gözü üstündeydi. Sonra, görüş arası günlerde sık sık İstanbul'a gidiyordu. Halkın çoğu uzaktan da olsa onu severdi. Sağcılar da severdi. Birkaç sevmeyeni olur tabii.

Kaçması üstüne çok dedikodu, efsane uyduruldu. Neredeyse, ermişler gibi uçtu diyeceklerdi. Ama Isparta'dan yardım olmuş. Kaçtıkları gün, ışığı, televizyonu, müziği açık bırakmışlar. Evde insan var sansınlar diye herhalde."

Cengiz Beyin Yılmaz'la pek ilişkisi olmamış. Herkes gibi bir iki ziyaret etmiş. "Suskundu, pek konuşmuyordu, İsviçre'den Canon marka bir fotoğraf makinesi gelmiş, özelliklerini öğrenmeye gittim" demekle yetindi.

Bahattin Güneş
Öğretmen
Isparta

Bahattin Güneş İslamköylü imiş. 12 Eylülzede öğretmenlerden Töb-Der Isparta Şubesi yönetiminde bulunmuş. Çekmiş ve yürekli bir arkadaşmış. Isparta'da tanırsa Yılmaz'ı o tanır dediler, yürüdük İslamköy'e.

İslamköy, bilindiği gibi Demirel'in köyüdür. Köylerde herkesin birbiriyle az çok akraba olduğu gibi, bizim Bahattin öğretmen de Demirel'lerle akraba sanıyorum. İki ayrı dünya, ama daha güzel değil mi?

İslamköy'ü Anadolu'nun başka köyleriyle kıyaslarsak, biraz adı köy. Verimli topraklar, modern tarım, saat başı Isparta'ya kalkan minibüs, ortaokul ve iyi işleyen bir belediye. Belediyenin bilardo masalı bir gazinosu (hadi büyükçe kahve diyelim) var. Salkım söğütler, ağaçlar, çitler ve havuzla süslenmiş bahçesi gerçekten iç açıcı. Selamünaleyküm, aleykümselam. Salkım söğüdün gölgesinde oturanların yanına vardım. Buyur ettiler. Her Anadolu insanı gibi, hoşbeşle tek tek el sıkıştılar. Elli ellibeş yaşlarında, maşallah ense göbek yerinde köylülerden (sonra adının Yaşar olduğunu öğrendim) hoşsohbet biri:

"Bahattin Hocayı ne yapacaksın" dedi. Peşinden bir sürü soru daha sordu. Benim bu sorulardan sıkıldığımı anlayınca güldü:

- Efendi, hele sen otura goy da beni iyi dinle. Şimdi bizler İstanbullu kısmını pek tutmuyoruz gayrı. Kavunumuzu, karpızımızı, hıyarımızı çarpıp gidiyorlar. Yakında 12 milyon bir daha dolandırıldık. Bu yıl zaten ürün para etmiyor, yanmışız. Aha şu komşunun hıyarları tarlada galdı. Nakliye pahalı. Bir kamyon hıyar Allah seni inandırsın arabanın masrafını korutmuyor. Tarlayı temizlesinler diye bedava veriyoruz, toplayan yok. Siz İstanbul'da hıyarı kaçtan yiyorsunuz?

Neyse, uzatmayayım, buna bir diyelim. İki eğer alacak için (gübre, panga parası vesaire) geldinse mümkünü yok. Hocayı bulamazsın. Biz yerini söylemeyiz. Verecek için geldinse kolay, beş dakikada buluruz.

Birlikte gülüşüyoruz. Yaşar Efendinin sohbetleriyle, şakacılığıyla köyde ünlü olduğu anlaşılıyor.

Demirel'lerin köyü de mi böyle yakınacaktı diyorum. Yaşar Efendi söz altında kalmıyor:

- Her yerde herkes kendine Müslüman ve de okka dört yüz dirhem. Köylünün, üreticinin hali yine duman, diyor.

Bu arada bir traktör duruyor. Toz duman içinde, saçlı sakallı biri iniyor. Bahattin Hoca diyorlar. Bahattin arkadaş belli ki okuyan biri, beni tanıyor, kucaklaşıyoruz. Yaşar Efendi bıyık altı gülüyor: "Anlaşıldı bunların bıçağı aynı demirden" diyor.

Bahattin Arkadaşlara gidiyoruz. Hem öğle yemeğini yiyip, hem söyleşiyoruz:

- Yılmaz Ağabeyin Isparta'ya gelmesi bir olaydır. Herkes gibi ben de etkilendim, sevindim. Sık sık görüşüne gittim. Benim de söyleyeceklerim var kuşkusuz. Ama bu konuda asıl söz sahibi Mehmet Sesli adındaki mahkum arkadaşıdır. Onunla yakınlığı kardeşçe idi, çok yakındılar.

Bahattin arkadaşın alçakgönüllüğü, gitgide daha çok anlaşılıyordu. Bizimse bu anlamda en ayrıntı bilgiye bile gereksinmemiz vardı. "Ağabey, 1980 başlarıydı ve o zaman sağ sol arasındaki saflar belirgindi. Dahası, sol içindeki çizgiler dahi birbirine açıkça çatık kaşlıydı. Yılmaz Ağabeyle tanışmaya gittiğimde, adımdan sonra çizgimi söyledim. Bence dürüst tavır, kişinin kendini olduğu gibi ortaya koymasıdır" dedi ve o zamanki çizgisini söyledi.

Bahattin arkadaş kendini köylüsüne kabul ettirmiş. Gelip geçen saygılı selam veriyor. Yaşar Efendinin dediği aklıma geliyor: "Bahattin Hoca şimdi rençberlik yapıyor. Bizim gibi rençber olmak için bunca okumaya ne gerek vardı?" Söyleşimi sürdürmek ve başka kaynaklar bulmak üzere Isparta'ya geliyoruz:

"Ağabey isterseniz ben aklıma geldiği gibi sırasız anlatayım. Küçük başlıklarla, bende iz bırakan olayları demek istiyorum.

- Yılmaz Güney'in buraya gelmesiyle cezaevinde işkence kalktı. Müthiş örgütçüydü bir kez. İçeridekileri örgütleyiverdi. Cezaevi yönetimi ondan çekindi.

- İçeri sigara, sebze, meyve Yılmaz'ın gelmesiyle alındı. Ondan önce görüşmeciler bir şey getiremezlerdi.

- 1978 Cezaevi isyanıyla cam çerçeve kırılmış ve o günden beri de onarılmamıştı. Çıkan çatışmada büyük hasar olmuştu. Jandarmanın açtığı ateşin kurşun izleri bile duruyordu.

Yılmaz Ağabey, çevresini, kredisini kullanarak tümünü onarttı. Mahkum kışın soğuğundan kurtuldu.

- Örneğin benden pinpon masası yaptırmamı istedi. Hemen yaptırdım.

Kendimi tanıtırken Töb-Der yönetiminde olduğumu söyledim, sevindi. Güncel, politik konuları tartıştık. 12 Eylül sonrasını değerlendirdik. O, "Bu yönetime biz faşist diktatörlük diyoruz. Siz ne diyorsunuz" dedi. Ayrıca bu konuda Doğu Perinçek ile Gün Zileli'nin farklı düşündüklerini, kendisinin Zileli'yi haklı bulduğunu söyledi.

- 12 Eylül'den sonra Enver Hoca'yı eleştirmeye başlamıştı.

- Haftada iki üç kez ziyaretine gittiğim oluyordu. Kışın daha sık gidebiliyordum. Bir ara özel işlerim, eşimin hamileliği nedeniyle gidemedim. Yeniden görüştüğümüzde bayağı kızdı, gönül koydu. Günü, saatiyle şu kadar zamandır gelmediğimi söyledi.

Durumu anlattım, özür diledim. Eşimin doğum yaptığını söyledim. Bu kez sevindi. Bebeği, eşimin sağlığını ayrıntılı sordu. "Ha, şimdi bebek şu kadar günlük olması gerekli" dedi. Tamamı tamamına biliyordu. O bebek şimdi okula gidiyor, adı Ali Rıza.

- Çocukları, küçükleri çok severdi. Ortaokul, ilkokul çocukları toplanıp onu ziyarete giderlerdi. Her biriyle ayrı ayrı şakalaşır, konuşurdu.

- Davraz Mahallesi'nin kadınları, börek çörek yapar götürürlermiş. Belki çoğu kocalarından habersiz yapardı bunu. Isparta gibi yerde kadınların bunu göze alması bence önemlidir.

- Yılmaz Güney'i ziyaret edenlerde şöyle bir kümelenme izledim. Çoğunluk ya tabandan sıradan halk ya da aydın kesimdendi. Bu açıkça belli oluyordu.

- Randevusuna çok sadıktı. Eli arkasında volta atar, görüşçüsünü beklerdi. Zamanında gelmeyeni bırakır gider ya da havadan sudan iki sözle savuştururdu.

- Fatoş Hanımla cezaevinin bahçesinde tanıştık. Yanlarında kızları Elif de vardı.

Fatoş Hanıma birkaç kez sağcılar laf atmış. İşte komünistin

karısı falan demişler. Buna ben de çok üzüldüm, öfkelendim. Elbette bu kötü insanlar daha fazla ileri gidemezlerdi. Çünkü karşılarında bütün dürüst Ispartalılar vardı.

- Midesinden rahatsızdı. Sık sık hastaneye giderdi. Hastanede de geniş bir saygınlığı vardı. Hastaneye bir göz cihazı hediye etmiş. Ben ayrıntısını bilmiyorum.

- Bir gün, yahu, yılların sinemacısıyız, daha fotoğraf çekmesini bilmiyorum dedi. Bir ara kendisine Canon marka bir fotoğraf makinesi gelmişti.

- Sinemaya yeterince zaman ayıramadığından yakınıyordu. Ziyaretçisi pek çoktu. Türkiye'nin dört bir yanından ziyaretçi yağıyordu.

Sinema deyince, bir gün çıldırır derecesinde öfkelendi. Sinemacı arkadaşları gelmişti. Yol filmi üstüneydi kızgınlığı. Negatifleri yırttı parçaladı. O zamanın parasıyla beş milyon boşa gitmiş. Yönetmene bağırdı çağırdı. Erden Kıral olabilir yönetmen. Sonra filmi tamamlamak için izin aldı. Kısmen çekiminde bulunmuş.

- Halıcılık bölümünde çalışan mahkumlara, üretimi düşürmelerini öğütleyerek, ücretlerini arttırmayı sağlamış. Mahkumların tümünün sorunlarıyla ilgilenirdi.

- Bir ara Yılmaz Güney'in kendi kitaplarını cezaevinden toplatmışlar. Mahkumlardan okuyanlar vardı. Buna üzülmüştü.

- Cezaevi işi olarak genellikle odun kırıyormuş. Başlangıçta büz yapmış.

- Ne zaman çıkacaksın diye soranlara, Darvaz Dağı'nı gösterip: "Şu dağın karı üç kere eriyecek" derdi.

- Yöreyle ilgili film yapmak isterdi. "Bu gül olabilir, Eğridir balıkçılığı olabilir. Konuyu sorunu hazırlayın çekelim" derdi.

- Kaçmasıyla ilgili bir sözünü duymadım. Kaçmazdı da. Yılmaz Ağabey yurdunu her şeyiyle çok seven biriydi. Bence o Türkiye'den değil cezaevinden kaçtı. Aşırı cezadan, yeniden mahkumiyetlerden korkuyordu.

Yılmaz Güney'in kaçışını bütün Isparta üstlendi. Dağ taş ona yardım ettim. Haberi olan herkes edebilirdi demek istiyorum...

Hüseyin Sesli

Kara mahkum girmiş, siyasi çıkmış...

Bahattin öğretmeni köye tarlasının başına yollayıp ben Isparta'da kaldım. Şimdi Yılmaz'ın Isparta Cezaevinde en yakın arkadaşı olarak bilinen Hüseyin Sesli'yle birlikteyim. 1970'li yılların "Yalvaç Canavarı." Bu kötü terim tabii peşin yargılı ve kolaycı bir gazetenin. Sesli o günleri anımsayıp buruk gülümsüyor.

"Ağabey, işte şu Hürriyet gazetesinin kupürlerini halen saklarım. Bir gün önce 'Yalvaç Canavarı cezasını çekiyor, asılıyor' diye manşet attı. Olay ünlü gazeteci Refik Erduran'ın uyarısıyla Senato'dan döndü. Aynı gazete ertesi gün benden özür dilemeye geldi. Tabii ben de ölüden özür dilenmez. Yaptığınız ayıp dedim."

Hüseyin Arkadaşın yaşam öyküsü, tüm Anadolu emekçilerininkinden farklı değil. Kendi deyimiyle yatıp çıkmış. Yanlış hesabı Bağdat'tan gazeteci döndürmüş. "O da gazeteci, öteki de. Yarım iman dinden, yarım hekim candan edermiş özdeyişi tam bana göre" diyor.

Sesli, esmer, uzun boylu, yapılı, yakışıklı biri. Hiç de canavara benzemiyor. Sigara tutuyor, almayınca çocuksu bir utangaçlıkla anlatmaya başlıyor:

"Ben de bırakmıştım bu mereti ağabey. Tam on bir yıl, 17 gün ağzıma koymadım. Bir gün Yılmaz Ağabey efkarlıydı. O şöyle ince purolardan içerdi. İmralı'da içmezmiş. Bana da tuttu. Yak adam, insan ömrü çok kısa dedi. Kıramadım, yaktım..."

Yılmaz Güney'in Isparta Cezaevinde en çok güvendiği arkadaşıyla söyleşiyi koyulaştırıyoruz. İç çekip anlatıyor:

"Yılmaz Güney gelmiş dediler. Zaten bu haberle yer yerinden oynamıştı. Ben de vardım, hoş geldin ettim. Baktım çevresini kuşatmışlar, her kafadan bir ses geliyor. Kendisi şöyle tek dizüstü oturmuş. Ben rahat otur ağabey dedim. Gülümsedi: Anamdan doğalı rahat oturmamışım, rahata oturmada bile alışmamışım ki, dedi.

Sonra baktım, yorgun. Arkadaşlara haydi dağılın bakalım, adamcağız yorgun, bir yatsın dinlensin, dedim. Buna çok mem-

nun olmuş.

Vallaha neyini, neresinden anlatayım, 16 yıllık cezaevi hayatımda rastladığım kitap gibi tek adamdı. Ben onun kadar eli, başkasını düşünen adam görmedim. Örneğin:

İş taksimi sırasında, seni sıhhiye odasına verelim. Hasta kayıt odasının bir anahtarı sende olur, dediler. Açıkçası çalışsın, ezilmesin diye korudular. O kabul etmedi. Herkes ne ise ben de oyum, dedi.

Herkes gibi, herkesten çok çalıştı da. Yirmilik büzlerden (boru, künk) günde 24 tane kişi başına döküyordu. O, birkaç tane de fazla yapardı. Söz gelsin istemezdi. Büz olmasa odun işi vardı. Odun kıracaktı. Sonraları oduna geçti. Epey bir zaman da odun kırdı. Gardiyan Kara Ahmet'i bile memnun etti.

Rahatsızdı. Midesi ağrırdı boyuna. Ayrıcalık olmasın diye biz ne yersek onu yerdi, sonra da sızısını kıvranarak çekerdi.

Kanser olduğunu biliyordu. Durur durur, "Hüseyin Ağabey insan ömrü çok kısadır" derdi. Peşinden, "Ama biz bunu sorun yapıp azraile taviz vermeyeceğiz. Bu kısa zamanda çok çok şeyler yapacağız" diye eklerdi.

Benim gözümü siyasi mahkumlar açtı. Yılmaz Ağabeyi tanıdıktan sonra iyice yolumu buldum. Kitap okuma alışkanlığı edindim. İşin gerçeği bir mahkum, solcu olmaya mahkumdur. Eğer azıcık kafası varsa tabii. Mahkum niye mahkum olur? Neden olur? Öyle değil mi?

Her neyse, demek istediğim, benim gözümü açan bu adamı korumam görevimdi. İnsanlık borcumdu. Çünkü o insanlara lazım biriydi. Sağlığına ben kendisinden daha çok dikkat ederdim. Banyoya girse, çaktırmadan kapıda beklerdim.

Bir gün rahmetli ortalıktan kayboldu. Sağa sola baktım yok. Yatakhaneye çıktım, iki büklüm yatmış, soğuk soğuk terliyor. Ne o Yılmaz Ağabey, bir durum mu var, dedim. "Yok adam geçer, her zamanki şey. Az biraz üşütmüşüm herhalde" dedi.

Neyin neresini anlatayım Ağabey? O anlatmakla bitmez ki. Ben hanımla orada, uzaktan uzağa evlendim. O da mahkumdu.

Sıvas Cezaevinden bana, idamdan kurtulduğum için geçmiş olsun mektubu yazmıştı. Uzun süre yazıştık ve cezaevinde göstermelik evlendik.

Bizim hanım çıktı tabii. Isparta'da ev tutuldu. Fatoş Bacıyla bir gün ziyarete gelmişlerdi. Yılmaz Ağabey ona döndü: "Fatoş bak canım. Şimdi buradan çıkınca doğru Hüseyin Ağabeyin evine gideceksiniz. Evinin eksiğini gereğini göreceksiniz. Senin evinde ne varsa, onda da o olacak. Bunların dostluğuna paha biçilmez" dedi.

Bana sık sık "Hüseyin Ağabey ne olur dışarıda da birlikte olalım. Beraber çalışalım" derdi.

Kadına karşı çok saygılıydı, nazikti. Bir gün duvarın dibinde geziyoruz. Bir arkadaşın karısı sırtında heybeyle iki büklüm olmuş, yiyecek getirdi. Arkadaş eli arkasında kabadayıca, kostak kostak geziyor. Yani kadına azıcık yardım bile etmiyor. Yılmaz Ağabey şöyle durdu, baktı, çok üzüldü. Bıraksam kavga edecekti. Sonra sesli sesli: "Tüh senin erkekliğine de, insanlığına da emi?.. Ulan kadın da insandır, köle değil" dedi.

Bir gün ziyaretine Ali ve Işıl Özgentürk'ler gelmişti. Yine başka bir ziyaretçisi uzaktan "Yılmaz" diye bağırdı. Onun bu laubaliliğine kızdı, görüşmedi. Şımarıklığı hiç sevmezdi.

Onun en sevmediği şey, insanı ismiyle çağırmak ve şımarıklıktı. Belki bunun için küçüğüne de büyüğüne de ağabey derdi.

En çok sevdiği şey de annesiyle görüşmesiydi. Çocuk gibi sevinirdi.

Bir gün annesinin görüşe geleceğini öğrendi. Önceden hazırlıklara girişti. Bahçede kiraz ağacının dibini temizledi, düzledi. Battaniye serdi, yastık koydu.

Annesi gelince çocuk gibi hopladı. Bir sarıldılar, belki üç beş dakika ayrılmadılar. Annesi ağladı, ağladı. Ağacın dibine annesini yatırdı. Küçük Yılmaz'ın Fatoş Bacıyla oynadığı gibi oynamaya başladı. Dizine yattı. "Haydi bakayım, başımın bitine bak. Arada kıpırdama diye pat pat vur. Vur anam ne olursun, eskisi gibi, köydeki, pamuk tarlasındaki gibi vur" dedi.

Fatoş Bacı, bizler küçük Yılmaz'a bakıyorduk. Benim bile gözlerim doldu. Fatoş Bacı, "Ama Yılmaz anneni üzüyorsun" dedi.

Bir ziyaretçisi portakal getirmişti. Tam 150 kişiye dağıttırdı. İkinci fasıl dolaşırken kulağıma, parası gelmeyenlere fakirlere torpil geç, diye fısıldadı.

Bir gün gariban mahkumlardan birisine gardiyanlar iki tokat attı. Ben de bunu gördüm. Gardiyanı merdiven altına çekip biraz sıkıştırdım.

Tabii Yılmaz Ağabeyin gözünden kaçar mı? Ne var Hüseyin Ağabey, dedi. Olayı anlattım. Bu mahkum arkadaş dokumada, halıda çalışıyor. Günlük 3 bin düğüm atması gerekiyor. Eksik vermiş. Aylık toplam 2 bin düğüm eksiği çıkmış. Artık hasta mıydı, dalga mı geçti bilmem? Ama dalga geçecek biri değil.

Yılmaz Ağabey haksızlığa benden beter dayanamazdı: "Dur bu iş öyle çözülmez" dedi. Birkaç arkadaşı çağırdı. Bu ay, eksik veren arkadaşımız yerine fazla çalışacaksınız. Üç bin yerine dört bin düğüm atacaksınız günlük, dedi. Arkadaşlar bir dediğini iki etmediler.

Tokat yiyen çocuğun adı Ramazan. Aybaşından sonra bir gün herkesin önüne Ramazan'ı çıkarttı. O gardiyanı da çağırttı:

"Haydi bakalım biz borcumuzu sildik. Eksik düğüme ceza veriyordunuz, hani fazlaya ödül? Siz borcunuzu nasıl ödeyeceksiniz bakalım" dedi.

Başgardiyan Kara Ahmet, "Tokata tokat deyip, bizim gardiyana tokadı yapıştıracak diye ödüm koptu" diyor sonra.

Neyse Yılmaz Ağabey biraz bağırdıktan sonra "Hadi görelim bundan sonra da tokat vurun" deyip yürüdü.

Ramazan'ı göz doktoruna yollayıp, halı dokuyamaz, diye de bir güzel rapor aldırdı.

Bana sık sık parası olup olmayanı sor Hüseyin Ağabey derdi. Çaktırmadan yardım yapardı.

Hüseyin arkadaş düşündükçe birbirinden güzel anılar çıkarıyordu. Kendine göre deyişleri tamlamaları vardı. "Vallah billah

davacıları" dediği gibi:

"Bir gün Rahmi Saltuk kurbağa bacağı getirdi. O sıra Saltuk, Eğridir Askerlik Şubesinde askerlik yapıyormuş. Eti pişirdik yedik, vallahi bıldırcın eti gibiydi. Yılmaz Ağabey diğer arkadaşlara sordu, yediğiniz eti beğendiniz mi diye. Herkes, ooh çok güzeldi, dedi. Kurbağa bacağı olduğunu söyleyince kusan oldu. O hemen: 'İşte şartlanma budur' diye kızdı.

Rahmi Saltuk'u sonra Bolu'ya sürmüşler. Yılmaz Güney'e gidiyorsun diye tabii.

Yılmaz Ağabey işçi koğuşlarında yatardı. Onun ranzasının altında savcının şoförü vardı.

Yılmaz Ağabeye olan görüş talebi, izdiham yüzünden, görüşleri haftada, on beş günde bire düşürdüler. Oysa açık cezaevinde görüşün günü olmaz. İsteyen her gün görüşebilir.

Yalvaç'tan bir arkadaşın nişanı yapılacak. Her hazırlığını yaptık. Savcı daha önceden söz vermişti. Bir de geldi ki, o sözünü unutmuş. Yani sözünü yedi. Yılmaz Ağabey bu kez fena bozuldu: 'Hastir ulan dönek' dedi. Allah seni inandırsın, savcı götünün üstüne oturu godu...

Bir gün bir düş gördüm. Yılmaz Ağabeyin oğlu küçük Yılmaz annesiyle görüşe gelmişti. Kocaman oğlan, on bir on ikisinde vardı. Tutturdu baba omuzuna, dumbuluna bineceğim diye. Yapma etme oğlum. Bak koca delikanlı adam oldun. Ben seni nasıl taşıyayım dediyse de dinletemedi.

Ağabey bir düş gördüm, dedim. Güldü, anlat bakayım, dedi. Olduğu gibi anlattım. O gün Fatoş Bacı, küçük Yılmaz görüşe geldiler. Oğlan, baba beni omzuna al diye tutturmaz mı? Şaşırdık, kaldık.

Sonra Yılmaz Ağabey bana: 'Hüseyin buna bir ad koyamadım. Sen erdin mi yoksa' dedi, şakalaştık. Çocuğundan küçüklüğünde baba sevgisini, o sıcaklığı yaşayamadığını söyledi. Şımarmak istiyor. Şımartmak, çocuklukta nazlanmak güzel bir şeydir. Çocuklara ekmek yerine geçer, dedi.

Okumaktan çok yazıyordu. Boşa zaman harcamayı hiç sev-

mezdi. Bazen ikimiz satranç oynardık. Ben biraz uğraştırırdım. Diğerlerini kolay yendiği için zevk vermiyor, derdi. Pinponu, voleybolu da severdi.

Son zamanlarda sık sık hastaneye gidiyordu. Bu kez gözlerinden rahatsızdı. Adını bilemeyeceğim bir alet yokluğundan muayene olamadı. Bunun üstüne yurtdışına bir arkadaşına yazdı. Epey pahalı ve önemli olan alet gümrüğe gelmiş. Gümrük parasını da Yılmaz Ağabeyden istediler. O kızdı: 'Ben bunu hastaneye yardım olsun, halka hizmet olsun diye yapıyorum. İnsanlara işkence yapmak için elektrikli cop ithal eden devlet, bir sağlık aletinin mi parasını bulamıyor' dedi.

Sonunda alet geldi. Ama görevli göz doktoru aleti kendi özel muayenehanesine kurmuş.

Bir gün doktoru görüşe istedi. Aman Allah, adama bir laflar söyledi, dirhemini yiyen it kudurur. Ne ahlaksızlığını ne hırsızlığını ne itliğini bıraktı:

'Ulan dürüstçe durumunu anlatsan, istesen, belki sana da getirtirdim. Bizler sizin gibi ahlaksızlar yüzünden burdayız. Sizlerin zulmünden, soygunundan halkı kurtarabilmek için burdayız... Git Allah belanı versin...' dedi.

Kaçacağını bana hiç sezdirmedi. Ondan yakınlarına hiçbir zarar gelmesini istemeyen bir karakter vardı. Bana zarar gelir diye sezdirmedi. Yalnız cezasının bitmeyeceğini, bitirilmeyeceğini söylemeye başlamıştı. Dergide bir yazısı mı ne çıkmış, 7,5 yıl yiyormuş. İşi onunla bırakmayacaklar, diyordu.

Bana sonunda Boynu Bükük Öldüler romanını imzalamıştı. Onu da bir aramada alıp yırttılar.

Bir gün, son günlerde, işkenceyi anlattı:

'İşkence de bir savaştır. Satranç gibi oyundur. Her oyunun kuralları vardır. İşkence dayanılmaz değildir. Yeter ki kuralıyla dövüş. Bağır, çağır, yat , kalk, ölmüş numarası yap, ama yoldaşını ele verme...' Herhalde bütün bunları boşa söylemiyordu.

Yine bir gün, 'Fatoş Yengen İstanbul'a taşınacak. Evdeki TV setini de siz alın' dedi.

Son, (dönmeyeceği) izne çıkarken bir başka türlü vedalaştı. Dönüp dönüp beni kucaklıyor, 'Hüseyin Ağabey hadi Allaha ısmarladık. Gidip de gelmemek var. Gelip de görmemek var. Hakkını helal et...' diyordu."

Hüseyin kardeşin gözleri doluyor: Bir anam öldüğünde böyle yandım, bir de buna.

Bir şey daha var, az kalsın unutacaktım. Son izne ayrıldığı gün mahkumlar dışarı bırakılırken, kendisi sıranın en sonunda kaldı. Başgardiyan Kara Mehmet'e 'Mehmet Ağabey neme gerek söz olmasın, beni bir saat iki saat geç bırak' demiş. Demek ona da zarar gelsin istemiyor."

Hüseyin kardeş başka diyeceğin yok mu, diyorum. O içtenlikle elimi sıkıp iki elini yana açıyor: "Yok ağabey ne olsun ki!.." diyor. Diyor ve Yılmaz'ın geride kalan mide filmleri dahil birçok birlikte çektirdikleri resimlerini bırakıp gidiyor...

Hüseyin arkadaşa başka söyleyeceğin var mı yok mu derken, biz bir şeyi unutuyorduk. Yılmaz kaçtıktan sonra Isparta'nın altını üstüne getirmişler. Aramalar taramalar epey uzun sürmüş. Doğaldır ki en çok canı yananlar da yakın dostları olmuş. Hüseyin Sesli ve eşini günlerce aylarca gelip gelip sorgulamışlar. Yılmaz Güney bu TV'yi bilmem neyi size niye bırakıp gitti demişler. Oysa uzak bir yere taşınan birisinin, taşıyamayacağı eşyaları bir yakınına bırakması kadar olağan ne olabilir ki? Sonunda Hüseyin Sesli patlıyor. Sorguculara: "Ben on bir yıldır dışarı yüzü görmeyen bir mahkumum. Benim aklımın neye faydası olur ki? Bunu bana soracağınıza müdüre, savcıya, gardiyanlara sorun" demiş.

Bahattin ve Hüseyin arkadaşların üzerinde görüş birliği ettiği bir konu daha vardı, o da Mükerrem diye bir arkadaşlarının yiğitliğiydi. Yılmaz'ın kaçışıyla en çok onu sorgulamışlar. Bu iş aralıksız dört ay sürmüş. Kendisi orada yokmuş, ne yazık ki görüşemedim.

Hüseyin arkadaşa, İstanbul'a döneceğimi söyleyip vedalaştım. Fakat sonradan, "O ki bunca yolu çiğneyip geldim, biraz daha araştırayım. Düz vatandaşlarla konuşayım. Belki ummadığım

ilginç bilgilerle karşılaşırım" diye düşündüm. Görüş değiştirdim.

Çantayı "Otel Selçuk"a attım. Hem ucuz, hem de İstanbul'un birinci sınıf otelleri düzeyinde temiz ve konforlu. Otel sahibi, Hacı Mehmet Selçuk girişteki halı üstüne dokunmuş, resmi kadar babacan biri. O da Yılmaz Güney dostlarındanmış. Yine Hüseyin Sesli'nin anılarına döneceğiz:

"Yılmaz Ağabeyi ziyaret edenlerin içinde az da olsa ekonomik durumu iyi olanlar da vardı. O da bana soruyor, bunun durumu nasıl? İyidir, yük kaldırır dedim mi, salıyor salmasını. Örneğin cam çerçeve, başka mahkum ihtiyaçlarından istiyor.

Hacı Mehmet Selçuk Ağabey geldiğinde yine sordu. Kaldırır dedim. On tabaka sunta istedi. Mehmet Ağabey on beş yollamış. Halı dokuyan mahkumların sırtı duvara yaslanıp ayakları betonda olduğundan tümü hasta dökülüyordu. Elinden marangozluk işi gelenler tükürüverdi keserin, testerenin sapına. Millet aksırıktan, öksürükten kurtuldu..."

Sesli'nin anıları bitecek gibi değildi...

Ali Yılmaz
Düz Vatandaş
Isparta

Önüme gelene Yılmaz Güney'i soruyorum. Selçuk Oteli'ndeki hizmetlilerden Gülistan mahallesi muhtarı Osman Beye kadar. Mimar Sinan Camii karşısındaki parkta oturup dinlenirken birisi yaklaştı. Sanki tanıdık biriymiş gibi "Hoş geldiniz. Yılmaz ağabeyle ilgili kitap yazacakmışsınız" dedi ve oturdu.

Hem şaşırdım hem sevindim. Çay söylemek istedim. "Olmaz, o görev bizim" dedi. Yaşı yirmi yirmi beş gösteren bu pehlivan yapılı, güleç delikanlıyı bir yerde görmüş müydüm? Hayır, çıkaramadım. Kimsiniz, necisiniz dedim. "Adım Ali Yılmaz, düz bir vatandaşım" dedi. Sonra üzümünü yiyip bağını sormak geçti içimden. Ve o anlattı:

"Yılmaz Güney Kayseri Cezaevindeyken mektuplaşmıştık. Buraya gelince, gelsin görüşelim diye haber salmış. Gittim ve

kaçtığı güne kadar görüştük.

O gruplar üstüydü. Dar anlamda yanı yoktu. Kendisini her gün yeniliyordu. Eskiden pazar günleri görüş serbestti. Bir pazar bir grup arkadaş gittik. Ben özellikle bastırdım. 'Empoze olduğunuz halkın sülalesine ilişkin şu andaki görüşünüz nedir? Dergi çıkartıyorsunuz, hareketi toparlayacak bir girişim mi yoksa' dedim.

'Kesin böyle bir şey düşünmüyorum. Ama her siyasetten arkadaşlarım, dostlarım var. Solda birliğin sağlanmasını da her sosyalist gibi istiyorum. Evet Sovyetler'de devrim öncesi 200 küsur grup vardı. Fakat bizim gibi sol altyapısı olmayan, azgelişmiş ülkeler bu dağınıklığı kaldırmaz ki.

Şu günlerde bu dağınıklığı yok edecek, siz dahil siyaset göremiyorum. Mutlaka hepiniz iyi niyetli yiğit unsurlarsınız ama yetmiyor ki' dedi.

Yılmaz Ağabey çok yönlü, herkesi kucaklayan bir tavra yönelikti burada. Bir gün hakim hanımları onu ziyarete gelmişti. Ağabey ne haber, ziyaretçilerinin maşallahı var, dedim. Güldü: 'Aldırma artist görmeye geliyor çoğu' dedi.

Başka bir gün Isparta'da oturan yoksul bir Kürt aile ziyaretine gelmişti. Baba, anne ve 7 yaşlarında bir kız çocukları vardı. Kıza devrimciler el öpmez dedi, elini öptürmedi. O çocuğu öptü. Annenin koltuğunun altında bir canlı tavuk vardı. Tavuğu aldı sevdi; kadına; 'Bu tavuğu ne olur benim için siz yiyin. Ben can baş üstüne hediyenizi aldım, kabul ettim' dedi. Baktı kadın üzüldü, buruklaştı. Hemen tavuğu kaptı: 'Ben bu güzel tavuğun ölmesini istemediğim için almak istemedim. Yoksa onu tilki iştahıyla yemesini bilirim' dedi.

İnsanı etkileme gücü vardı. Doğal ki, doğruyu savunduğu, özü ile sözü birbirini tuttuğu için bu etki kalıcı oluyordu. Burada hepimizin artık tanıdığı 25 yıllık bir polis Sabri vardı. Siyasi, sivildi. Asıl görevi siyasi kanattan istihbarat toplamakmış. Sabri, Yılmaz Ağabeye gidip gelmeye başlamıştı. Biz hemen kendisini uyardık.

Giderek Sabri daha sık görüşmeye başlamıştı. Devrimcilik-

ten, soldan dem vurduğu bir gün, Yılmaz Ağabey patlamış: 'Ulan bana bak, demiş. O biçim kadınlar tövbe edince o iş biter. Gel sen de o işi bırak. Bak geldiğin taban benden beter emekçi, yoksul' demiş.

İyi mi Sabri o işi gerçekten bıraktı. Zaten emekliliği gelmişti, ayrıldı.

Güney isimli bir de halı emanet deposu açtı. Emanet deposu? Boş bir oda ve her hafta satılmayan halıları az bir ücret karşılığı orada tutmak demektir. Yok, yok, sermayeli bir iş değildir.

Fakat Sabri'ye rahat vermediler. Emniyet kuşkusuz. Başına türlü işler geldi.

Bir gün yine karşılaştık: 'Ne haber Sabri Bey, işler nasıl' dedim. Yürekten ah çekti: 'Sorma Ali kardeş, sorma boşu boşuna yıllarca bir ekmek, bir pabuç çalanın peşinde koşmuşum. Hanya'yı Konya'yı anladım, ama iş işten geçti' dedi. Bu sözlerinde samimiydi."

Ben çayın, Ali arkadaş sigaranın sayısını unutmuştuk. Tane tane konuşuyor ama hiç boşa konuşmuyordu. "Hüseyin Sesli'yle görüştüğünüzü öğrendim. Kendisi beni tanımaz ama ben onu iyi tanırım. İkinci ağızdan onun bir olayını dinlemiştim, acaba size anlattı mı?"

- Hangisi önemli değil, bir de sizden dinleyelim.

"Sol görüşlü siyasilerden, 1980'de bir grup Isparta Cezaevine gelir. O zamana kadar sol siyasi bir varlık yoktur cezaevinde. Bir sürü haksızlık sürüp gitmektedir. Yeniler bundan huzursuzluk duyuyor ama bir varlık göstermiyorlar.

Hüseyin Sesli o sıra içerinin çay ocağını işletmektedir. Az çok ilerici tavırlı, ufak tefek okuyan biri. Cezaevinde sözü de dinleniyor. Yeni gelenlerdeki kıpırtıyı görür. Hemen liderlerini çeker, ne yapmak istiyorsunuz, der. O, direneceklerini, cezaevindeki kötü yaşam koşullarını protesto edeceklerini söyler. Hüseyin Sesli: 'Mahkumu arkanıza almadan hiçbir şey yapamazsınız. Mahkum deli değil, neden sizin peşinize gitsin? Eğer gerçekten de bu tavrınızda samimi iseniz, bunu mahkuma belli edin, kanıt-

layın' der. 'Öteki nasıl, o, kolay' der:

'Bayram yaklaşıyor. Başta cezaevi müdürü, savcı, hakim, bilmem kim bayramlaşmaya gelirler. Bütün mahkum sıraya dizilir, tek tek el sıkılır. Sizden kendine güvenen biri en başa geçer. Müdür elini uzatınca, hastır olun ne yüzle bayramlaşmaya geldin sen. Daha dün arkadaşlara işkence, zulüm yapıyordun, der.

Bunun sonunda bir kişiye biraz sopa, hücre gelecektir kuşkusuz. Ama bütün mahkum da ondan sonra zırh gibi sırtınızda olacaktır' der.

Dediğini yaparlar. Arkadaşları işkenceye götürülünce de bütün mahkumlar, kapıyı bacayı dövmeye, kırıp dökmeye başlar. Götürüleni geri isterler. Götürülen getirilir ve uzlaşma sağlanır. Böylece sol görüş on kişilik ekibiyle koca cezaevinde kendini kabul ettirir..."

Abdullah Pütün'ü de mi anlatmadı?

Ben artık anlatmış da olsa hayır diyordum.

"Abdullah birkaç kez buraya geldi gitti. Bir süre Fatoş'un evinde kaldı. Gördüğüm kadarıyla psikolojik olarak biraz rahatsızdı. Ayrıca Ada'nın da kabadayılarındanmış.

Abdullah bir gün kardeşinin evinde, kardeşiyle tartışır. Kardeşinin çoluk çocuğu da oradadır. İş ileri gider, Abdullah silahını çekip kardeşini vurmak isterken, yeğenleri 'Amca babamızı vurma' diye çığırışırlar. O da silahı kendi beynine sıkar. Anlık mesele.

Yılmaz Ağabey buna çok çok üzülmüş. Olayı birinci ağızdan, yani Yılmaz Güney'den dinleyen Hüseyin Sesli'dir..."

***

"Bir görüşmemizde 'Ali cezalar çoğalıyor. Yedi buçuk yıl onaylanınca beni kapalıya alırlar. O zaman da bir sürü erin başını yakarım: Artık zaman yaklaşıyor. Elimizi çabuk tutmamız gerekiyor' dedi. Kuşku çekmemek için sınırlı görüşmemizi istedi.

Ciddice kaçış hazırlıklarına başladık. İlk hedef izinli ayrılmak ve yurtdışına çıkmaktı. İzin verilmezse viziteye çıkmak ikinci hedefti. Üçüncü hedef hastaneden alıp 24 saatte yurtdışı-

na çıkışı sağlamaktı.

Benim görevim Kaş, Demre kıyısıyla ilgili bilgi vermekti. "Ne kadar zamanda buradan denize ulaşırız, dedi. Arabayı ben kullanırsam 1,5 saatte dedim. Çünkü normal olarak burası iki üç saatlik yoldur" Aklıma her İspartalı'nın Yılmaz'ı kaçırdığını söylediği geliyor. Gülümsüyorum:

- Ali arkadaş, Yılmaz'ı buradan kıyıya siz mi ulaştırdınız diye soruyorum: Ama o burayı kapalı geçiyor. Susuyor! Sonra: 'İzinli çıktığı için buna gerek kalmadı' deyip geldiği gibi uzaklaşıyor.

İsmet Kemal Karadayı
Emekli Savcı-Avukat-Yazar
Niğde, 1969

Güney Bizimdir

Yılmaz Güney anısını ölümsüzleştirmek istiyormuşsun. Sevindim. O, buna değer.

"Arınmalar" adlı gezi, günlük, anı, anlatı kitabımın (Yıl 1976) 123. sayfasında şöyle bir not var:

"Bendeki Nobel adaylarımız arasında Yaşar Kemal'den başka Aziz Nesin, Melih Cevdet Anday da var. Ardından Dinamo... Ve yaşasalardı Nazım Hikmet, Orhan Kemal, Halikarnas Balıkçısı... Oskar adayım mı kim? İlle de istiyor musunuz?: Yılmaz Güney..."

İki yıl sonra da Kocaeli'de Cumhuriyet Savcısı olarak görevdeyken Veli Devecioğlu'yla (O günlerde Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürü idi...) İzmit Cezaevine gitmiştik. Orada tanışmıştım Yılmaz Güney'le... Bir ara dışarı çıkışımızda bana yaklaşmış, "Antolojinizi okudum, gerekli buldum, kutlarım..." demişti. Bakan Mehmet Can idi ve il savcısı yatırım için olacak, çok karşı olduğu Yılmaz Güney'le cezaevinde boy boy yayımlanmış fotoğraflar çektiriyordu.

Kadıköy'de savcı idim. Bir gün baktım, bizim odaya bir po-

lis eşliğinde Yılmaz Güney geldi. Bulunduğu Isparta Cezaevinden izinli çıkmış. Sanıyorum izni bir gün geçmiş, bizim infaz savcısı imza etmemiş, birkaç arkadaş da... Ben aklına gelmişim.

Duydum ve gazetelerden okudum ki birkaç gün sonra mı ne, yurtdışına kaçmış...

"Çirkin Kral", bence "Arkadaş", "Sürü", "Yol" filmlerinden başka "Boynu Bükük Öldüler" romanıyla da unutulmaz.

Not: Sonradan aklıma geldi ve ekleme gereğini duydum. Ölen yargıç arkadaşımız Safa Mutlu, Niğde'de bulunduğumuz mahkemede yargıçlık stajı yaptı. Bu bakımdan kendisini tanırdım. Aklımda kaldığına göre, aynı zamanda emniyette görevliydi. Komiser ya da komiser yardımcısı olabilir.

Hukukçu olarak çevremizde bulunurdu ama, kesin sağ görüşlü olduğu herkesçe bilinirdi. Bir gün Yılmaz Güney ve filmlerinden söz açıldığında, kin ve öfkeyle: "Bırakın şu iti..." diye fırladığını iyice anımsıyorum. Buna yalnız ben değil, o sıra orada görevli bütün arkadaşlar da tanıktır...

Zeki Öktem
Sinema Yönetmeni

Ayvalık'ta Yol filmini çekiyoruz. Bir ayağımız Isparta'da, git gel Konya altı saat. Film yarım bırakılmıştı. Bana kaldığı yerden devam et, dedi. Ben yarım filme devam etmem, dedim. Neden, dedi. Prensibim, dedim.

Git şu avluda yarım saat düşün gel, dedi. Gittim mahkumların arasında yarım saat dolaştım. Yeniden sordu. Yeniden aynı cevabı verdim. Peki, dedi.

Çok kızgın, öfkeli bir insandı.

Tarık Akan
Sinema Sanatçısı

"Isparta ziyaretlerim başlamıştı. Yol filminin senaryoları sayfa sayfa veriliyordu. O günler çok dolaşık ve sıkıntılı günlerdi.

Erden Kıral yönetmen. Yılmaz Ağabey diaları görmüş, ateş

püskürüyor. Olay pahalı, zaman aleyhte çalışıyor. Bir gün Fatoş Hanım Ayvalık'taki çekim alanına geldi. "Çekimler duracakmış" dedi. Eyvah herkesin eli kolu yana düştü.

***

İmralı'dayken, bir sabah erkenden Moda'daki evlerine gittim. Kedileri ameliyat olmuş yatıyordu. Azıcık kanyak içti. Kedi için ağlıyordu.

- Tarık şu kediye bak. Anneme benziyor, dedi.

Annesi yaşlı ve hasta, öteki odada yatıyordu.

***

Öykü uzun. Yol filmi için, Adana, Gaziantep, Bingöl, taa Ağrı'ya kadar gideceğiz. Yol boyu kime rastladıksa, herkes Yılmaz Güney geçti, biz gördük, diyordu. Herkesin görmesi olanaksızdı. Evet, sizin anlayacağınız o bir Köroğlu'ydu artık...

Sayın Akan da bizim gibi, onu ben kaçırdım diyenlere inanmıyor. Neredeyse İslamköylü Süleyman bile ben kaçırdım diyecek. En iyisi onu tarihin yargıçlığına bırakmak. Hem bizim için nasıl ve kimin kaçırdığı önemli değil. Önemli olan taşın toprağın bu kaçışa sahip çıkması...

"Ne zaman gitsem gelsem portakal sandıklarının üstünde yazıyordu. Bir gün Fatoş Hanıma:

- Bak ciğerim, dünyada benim için önem sırasına göre üç şey var:

Sinema,

Sen,

ve oğlum Yılmaz, dedi.

Bunu yüze söylemek pek kolay olmasa gerek.

Son sözüm: O kendi olanaksızlıklarını olanağa çevirmeyi bilmiş, bir sinema dahisiydi..."

SANSARYAN HANI
I. ŞUBE

Turan Yüksel
Öğretmen
Sansaryan Hanı
İstanbul

12 Mart Muhtırasının verilişinin üçüncü ayının bir gecesinde, evimden alınmamla başlayan anılarım, 12 Mart dönemini daha canlı algılamamı, anlamamı sağlamıştır.

Gecenin saat üç buçuğunda zil sesiyle uyandım. Kapıyı açtığımda karşımda bir yüzbaşı ve arkasında silahlarını bana doğrultmuş askerleri gördüğümde, canlı bir rüya yaşamaya başlamıştım!

"Hakkında ihbar var, arama yapacağız" diyerek içeri girdiler. Sivil bir kişi kitaplarımı, dergilerimi, askerler de eşyalarımı karıştırırken ben: "Hakkımda ne ihbar olabilir ki? Benim yasalardan gizli bir şeyim yok. Olsa olsa Ceza Yasasının 141 ve 142. maddeleriyle uyuşmayan düşüncelerim var. Onlar da kafamın içinde! Anayasamız (1961) ise düşünce özgürlüğünü güvence altına aldığına göre kim, benim neyimi ihbar edebilir ki" diye kendi kendime konuşuyordum. Birden yüzbaşı:

"Haydi hoca giyin, gideceğiz" dedi.

Götürüp beni, caddede duran bir askeri kamyona bindirdiler. Arabada Kadırga Öğrenci Yurdundan alınmış 10-12 kadar öğrenci kim olduğumu, niçin alındığımı sorduklarından benim aklım hep evde kimsesiz garip kız kardeşimle hasta kardeşimdeydi. Önce jandarma karakoluna götürdüler. Bir albay, odasında niçin TÖS üyesi olduğumu sordu. Ben sorularını yanıtlarken bir teğmen içeri girip: "Albayım bakın, kitaplarının arasında komünist Falih Rıfkı Atay'ın *Moskova-Roma Seyahatnamesi* de var" deyince, ben içimden: "Zavallı Falih Rıfkı, iyi ki kısa bir süre önce (21 Mart 1971'de) eceliyle öldü" diye geçirdim. Teğmenin bu komünist teşhisi albayın hoşuna gitmemiş olacak ki, kaşları çatıldı. Teğmen odadan çıkma gereği duydu. Teğmenin arkasından 'Teğmen sen okullarda Türkçe derslerinde Falih Rıfkı'nın yazılarını okuyarak öğretim gördüğün halde niçin komünist olmamışsın' diye sormak geçti içimden ama elbette soramadım.

Sonra bir jipe bindirilip Eminönü'deki Emniyet Müdürlüğüne götürüldüm. Aldılar beni bir kat daha yukarıdaki çatı katına götürdüler. Giriş kapısından içeriye itip kapıyı kapattılar.

Basık daracık koridorlarla, sol tarafından küçük odaları olan bu mekan tıklım tıklım insanla doluydu. Çekine çekine biraz yürüdüm, bir insan sığacak boşluğu bulduğum yerde durup duvara yaslandım. Yanımdakiler: "Hoş geldin, seni niçin getirdiler, ne iş yapıyorsun" sorularıyla benimle tanıştılar. Biraz sohbet sonrasında ben: "Peki, gece nerede yatıyorsunuz" diye sorunca, yanımdaki genç kendini tutamayarak kıkır kıkır güldü. "Hilton'da" deyince de önümüzden geçmekte olan polis memurunun tekmesini yedi. Polis hızını alamamış "Neye gülüyorsun ulan i..." diye söylenerek gitti.

Dayanamayıp, kaç gün burada tutuyorlar diye sordum. "Burada bulunanların yarısı bir haftadır buradalar, şunlar bir haftadan fazla oluyor. Şunlar dört gündür buradalar. Bak Yılmaz Güney iki gündür burada" diyerek yan tarafa doğru işaret parmağını uzattı. O yöne baktığımda çömelerek oturup sırtını duvara yaslamış Yılmaz Güney'i gördüm. Türk sinemasının bir dönüm

noktası olan filmlerinde olduğu gibi düşünceli ve kararlıydı. Yanındakiler, bir şeyler soruyor, o filmlerinde olduğu gibi çok kısa cümlelerle yanıtlıyordu. Biraz sonra bir polis memuru geldi önünde durdu. Gülerek:

"Yılmaz Ağabey, geçenlerde eski bir kovboy filmini gördüm. Esaslı silah kullanıyordun. Çift silahı çok iyi çekiyordun. Bunları nerede öğrendin" diye sordu. Güney hafif bir tebessümle yetindi.

Burada günde en az iki kez kimlik saptaması yapıyorlardı. Ellerindeki forma bakıp, soy sop soruları yazıyorlardı. Sonra da ayağa kaldırıp, karşıdan yandan tam boy fotoğraflar çekiyorlardı. Bu işleri MİT'in yaptığı söyleniyordu.

Sıra Yılmaz Güney'e gelmişti. Çağırdılar. Yetkili memur sormaya başladı.

"Yılmaz Bey adın?"

"Soyadın?"

"Evet Yılmaz Bey."

"Baba adın, ana adın, evet Yılmaz Bey, doğum yerin ve yılı?"

Yanında duran kalın çerçeve gözlüklü, saçları ön kısımdan dökülmüş entelektüel tipli bir sivil görevli atıldı:

"Ulan bu vatan haini eşşeoğlu eşşeğe bir de bey mi diyorsun? Herkese sorduğun gibi sorsana sorularını" diye kükredi.

Yılmaz Güney bu görevliye dudaklarının kıyısında beliren acı bir gülücükle göz attı. Sonra soru soran memura dönüp bekledi.

İkindiye doğru kapı açıldı, bir memur elindeki listeye bakarak ad ve soyadlar okudu. Birkaç addan sonra Yılmaz Pütün dedi. Bunları bir grup olarak bir memurla gönderdi. Sonra yine okumasını sürdürdü ve benim adımı soyadımı da okudu.

Görevli bizi iki kat aşağı götürdü. Birtakım odalara girdik çıktık. Evrakları tekamül ettiriyorlardı. Biz de Yılmaz Güney'lerin geçtiği yerlerden geçiyorduk. Bir odaya soktular, parmak izlerimizi aldılar. Sonraki odada aşınmış bir ahşap koltuğa oturttular. Oturduğum koltuğun orta yerinde bıçak sırtı gibi bir çıkıntı

vardı. Popomla bu uzun çıkıntıyı ortalamamı istediler. Meğer bu çıkıntı karşımdaki körüklü eskimiş fotoğraf makinesinin tam ortasına gelerek fotoğrafımın çekilmesini sağlamak içinmiş. Önüme de o zamanlar gazete fotoğraflarında görülen katillerin, hırsızların numaraları gibi cama yazılmış rakamlar tuttular. "Burada Allah yoktur" yazılı nezarethaneye götürülürken, Yılmaz Güney de benim geçtiğim yerlerden geçmiş olarak, iki resmi memurla birlikte götürülüyordu...

Selçuk Alev
Resepsiyoner
İstanbul

Kalyon Otelinde resepsiyonerdim. Bu otele genellikle film yapımcıları gelir ve bazı sahneleri çekerlerdi.

Bir gün ekibiyle Yılmaz Güney de geldi. Öğle yemeği için çekime ara verilince işçisi, artisti hep beraber oturup yemeklerini yediler. Bu durum ilgimi çekti. Oysa şimdiye dek gelen filmciler, işçilere birer sandviç yaptırır, kendileri ayrıca yerlerdi.

Dayanamayıp birisine sordum. "Her zaman böyle mi yersiniz?" İşçilerden birkaçı. "Yılmaz Ağabey, iş arkadaşı, hastane arkadaşı, hapishane arkadaşı önemlidir der" dediler...

***

Konumuz cezaevinde Yılmaz Güney'di. Ancak Şakir arkadaşın mektubu, Yılmaz'ı cezaevinde tanırken gösterdiğimiz titizliğe ters düşmedi. Aksine bizi tamamlar nitelikte bulduk. Yılmaz'ı tanımamıza katkıda bulundu...

Bir derginin "Yılmaz'ın putlaştırılması" biçimindeki yorumuna bu arkadaş, şöyle yanıt veriyor. "...Yılmaz put değildir. Onun ömrü putları kırmakla geçmiştir. Yılmaz, saçımızın sakalımızın akında, dudağımızın çatlağında, ellerimizin nasırında, gömleğimizin yamasında, bulgur aşımızda, işkencemizde ve bizimle birlikte damımızdadır. Yani bizdir Güney!.."

Sözü Yılmaz Güney'i askerde tanımış olan arkadaşımıza bırakıyoruz.

Şakir Baysöz
Asker Arkadaşı Şahinbey Mahallesi, Nizip

Asker Arkadaşım "Güney"

1968 yılı Haziranının ilk gününde, daha öğretmenliğimin birinci yılını doldurmadan, yirmi yaşımın baharında, 1948'e 3. Tertip olarak Dicle İlköğretmen Okulundan dört arkadaş Sıvas Temeltepe Eğitim Tugayının yolunu tuttuk. Teslim olmadan önce iki gün Sıvas'ı gezdik. Haziranın üçüncü günü, acemi berberlere kör makinelerle, saçımız çekile çekile tıraş olmamak için, kentte sırayla bir berbere tıraş olduk. Sakal tıraşımız için sabun, tıraş makinesi ve yeterince jilet sağladıktan sonra bir dolmuşla kışlanın yolunu tuttuk.

Yılmaz Güney'in de Sıvas-Temeltepe'de askerlik yapacağını ve sevkiyatının yapıldığını gazetelerden okumuştuk.

Nizamiye kapısında dolmuştan indiğimizde korku ve coşkudan bıçak atılsa kanımız akmayacak durumdaydık. Nizamiyeye teslim olurken omuzunda tüfekleriyle nöbet bekleyen askerler "Öğretmen misiniz" diye sordular. Biz de "Evet" deyince "Görürüz, öğretmenliğinizi yaparsınız" dediklerinde büsbütün korkudan bacaklarımız birbirine çarpmaya, birbirimizin ayaklarına basmaya başladık. Bizi teslim alıp götürürlerken bir okul arkadaşımıza rastladık. Yüzü, gözü şişler ve kanlar içindeydi. Her ne değin korkuyorsak da sormadan edemedik. "Maaz Ağabey, yüzün, gözün niye çürükler içinde" dedik. "Hele acele etmeyin, sizinki de olur" diye yanıtlarken biz üsteledik. "Suçun neydi?" "Çavuşun biri adım Maaz olunca beni gayrimüslim sanmış, ondan vurdu" dedi. Bu arada konuşmalarımızı önümüzde giderken, bizi götüren er duydu. Tekme, tokat bize girişti. Sövdü, saydı. Anamıza ciple girdi, cemseyle çıktı. İlerde anlayacaktık ki, anamıza ciple girip, cemseyle çıkmak adımız soyadımızmış. Askerlere 'Yılmaz Güney'i de bizler gibi dövüyorlar mı' diye sormuştuk. Yılmaz Güney'in "Bana bir fiske atanı sivillikte yaşatmam" dediğini ve kimsenin dövmediğini söylemişlerdi.

Depodan giysilerimizi aldıktan sonraki günlerde de hiçbir zaman, soğuk suyunun bile aktığını görmediğimiz banyoya usulen

götürüldük. Sivillerimizi soyup banyoya girdik, çıktık. Boz giysilerimizi giydik. Her hafta banyo günlerinde de soyunup tekrar giyinirdik. Gövdemiz damla su görmedi. Banyo gereksinimimizi kışlaya yakın akan bir dereden, pazar günleri kendi olanaklarımızla giderdik. Dağıtımımız yapıldığında biz dört arkadaş ayrı tabur ve bölüklere verildik.

Potin, koğuş, baraka, mutfak temizliği, tuvalet temizliği ve nöbetleri hemen başladı. 'Askerlik yaptım amma, hiç dayak yemedim' dememek için usta er, onbaşı ve çavuşlar tarafından dayak fasılları da hemen başladı. Üç buçuk aylık temel eğitim sırasında yüzüm, gözüm, burnum, daima şiş ve çürükler içinde oldu. Şimdi 12 Eylül işkencelerini eleştiriyoruz. Fakat öteden beri askerlik işkenceleri hiç kimsenin usuna gelmez. Bu kadar işkencenin sebebi, bence koşullandırıp, körü körüne emir kulu yapmaktır. Bulgaristan'dan gelen bir göçmen arkadaşımızın "Ben orada da askerlik yaptım. Ne dayak var ne de küfür. Güya yurdu bekliyoruz. Anamızı da kaybediyoruz" deyişini hiç unutmam. Öğretmen olduğumuz ve kısa dönem eğitim gördüğümüzden, daha çok dayak yiyorduk.

Bir sabah içtima yerinde ben de koğuş temizliğine seçildim. Temizlikten sonra koğuşların önündeki genel tuvalette süpürgemi yıkadıktan sonra, barakalar hep birbirlerine benzediğinden ikinci koğuş yerine birinci koğuş süpürgeliğine süpürgemi koymuşum. Ertesi gün koğuşçu er, bizleri çıkardı. "Süpürgenin birinin kayıp olduğunu" söyledi. Süpürgelerin üzerinde yağlı boyayla koğuş numaraları yazılıydı. Birinci koğuştan süpürgemi bulup getirdiğimde koğuşçu, "Öğretmen misin len" diye sordu. Doğulu, Türkçesi zayıf bir er gibi yanıtladım. "Velle komitenim, biz örtmen değil." Öyleyse git, öğretmen olsaydın belanı ...kerdim" dedi. Böylece iyi bir işkence niteliğindeki dayaktan kurtarmıştım kendimi.

Ben, birinci tabur ikinci bölükteydim. Yılmaz Güney ise ikinci taburdaydı. Acemi eğitimi süresince hangi bölükte olduğunu öğrenemedim. Kime sorsak, sevdiklerinden herkes bölüğünde gösteriyordu. Bu yüzden gerçek yerini bulamıyorduk.

İki taburun da eğitim alanı tepedeydi. Tepenin ortasında bir yol vardı. Yolun kuzeyinde biz birinci tabur, eğitim yapıyorduk. Yolun güneyinde de Yılmaz Güney'in bulunduğu ikinci tabur eğitim yapıyordu. Onun için eğitim yaparken Yılmaz Güney'i de hiç göremezdik.

Bir pazar günü bizim taburun alanında bulunan bir voleybol topu sahasında Yılmaz'ın da top oynadığını gördük. Montunu çıkarmıştı. Sarı bir fanila vardı üzerinde. Fanilasının ak yerine sarı oluşunu yadırgamıştık. Top oynayışını izleyen erler olarak aramızda tartışma konusu yaptık. Sonunda ak yerine sarı fanila giyişini, yani sivil fanilayı, artist olduğundan göz yummaya yorduk. Top oynadığı arkadaşlarla sevecen, içtenlikliydi. Çok güzel voleybol oynuyordu.

Bir fırsat çıkarsa birlikte belki bir anı fotoğrafı çekeriz diye çok olanaklar aradık. Bir öğretmen arkadaş birlikte çektiği fotoğrafı bize göstererek "Hiç itiraz etmez. Yılmaz Ağabey bir anı çekelim mi dedin mi hemen evet der. Hiç kimseyi kırmaz" diye bizi yüreklendirdi.

Daha sonraki günlerde duyduk ki, gazeteciler, fotoğrafını çekmek için izin alamayınca, nizamiye kapısında askerlerden birlikte çektikleri fotoğraf varsa vermelerini istemişler. Erin biri de vermiş.

O tarihlerde kimi günler kokulu da çıkan renkli, dört sayfalık "Son" adlı bir gazete vardı. Yılmaz'la ilgili bir haber yayımlanmıştı. Ayrıca asker giysili olarak bir erle fotoğrafını da yayımlamışlardı. Fotoğrafın altında "Yılmaz Güney bir asker arkadaşıyla görülüyor" yazılıydı. Bunun üzerine fotoğraf çektirmesi yasaklanmıştı. Yasağı dinlemeyince birkaç kez katıksız, çadır cezasına çarptırılmıştı. Ayrıca özel bir düzenleme yapılarak Yılmaz'a özellikle astsubay ve subayların yaklaşması, eratın ilgi göstermesi de yasaklanmıştı.

O zaman Nebahat Çehre'yle evliydi. Nebahat Hanımın birkaç kez görüşüne geldiğini ve nizamiye kapısında görüştüklerini duyduk.

Kara Kuvvetlerinin kuruluş yıldönümü dolayısıyla iki tabur olarak kışlanın ortasındaki yolda tören yürüyüşü için, üç dört kez deneme yaptık. Kimi kez Yılmaz'ın en önde flama, kimi kez de bayrak taşıdığını gördüm. Sıvas'ta caddelerde yapılan törene uzun boyluları seçtiler. Ben seçilmemiştim. Seçilen arkadaşlarımız anlattılar. Bayrağı en önde o taşımış. Bütün Sıvas halkı caddelere Yılmaz'ı görmek için dökülmüş. Tezahürat yaparak şiddetle alkışlamışlar. Sanırım Tugayda ondan daha uzun boylu kimse yoktu.

Atış poligonu Temeltepe'nin güneybatısındaydı. Tüfeklerimiz omuzlarımızda yaya olarak bölük ve takımlar halinde poligona giderdik. Tabur bölük ve takım sırasına göre atış eğitimi yapardık. Atışını tamamlayan her manga, takım, Yılmaz Güney'in emrine verilirdi. Yılmaz da atış sahasının arkasında düzenli yürüyüş yaptırır, bize öğretilen tek marş olan "Harbiye Marşı"nı söyletirdi. Kendisi de marşı çok güzel söylerdi. Yılmaz'ın komutasında yürüyüp marş söylemek için atışın bir an önce bitmesini isterdik. Gayet düzenli ve disiplinli olurduk. Marşı da daha bir canlı söylerdik.

Kendisiyle birlikte getirdiği özel bir av tüfeğinin olduğunu söylerdi. Bunun ne derece doğru olduğunu bilmiyorum ama, çok iyi bir atıcıydı.

Yemin töreninden sonra öğretmen olmayan eratı çeşitli yerlere dağıttılar. Yılmaz'ın dağıtımı yapılmadı. Er öğretmenlerle birlikte Temeltepe'nin güneydoğusunda üç dört kilometre uzaklıktaki Kavakyazı'ya gittik. Ben birinci bölüğe düştüm. Yılmaz da üçüncü bölüğe verildi.

Kavakyazı'da eğitim alanı düzdü. Alanın ortasında bir yol vardı. Yolun kuzeyinde uzunca bol musluklu çeşmenin önünde biz birinci bölük eğitim yapıyorduk. Batı yanımızda ikinci bölük eğitim yapıyordu. Yolun güneyinde bizim bölüğün karşısında Yılmaz'ın bölüğü olan üçüncü bölük, onun batısında da dördüncü bölük eğitim yapıyordu. Yani Yılmaz Güney'in bölüğüyle karşı karşıyaydık. Eğitim sırasında tüm davranışlarını izliyorduk. Din-

lenme aralarında çeşmeye o da su içmeye gelirdi. Bölük, takım ve manga arkadaşlarıyla çok içtenlikliydi. Herkesle konuşur, şakalaşırdı. Burada da astsubay ve subaylarla ilişkisini görmedim. Subaylar bakıp sadece gülümsüyorlardı. Kimi çavuşlarla ilişkisi vardı. Bölüğünde Bursalı üstçavuş bir astsubayla kimi zaman konuştuklarını ve bu astsubayın kendisine sigara ikram ettiğini gördüm.

Her sabah montlarımız çıkmış, tüfeklerimizle eğitim yapardık. Engelli spor yaparken Yılmaz engelleri çok çevik aşardı. Yokuşlu duvar gibi, betondan, yüksek bir engel vardı. Çıkarken acele çıkılması ve tepesine varınca duracak yeri olmadığından, hemen atlanması gerekirdi. Yani tırmanma ve atlama engelliydi. Çıkıp atlayamayanlar yanından geçerdi. Örneğin ben, ayağım kaydığından, çıkıp atlayamazdım. Yılmaz en önde aynen filmlerindeki gibi çıkıp atlardı. Yani filmlerindeki görülen çevikliği abartmalı değildi. Gerçekten çok çevikti. Atletik ve sportmendi.

Nişan eğitimi alanı, bizim bölüğün eğitim alanının arkasındaydı. Bir gün Yılmaz'ın bölüğü bizim bölüğün arasından geçerken nişan eğitimi alanına gidiyordu. Kasaturası arkasında sallanaraktan, tüfeği elinde Yılmaz da gidiyordu. Bizim takıma eğitim yaptıran Niğdeli Çavuş arkasından "Len Yılmaz, Yılmaz..." diye bağırdı. Önce aldırmadı. Çavuş bu davranışını tekrarlayınca, yarım sola dönüp durdu. Çavuşa hiçbir şey demeden ters ters baktı. Çavuş gözlerini yere dikti. Kimi film sahnelerindeki gibiydi. Sonra da dönüp gitti.

Dördüncü bölükte deli bir er vardı. Deli olduğundan eğitim yaptırılmıyordu. Başıboş gezip dururdu. Hiç harcamadığı ve tümü de kağıt beşlik olan parasını montgomerinin cebinden çıkarıp sayar dururdu. Kimi zaman gizliden yaklaşır, para sayışını izlerdik. Yılmaz Güney'i gördüğümüzde de "Bak, Yılmaz Ağabey gidiyor, git para iste" derdik. Hemen Güney'in arkasından koşar yetişir, "Yılmaz Ağabey para ver" derdi. Yılmaz elini boynuna atar, severek ve parasının hep beşlik olduğunu bildiğinden bir beşlik verirdi.

Bir gün, sabah kahvaltısından sonra eğitim alanında toplan-

mıştık. Kütüklük ve tüfeklerimizi kuşanmıştık. Nedense Yılmaz daha gelmemişti. Kendisi boyundan dolayı en önde ve erbaş da olduğundan sonraki gelen arkadaşı kütüklük ve tüfeğini aldı. Yılmaz geldiğinde şakalaşarak kütüklüğünü önce alıp kuşandı sonra da tüfeğini omzuna astı. Şakayı seven biriydi.

Bir gün tüm alay olarak öğleden sonra eğitim alanında tüfeklerimizi çattıktan sonra mıntıka temizliğine takım takım ayrıldık. Bizim bölüğün koğuşunun önündeki çiçeklik ve ağaçların çevresinin temizliğini yapıyorduk. Bölük tuvaletimiz bölük koğuşunun kuzey batısında ayrı bir yapıydı. Yılmaz Güney'in öteden gelip, bizim bölüğün tuvaletine girdiğini gördük. Gaziantepli bölük yazıcısı bir onbaşımız vardı. "Yılmaz Güney bizim bölüğün tuvaletine gidi. Şimdi çıkınca bırakmayalım. Biraz konuşturalım" dedi. Yılmaz, tuvaletten çıkarken tümümüz kendisini izliyorduk. Kemerini bağlıyordu. Tuvalet yapısıyla koğuş binasının aralığından gelirken, bizim kendisini izlediğimizi görünce sağ elini şapkasına götürüp selam verme durumu yaptı. Sol elini yan tarafına yapıştırdı. Boynunu kısıp az öne eğilerek "Buyur komutanım" dedi. Anadolu'nun herhangi bir yerinden askere gelmiş, köyünden başka hiçbir yer görmemiş asker taklidi yaptı. Tümümüz güldük. Gaziantepli onbaşı "Abi biraz konuşalım" dedi. Yılmaz "Peki" dedi. Hemen bir su tenekesini onbaşı koğuş duvarının dibine ağız üstü indirdi. Koğuş penceresinden bir yastık çekip tenekenin üstüne koydu. Yılmaz'a "otur ağabey" dedi. O denli nazikti ki, bizim kendisiyle konuşmak isteğimizi kırmadı. "Ne konuşalım" dedi. Sonra da "Sinemadan konu açmak yok, askerlik var. Askerlikten konuşacağız" diye ekledi. Karşılıklı durumlar soruldu. "Ne olacak askerlik işte, günler geçiyor" dedi.

Onbaşının biri koğuştan fotoğraf makinesi getirdi. "Abi birlikte bir anı tespit edelim" dedi. Yılmaz "Lütfen fotoğraf çekmeyelim. Disiplin cezası veriyorlar" dedi. Üsteledik. "Eğer beni seviyorsanız fotoğraf çekmeyin. Sevmiyorsanız o başka..." diye yanıtladı. O zaman çekmekten vazgeçtik. Böylece Yılmaz'la bir fotoğraf anısına sahip olamadık.

Anı defteri tutanlar birer imza aldılar. Anı defteri verenlere Yılmaz, gayet saygıyla "Arkadaşım, kim diyeyim" diye soruyordu. Adını her söyleyenin defterine "Arkadaşım Mustafa Duran'la, Kavakyazı'da birlikte askerlik yaptık" gibilerden yazarak, tarih atıp imzalıyordu. Sonra da izin isteyip hepimizle toka yapıp gitti.

Er öğretmen olarak Eylülün ikinci haftasında eğitim süremiz bitti. Bizler salıverildik. Yılmaz'ın da dağıtımı Muş'a çıktı.

Yumurtalık olayı haksızlığından sonra hapishanedeyken kendisine "Asker arkadaşım" diye seslenen bir mektup yazdım. Askerde kendisini fazla önemsemediğimi, "İşte sıradan bir Yeşilçam artisti" diye bildiğimi, fakat niteliğini bilince uğradığı haksızlık nedeniyle çok üzüldüğümü, karşı sınıfın kendisini hapishanelerde çürütmek istediğini yazmıştım. Aldığım ak yanıt kartında "Asker arkadaşım bizi hiçbir zaman çürütemeyecekler" diye yazmıştı. Bu sözü bana bir özdeyiş oldu. Hep güç aldım yaşamımda.

Güney dergisine kapanıncaya kadar aboneydim. "Oğluma Hikayeler"i öğrencilerime birkaç kez okudum. Köylülerimin tümü de okudu. Bu öyküleriyle çok ünlü proleter sanatçılığı yanında, çok iyi bir eğitimci olduğunu da gösteriyordu.

Kitaplığının önündeki divana uzanmış, elinde "Evet İsyan"ı okurken çekilmiş bir resmini temin etmiştim. Kitapların arkasından tümünün işçi sınıfı bilimiyle olduğu okunuyordu. Çerçevelettim, gittiğim her yerde odamın duvarına asıyordum. Okuma ve savaşım gücü alıyordum. 12 Eylül'den sonra son görev köyüm, bir ihbarla, bir yığın askerle basılmıştı. Ben evde, köyde yoktum. Köy didik didik aranırken eşim, fukara, korkusundan bu resmi yırtmış, atmış. Çok üzüldüm. Hâlâ bu resim için içim sızlar.

Yılmaz, tüm yapı ve yapıtlarıyla halkımıza mal olmuş bir proleter sanatçı ve savaşımcıdır. Hiçbir karşı güç onun varlığını ve savaşımını yüreklerden silemez. Yabanda sürüsünü otlatan her çobanın kavalında, her işçinin tulumunda, dumanı tüten her emekçinin bacasında o vardır. "Halk olarak, biz, onunla övünçlüyüz, güçlüyüz, dirençliyiz."

06.12.1987

SONSÖZ

İnsanın bugününden dünü sorumludur. Yılmaz'ı da bu bağlamda ele almak gerekir. Düşünceyi belirleyen nesnel koşullardır derken, neyi vurguluyoruz ki?

Bazılarının dediği gibi iki üç ayrı Yılmaz Güney yoktur. Bizce kendi diyalektik bütünlüğü içinde tek Yılmaz vardır. Soyadının Pütün'ken Güney olması, Urfa'da aynalara ateş etmesi bizi şaşırtmamalıdır. Çünkü yaşam denen bu kavganın yolu cetvelle çizilmemiştir.

Kimdir o tek Yılmaz? Dün haklının yanında haksızın karşısında, bugün ezilenin yanında ezenin karşısında olandır. Bu genelin dışında ikinci bir Yılmaz aramak, yan çelişki ile baş çelişki arasında yer değiştirme çıkmazına götürebilir bizi...

Yılmaz gökten inmemiştir. Çoğumuz gibi solu el yordamıyla öğrenmiştir. Çünkü sosyoekonomik yapı başka türlüsüne elverişli değildi. Altyapısı, klasik kültür temeli olmayan her görüşün, yaşama geçişte gösterdiği depremden o da etkilenmiştir. Düşüp kalkma yaşamıştır.

O, bilgi açığının olduğunu inkar etmezdi. Fakat solu kavrama, sosyalist olmak için namuslu olmak yeter sanıyordu. Bu nedenle çok düş kırıklıkları oldu. Hepimiz gibi...

Bir de, onun için görüş bildiren bazı eleştirmenler, dahası

dostları: "İyi insandı has insandı ama, keşke politikayı sanata katmasaydı" derler. Doğal olarak bu görüş ciddiye alınamaz. Yılmaz'ı inatla savunduğu politikanın dışında aramak, bizce onu hiç tanımamak, inkar etmek olur. Çünkü Yılmaz'ı Yılmaz yapan, politikliğidir. Ayrıca dünyada politikasız böceğin bile uçtuğu var mı? Ünlü "Asker politikayla uğraşmaz" sözü bile, koca bir yalan değil mi? "Cephedeki her askeri harekat, politik alanda bir gol kazanmak içindir" diyen Amerikalı general ne demek istemiştir?

Kısacası politika içeriğin, özün başka adıymış. İçerikten yoksun bir sanat ise sadece bir korkulukmuş... Yılmaz, bu sözlerin bilincine varmış ilk sinemacılarımızdandır. Binbir güçlüğün imbiğinden süzülüp gelen sanatçı kişiliği böyle pekişmiştir. Kabına sığmayan militan yanının kökleri ise aynı acılarla beslenmiştir.

Yılmaz'ın sanatı politikayla nasıl iç içe gördüğünü kendinden dinlersek: "...Benim anladığım sanat, sınıf mücadelesinin en etkili ve en ihmal edilmez silahlarından birisidir. Ve emperyalizme, tefeci bezirgan, toprak ağası, gerici ortaklarına, revizyonistlere, oportünistlere, sözde marksist şovenlere, burjuva ve küçük burjuva milliyetçiliğine, her türlü gerici kültür, siyaset ve ideolojilerine karşı acımasız savaş verir.

Bize düşün tarihi görev, halkımızın ve dünya halklarının, maddi ve manevi esaretlerinin, temel nedeni olan ve dünya halklarının gelişmelerini hayatın her alanında engelleyen emperyalizm ve burjuva uşaklarının, feodal kalıntıların, ekonomik, ideolojik, toplumsal, siyasal ve kültürel bütün gerici kurumlarına karşı uzlaşmaz bir savaş vererek, pençelerinden, boyunduruklarından kurtulmaktır. İşte ben bunun için yazıyor, bunun için sanat yapıyorum. *Ve bu nedenle de halkın sanatçısı halkın savaşçısıdır,* diyorum.

Gerçek devrimci sanatçı, memleketin politik ekonomik durumlarıyla yakından ilgilidir. Kendisini bunun dışında gördüğü an, sanatçı niteliğini yitirir. Bir sanatçı eylemin dışında olduğu zaman, eski devirlerin sanatçısı olur. Yazar, bozar. O kadar!

Yılmaz gerçekte yorumsuz bir kavga sanatçısı, politik bir sanatçıdır. Ünlü ozan Enver Gökçe gibi "Dost dost ille de kavga!.."

***

ABD, 1945'ten sonra, en yoğun yatırımını uzaya değil, sol edebiyatı, sol sanatı evrensel boyutlarda yörüngesinden saptırmaya yapmıştır. Yılmaz Güney gibi ünlü bir sanatçı kuşkusuz onun gündeminin dışında olamazdı. Çünkü dünyada olduğu gibi Türkiye'de de antiemperyalist çizgi, antiamerikanist bir anlam taşıyordu. Yılmaz ise, antiemperyalist cephenin uslanmaz savaşçılarındandı.

Şunu demek istiyoruz: "Yılmaz Güney anti sovyetik bir platformda gösterilmek istenmiştir. İyi niyetlerinden kuşku duymadığımız kimi sol gruplar, bu anlamda ufak tefek yanlışlar yapmışlardır. Bir ömrün sürecinde, Yılmaz'ın çeşitli ortamlarda, çeşitli nedenlerle söylediği sözleri tek yanlı yoruma almışlardır. Oysa Yılmaz yorumsuz ABD'ye karşıydı. NATO'ya karşıydı. Ayrıca her fırsatta "Ben yurdumun Gorki'si olmak istiyorum" diyen o değil miydi?

Gözü bağlı insanın fili tanımı gibi, Yılmaz'ı tanıyamayız: Örneğin onun "Vurguncular" filmine bakarak rahat anti maoist diyebiliriz. Oysa Yılmaz, bir milyar insanı emperyalizmin boyunduruğundan kurtarmaya katkıda bulunmuş Mao'yu severdi. Lenin, Stalin, Troçki, Nazım gibi severdi.

Kısacası Yılmaz'ı dar anlamda bir grup adamı olarak görmek yanlış ve sakıncalıdır. O, açık seçik bir emek savaşçısı, sanatçısıdır. Mahpusluğu, öfkesi, gülmeyi bilmeyişiyle bizim ezilenlerin insanıdır. Durup dururken mi denek taşımız olan halk, onu mitos yapıp omuzlarına almıştır?

***

1960 sonrası, yurdumuz geç uyanmışlığın sancısını yaşadı. Dediğimiz altyapısız bilgilerle gözlerini açan namuslu insanlar, ezilmişliğin çağlar tutan öfkesiyle saldıracak yer aradı. Öfkeleri yamandı, her ezilen ve Yılmaz gibi...

Ezilen insanın öfkesi namluda fişektir. Patlayacağı zamanı kestirmek güçtür. Ama patlayacağını kestirmek güç değildir. Çünkü mutlaka patlar. Bilgi ve hüner ona yön verir.

Sayısız nedenlerle, sayısız sol gruplar oluştu. Her grup Yılmaz'ı kendi arasında görmek istedi. Hepimizin akşamdan sabaha devrim düşleri gördüğümüz sıra, Yılmaz elbette en hızlı, en çabuk devrim yapmak isteyenlere sempati duyacaktı.

Düşme tehlikesi yürüyenler içinmiş. Oturanlar için değil. Yılmaz yürüdü...

***

Yılmaz'ın Kürtlüğü amaçlı abartıldı. Sınıfsallığı maskelemek, saptırmak için Aleviliğin gündeme getirildiği gibi. Bizce o hiçbir zaman kafatasçılığa ödün vermedi. Olayı tüm sınıf çizgisinin perspektifinden gördü. Yaşar Kemal'in, Yılmaz Güney'in Kürtlükleri sol sanatçı kimliklerine ne bir şey ekler ne de eksiltir. Mimar Sinan'ın Ermeni kökenli olması, İslam mimarisine olan katkısını gölgeleyebilir mi?

Yukarıdaki görüş doğrultusunda dile getirdiğim bir soruyla Yılmaz'ı kızdırmıştım: "Ağabey ağabey, Türkiye'de hakim ulus Kürtler olsa ben Türkleri tutardım. Bir ulus çocuğuna dilediği adı koyamıyorsa, türküsünü özgürce söyleyemiyorsa, kendi kültürünü işletemiyorsa, diliyle ağlayıp gülemiyorsa, yağa yatırıp bala batırsan ne çıkar? Biz ezilenden yanayız Ağabey!.."

Ben kendimin de hoşlanmadığım inatçı huyumla:

- Yalnız Kürtler mi eziliyor? Gel de Türk işçisinin ezilişini gör, dedim.

"Bu Komünist İmam ağabeyim de beni iyice kızdıracak" deyip yürüdü. Sanki kızmamış gibi...

Bazen vatan haini bazen kahraman ilan edilen bu kara kuru delikanlıda halkımız ne buldu? Onun çirkinliğinde hangi güzelliği gördü? Cezaevlerinde yanına düşen, hırsızlar, yankesiciler, esrarcılar nasıl sol sempatizanı olarak çıktı: Bütün olumsuz propagandalara karşın, komünist denmesine karşın, minibüs şoförü neden: "Allahına kadar Yılmaz Güney filmi! Yılmaz Ağabey

bizdendir ağabey..." dedi. Bütün bu soruların tek yanıtı var. O, etiyle kemiğiyle halktan biriydi. 1974 Mayısında içeriden çıkar çıkmaz, ayağının tozuyla dediği gibi:

"... Benim salıverilmiş olmam, özgür olmam değil, esas sorun. Özgürlüğü bütün toplumlar adına ele almak gerekir. Özgürlük özünde sınıfsal özellik taşıyan bir olgudur. Sınıflara göre özgürlük anlayışı değişir. Biz özgürlük anlayışımızı, üretici, emekçi halkımızın çıkarları doğrultusunda anlıyoruz. Yoksa sermayenin özgürlüğü anlamında değil..."

Cezaevinde ayırım yapmadan her kesimden arkadaşı vardı. Ünlü kabadayılar onun için: "Yılmaz ağabeyin ruhu kabadayı idi. O, gelmiş geçmiş en büyük kabadayıdır" derken, yine onu kendilerinden biri saymışlardır.

***

Yılmaz'da halkın direncini, baskıya boyun eğmeyişini de gözlemek mümkündür. Bunun kanıtını çocukluğundan, ölümüne dek değişmeyen halktan yana tutarlılığında görürüz. Günlük yaşamı bile neredeyse filmlerinin kopyasıdır. Halk için şu yapılır der, yapar. Halk için mahpuslarda yatılır der, yatar. Ölünür der, ölür.

Tek başına Yeşilçam'a başkaldırdığı sıralar, tuttuğu sağlam dünya görüşünün, dünyayı değiştireceğini, oysa Yeşilçam'ın kendisini değiştirmeye gücü yetmeyeceğini haykırır. Kendisinin kin tuttuğunu, zamanımızın insanının bu yüzüne tokatı yiyince ötekini çevircek İsa olmadığını, vurgular.

Brecht diyor ki: "Uzun süre değiştirilmeyen artık hiç değişmeyecekmiş gibi görünür. İnsanlar kendi aralarında yaşanan yaşamın dışında bir yaşamı aramama eğilimindedir." Yılmaz değiştirilmeyenin de değişebileceğini, insanın kendi yaşamının dışında da bir dünya olduğunu görenlerdendir. Fakat bunu görmek değişimi gerçekleştirmeye yetmiyordu. Bu sabrı da Yılmaz'dan ummak gerçekçiliğe ters düşerdi...

En kestirme ve kolay eğitimcilik zora dayananıdır. Ama kalıcı ve en iyi sonucu vereni değildir. Baştan da belirttiğimiz gibi,

içinde bulunduğumuz ortamın bir sürü yanlışlarına bulaşmışız. Kara isli bir bacadan ak giysilerle geçmek mümkün olmuyor...

Bütün bunlar, Yılmaz'ı sol-tutucu, aşırılıkların adamı gibi tanımlarla nitelememizi gerektirmez. En azından erken yargı olur kanısındayız. O, olanca içtenliğiyle itiraf ediyor:

"On yaşımdan beri peşimizde kan davası var. Silahı kundağımda, atı babamın kucağında tanıdım. Kürtlüğümden ve yoksulluğumdan çok çektim. Şimdiye kadar bir arkadaşımın namusuna, sevgilisine yan bakmadım. Türk halkının geleneğinde de bu var..."

Yılmaz çok duygulu bir insandı. Bir gün Selimiye'de bir arkadaşın sakladığı, az bir salam kaybolmuş. İşte falan almıştır, filan olabilir gibi varsayımlar yürütülüyordu. Konuyu değiştirmek ya da o arkadaşımızı kurtarmak için şu anısını anlatmıştı:

"Komşumuzun bir incir ağacı var. Ballandı mübarek. Hasan dede bastonuyla dibinde yatıp kalkıyor. Dayanamadım onu uyutup incirin başına çıkmaya başladım. Allahına kadar yiyorum. Yiyorum kabuğunu da aşağı atmamak için, yaprakların üstüne güzelce seriyor, yapıştırıyorum. Birkaç gün sonra kabuklar kurudukça vınn, vilivili aşağı düşmeye başladı. Hasan Dede bakıyor bakıyor, bir şey anlayamıyor. Alıyor ince ince inceliyor. Ben uzaktan izliyorum. O, kendi kendine:

"Vay Allahını kitabını... yemişleri. Kendi etini yiyip, kabuğunu bize yolluyor" diye veryansın ediyor.

***

Yumurtalık olayı Yılmaz için gerçek bir talihsizliktir. Yalnız onun için değil hepimiz için bir talihsizliktir. Sineği öldürmemek için, candarmaya karşın pencereyi açıp dışarı salan Güney! Sokaktaki sümüklü çocukları öz oğlu gibi bağrına basan Güney! Nasıl insana ateş eder?

Amerika'nın 50 yıl sonra açıklanan gizli belgelerini okudukça, Yılmaz'ın ayağına kim dolaştı, diyorum. Bütün insanlığa çok pahalıya mal olan bu gereksiz, acı olay kendiliğinden mi oldu, diyorum.

***

Her başarılı erkeğin arkasında eşi vardır derler. Fatoş Bacı için biz, Yılmaz Güney'in yanıbaşında vardı diyoruz. Hiç sızlanmadan onun yükünü omuzlamıştır. Eşi öldükten sonra, Nihat Behram'la yaptığı söyleşide:

"... Hayatı onunla öğrenmeye devam ediyorum. Onun deyişiyle şimdi Türkiye'den geçici olarak ayrılmamızın temel nedeni, Yılmaz'ın yapabileceği bir şey kalmamasıydı. Bir fırsatını bulup onu yok etmeyi tasarlıyorlardı. Her konuda olduğu gibi bu konuda da birlikteliğimizin en doğal sonucuydu bu... Onun ölümü birlikteliğimizin bittiği anlamına gelebilir mi?.." diyor. Daha ne desin!

Bu sancılı bu doğurgan topraklar nice Yılmazlar yetiştirecektir. Ezilenler için ömür çürüten Yılmaz'a nice selam olsun!

Bu küçük çalışma, Yılmaz Güney'in cezaevi yaşamından sadece bir kesittir. Asıl bundan sonra konu derinleşecektir. Ulaşamadığımız daha kim bilir ne güzel anılar, izlenimler vardır.

Birçok eksiğimizin olduğu bilinciyle, siz sayın okurlarımızı yardıma, dayanışmaya çağırıyoruz. Çevrenizdeki Güney dostlarını lütfen uyarınız. Elinizde bulunan bilgi ve dokümanları ya kendiniz değerlendiriniz ya da bize yollayınız. Böylece Güney külliyatı ortaya çıksın!..

SİVEREK ANAYASASI

"Bizim burada göz ve söz değerlidir."
Esat İnce, bir görmez vatandaş
Siverek

Her çağdaş eğitimci, çevrenin kalıtıma olan üstünlüğünü bilir. Çünkü maddi koşul anlamına gelen çevrenin, canlının kalıtımını bile değiştirdiği kanıtlanmıştır. O bakımdan bir canlıyı tanıtırken, doğal ortamında ele almak geremektedir. Yoksa edinmek istediğimiz bilgi, varmak istediğimiz yer ya sınırlı ya da yanıltıcı olur.

Yılmaz Güney'i cezaevinde tanıtmaya çalışırken de, baştan beri onun çıktığı nesnel kaynağı da dipten öğrenmek istedim. Doğaldır ki bütün bunlar olanak sorunuydu. Yılmaz, Adana'nın Yenice köyünde doğup büyümüş ama, onun kişiliğinin oluşumunda önemli bir etken olan ailesi, Siverek'te yetişmiş. Adana'nın sosyoekonomik yapısıyla Siverek'inki birbirinden oldukça farklı. Birisi makineli tarımdan, endüstri toplumu olma yolunda geçişi zorlayan, öteki feodalizmin de gerisinde ilişki ve çelişkilerin yaşandığı bir ortam. Baba Hamit Pütün, kan davası nedeniyle bedenini Siverek'in Desman köyünden Çukurova'ya taşımış, fakat ruhunu taşıyamamış. Anne Güley Bacı memleketi olan Muş'u hiç mi hiç unutamamış. Oğlu Yılmaz'a Muş ovasının enginliği ile Bingöl Dağları'nın sertliğinden bir şeyler vermedi mi dersiniz?

Biraz geç de olsa Yılmaz'ı özkaynağında yakalama, araştırma fırsatı buldum. Ver elini Siverek deyip Öz Diyarbakır otobüsüne atladım. Tarih 20 Ekim 1988 ve İstanbul'da havalar serinlemişti. Otobüsün Diyarbakır'dan öte gitmemesi, Siverek için ayrıca aktarma yapma zorunluluğu biraz düşündürüyor. Ama Yılmaz'ın vatanını görmek sevinci her türlü sıkıntıyı bastırıyor. Yıllar sonra sanki kendi öz yurdunu görecek birisi gibi heyecanlıyım. Hey gidi koca Yılmaz. Bilir miydin ki Komünist İmam ağabeyin sen yokken ve senin memleketine, yine seni anlatan bir kitap için gidecek. Gidecek de sencileyin başına işler gelecek...

SOĞUK KARŞILAMA

"Dünyanın ilk yerleşim alanı -köyü- Çayönü ve ilk üniversitesi Harran'ın bulunduğu peygamberler beldesi Güneydoğu..."

Siverek Halk Kitabevinden bir imza günü çağrısı aldım. Hemşerileri Yılmaz Güney'i çok seviyorlardı. Sevmek sözcüğü burada yetersizdir. Onun öldüğüne inanmıyorlar. "Ne eder eder, odur bir gün kalkar gelir" diyorlardı.

Mahpus Yılmaz Güney, adlı çalışmam yeni çıkmıştı. Yılmaz'ın ilk kitabını ilk kez onun baba yurdunda imzalamak güzel olacaktı. Kitabeviyle anlaşmamıza denk düşen 22 Ekim 1988 tarihinde orada bulunmak üzere iki gün öncesinden yola çıktım. Çünkü yol otobüsle 24 saat sürüyormuş.

Diyarbakır'da otobüsten iner inmez Cumhuriyet gazetesini aldım. Gazetenin bir yüzünde Cumhuriyet Kitap Kulübü adına Halk Kitabevinde imza yapacağım, öteki yüzünde kitaplara siyasi poliste elkonduğu, kitabevi sahibinin de bir arkadaşıyla birlikte gözaltına alındığını yazıyordu. "Buyur buradan yak" sözü tam bu ortama göreydi...

İstanbul'dayken arkadaşlar: "Kardeşim ne işin var Siverek'te miverek te? Ha Siverek ha Hiroşima. Gezip görmeye değmez. Ayrıca zorla başına bela mı istiyorsun? Otur oturduğun yerde. Siverek Anayasası, Ankara Anayasasına benzemez" gibi şakalar yapmışlardı. Onları anımsıyorum. Eee şimdi ne olacaktı?

Tası tarağı toplayıp geri dönmeyi erkekliğe yedirmedim. Üstelik kitabevi sahibi arkadaş iyice güç durumda kalacaktı. Çevremi kuşatmış sivil polis kordonuna karşın, yaradana sığınıp Siverek otobüsüne bindim. Her ihtimale karşı, yanıma aldığım üç beş fazla kitabı da polise kaptırmamak için bir zehir hafiye numarası tasarladım. Siverek'e varınca kitaplarıma sahip çıkmayacaktım. Öyle de yaptım. Otobüs firması paketi zorunlu emanete aldı. Sonradan gelip alacaktım.

Paketlerin kitap olduğunu anlasa, terminal görevlisinin ne yapacağını merak ediyordum. Bereket fazla incelemiyor. Sağından solundan bir iki mıncıklayıp atıyor.

Zülküf Karataş gözaltındaki Remzi Karataş'ın babası. Kitabevinde, ilkokuldaki oğlu Koco-Koçali'yle yalnız kalakalmış. Beni görünce çok sevindi. Üzerine abanmış korkuyu biraz attı. Söz konusu korkuyu bütün Siverek halkında izlemek mümkün. İnsanlar yürürken, selamlaşırken kuşkulu, çevreden gelenler içten fakat tedirgin. Havayı yumuşatmak için. "Önce kitap vardı, yazar yoktu. Şimdi yazar var, kitap yok. Ne zaman iki yakamız bir araya gelecek" diyorum. Tez sönen gülücükler görülüyor.

Zülfikar arkadaşa: "Kitap üzerinde ne bir yasak ne de toplatma kararı var. Bu işte bir yanlışlık olmalı. Haydi gidip durumu Kaymakam ve Savcı beylerle yüz yüze görüşelim" dedim. Gidelim, dedi. Yürüdük. Hükümet konağının içi dışı asker, polis kaynıyor. İki manga asker binanın girişinde, iki sıralı dizilmiş. Ortalarından geçerken yakalayıvereceklermiş gibi bir duyguya kapılıyorum. Tüfekleri ne acayip! Bilmem hangi aşiretin adamlarının yargılanması varmış.

İlkin Savcı Selahattin Özkök'ü buluyoruz. Bizi iyi karşılıyor. Durumu biraz da sinirlice anlatıyorum. "Burası Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında bir yer mi? Hayri Kozakçıoğlu, TBMM'nin, Cumhurbaşkanlığının üzerinde bir güç mü? Sayın Cumhurbaşkanımız Komünist Partisi kurulabilir diyor. Burada ise, bir kültür hizmetine bile izin verilmiyor, vb..."

Sayın Özkök oldukça anlayışlı davranıyor. Çay ısmarlıyor ve

kendileriyle olayın bir ilgisi olmadığını, aksine böyle bir kültür girişiminden hoşnut olacağını, olsa olsa bu tatsız olayın polisteki küçük bir yanlış anlamadan, eğitimsizlikten doğmuş olabileceğini, kitaplarımı imzalamamın kendilerince hiçbir sakıncası bulunmadığını açıkça söylüyor. Ayrıca Kaymakam Beyle görüşmemizin daha yararlı olacağını hatırlatıyor. Teşekkür edip Kaymakam Ali Çağlar'la görüşmek üzere ayrılıyoruz.

Kaymakam Bey, bizi aynı sıcaklıkla karşılıyor. Durumdan haberdar olduğunu anlıyorum: Olsa olsa bir formalite eksikliği olabileceğini, onun için de bir dilekçe vermemizin, imza olayını sürdürmemize yeteceğini o da belirtiyor. Çaylarımızı içip teşekkürle kalkıyoruz.

İlçenin en büyük mülki amiri olarak Kaymakam, en yetkili yargı denetçisi Savcı izin veriyor, ama siyasi polis kitapları vermiyordu. Gerekçe olarak, izinsiz afiş asmak, bildiri dağıtmak yasağını gösteriyordu. Bildiri denen nesne ise, imzalayacağım kitabın kapağının fotokopide çoğaltılmış resmiydi. Kitabevi sahibinin oğlu Remzi ile arkadaşı Şükrü Dolaş, çevrede bazı tanıdık dükkanların vitrinlerine kapağı yapıştırmışlardı.

Demek istediğimiz ne? Gerçekte suçlu olan yok ortada. Çünkü suç yok. Siyasi polis görevlisi arkadaşın da bizim kadar üzüldüğünü görüyorum. Ama elinden bir şey gelmiyor. Siverek'te herkes yukarıda bir yerlerden korkuyor. "Ben yaparım ama yukarısı ne der?" Hangi yukarı? Nedir, neresidir bu yukarı?.. Anlaşılır gibi değil...

Cuma, cumartesi günleri gürültü patırtıyla geçti. Ne polisteki kitaptan ne de Urfa'ya sorguya götürülenlerden bir haber var. Siverek halkı genelde Zaza imiş. Söylendiğine göre Zazalar çok inatçı olurmuş. Benim de inadım tuttu. Kitabın verileceği zamanı beklemeye koyuldum.

Bu arada insanlar, yeni yüzler tanıdım. Bunlardan birisi de Esat İnce'ydi. Esat'ın yörenin bitmez tükenmez kavgalarından birinde çifteyle vurularak iki gözü birden kör edilmiş. İki gözü açık birçok insandan daha iyi gören bu otuzunda yiğit insan, in-

ce esprileriyle bizi oyalıyor. Örneğin; "Hocam siz gitmeden kitap gelmez, boşuna beklemeyin" diyor.

Esat'ın sözü giderek benim de aklıma yatıyor. Pazar günü öğleden sonra hadi bana eyvallah gidiyorum deyip Siverek'ten ayrıldım. Oysa Urfa'yı şöyle bir dolaşıp dönecektim. Gece geç vakit döndüğümde, Esat'ın haklı olduğunu bir kez daha anladım. Polis beni gitti sanıp kitapları vermişti. Oturdum, pazartesi günü bir güzel imzaladım...

İş inada bindiği için benim orada kalışım doğal imza süresini aşmıştı. Halk Kitabevinin bulunduğu Kemaliye Sokağındaki esnafla içlidışlı olmuştuk. Berber Ahmet, Fırıncı Ferhat, Bakkal Halit, görmez arkadaş Esat İnce'yle akşama dek, çay içip söyleşiyorduk. Herkesin kaçak tütün içişi ilgimi çekti: "Esat ne oluyor tütün kaçak, çay kaçak" dedim. Esat hazırcevap:

- Hocam bizim anayasamız böyle yazılmıştır dedik ya. Gördüğün gibi içtiğimiz tütün, çay kaçak, konuştuğumuz dil kaçak, dağda oğlumuz kaçak. Bundan sonra okuduğumuz kitap da kaçak olacak... dedi.

Dereden tepeden konuşuyoruz. 12 Eylül'ün ilk sıraları ortalık toz duman. Bir yüzbaşı Halk Kitabevini basar. Sol kitapları gösterip bunları vitrinden kaldır, der. Zülfikar arkadaş kaldırır ve raflara dizer. Görevli olmadı, yine görünüyor, en iyisi önüne siyah bir perde çek, isteyene arkadan çıkart çıkart ver, der.

Siverek'te Diyarbakır Cezaevine ilişkin anısı olmayan yok gibi. Orada "Co" adında bir köpek varmış. Köpeğin astığı astık kestiği kestikmiş. Almanya'dan diplomalı, bilmem nereden madalyalıymış. Hazıroldaki bir mahkum parmağını oynatsa şappadak yapışırmış. Yanından geçen mahkum selamsız ve komutanım demeden geçemezmiş. Ezan vakitlerinde de mutlaka ulurmuş. Bu nedenle görevli yüzbaşı ermişliğine inanmış. Co'nun her uluyuşunda, mahkumların kıbleye dönüp ellerini göğe açıp allahümme salli okumalarını emretmiş.

İşkence konusunda, Diyarbakır Cezaevinde altı yılı yemiş bitirmiş olan Şükrü Dolaş'tan yüreği yanık yok. Hemen Edip Po-

lat'ın "Diyarbakır Gerçeği" adlı kitabından bir sayfa açıp bana uzatıyor: "Hocam ne olursun şurayı oku. Oku ki, ne çektiğimizi anlayasın" diyor. Kırmıyorum, ama keşke kırsaydım. Tüylerim diken diken oluyor. Midem bulanıyor. İşkenceyi az çok tanımış biri olarak ve insanın kolay insan olmadığını anlamaya çalışan biri olarak, iğreniyorum. Milyonlarca yılda ancak iki ayağının üstüne kalkabilen insan bu mu, diyorum.

Her tümcesi zehirli bir ok gibi olan bu kitaptan küçük bir parçayı olduğu gibi aktarmak istiyorum:

"...Cezaevinde Esat Oktay Yıldıran tarafından yoğun bir itiraf uygulaması başlatılmıştı. Bu arada itirafçılara bir koğuş verilmişti. Bütün itirafçılar bu koğuşta toplanmıştı. Ben de o zaman otuz beşinci koğuştaydım. Kemal Pir ve arkadaşlarının ölüm orucuna girdiği dönemdi. Ölüm orucuna gidenler otuz beşinci koğuşta toplanmıştı. Bir gece itirafçılar koğuşundan iki itirafçı getirildi. İkisi bir hücreye kondular. Çırılçıplak soyunduruldular ve biri diğerinin üzerine zorla saldırıldı. Yani ırza geçmeye itildi. Diğeri önce kaçmaya çabaladıysa da gardiyanlar tarafından zorla durduruldu. "Komutanım onunki çok büyük, ağrıyor" diye bağırıyordu. Daha sonra onlara yer değiştirdiler. Olanlar otuz beşinci koğuşun gözleri önünde oluyordu. Ve ölüm orucuna giren arkadaşların morallerinin bozulması amaçlanıyordu..." (Sayfa 43, Diyarbakır Gerçeği adlı yapıt.)

Gözümü kitaptan güç ayırıp yeniden Siverek'e, yani halkın "Şeytan Kuçesi" dediği, Halk Kitabevinin bulunduğu dar sokağa dönüyorum:

Şükrü'nün anası hiç Türkçe bilmiyor. Oğlunun gözaltına alınışından beni hem suçluyor, hem suçlamıyor. "Şükrü Diyarbakır'da altı yıl yattı. Daha geçen yıl çıktı. Ben dul bir kadınım. Hiçbir gelirimiz yok. Güvencemiz evvel Allah, sonra Şükrü'nün pensesi, kerpeteni. Şükrü inşaat soğuk demircisi. Karısı taze, bir de çocuğu oldu. Söyleyin, akıl verin, ben şimdi ne yapayım?"

Ne yanıt vereceğimi bilemiyorum. Baştan beri buraya gelip gelmemekle iyi mi ettim kötü mü diye kendimi yargılıyorum.

Yandan bakıyorum, Ana'nın naylon ayakkabısı yamalı. Tanrının hatlarını güzel çizdiği yüzü öylesine endişeli ki...

BİR YANDAN YILMAZ GÜNEY

Bir yandan Yılmaz Güney'e ilişkin bilgiler edinmeye çalışıyordum. Isparta'da herkesin Yılmaz Güney'i ben kaçırdım dediği gibi, burada da herkes onunla akraba olduğunu söylüyor. Sonunda gerçek akrabalarından birkaçını buldum:

- Adım Hacı Pütün. Desman Köyündenim. Yılmaz'ın babası Hamit amcam, babamın büyük kardeşidir. Kan davasından Adana'ya göçmüş, benim aklım yetmez. Amcam ölmeden önce her yıl bize gelir, günlerce, haftalarca kalırdı.

Evlerimiz (eski Desman'dakiler) yıkıldı. Köyü sonradan daha düz, daha iyi yere taşıdılar. Ben Siverek'e yerleştim. Hayvan alıp satıyorum, yani celeplik yapıyorum.

Yılmaz'ın babası Hamit amcamın ilk karısı Güley "Güllü" Bacım, Muşlu'ydu. Oradan gelmişler. He, o da Zaza'ydı. Bizim Desman Köyünün aslını sorarsanız hepimiz Dersimli'yiz. Dedelerimizi buraya sürgün etmişler. Onun için bizlere Desman Aşireti derler. Dersim sözcüğü sonradan Desman olmuş.

Biz Hacı Pütün'le konuşurken, görmez arkadaşımız Esat araya giriyor:

- Benim hocam, bu Desmanlılar çok kavgacı, vurdu kırdıcı insanlardır. Bucak Aşiretini ayakta tutan bunlardı, dedi. Çünkü ağa şunu vur demiş, bunlar vurmuş. Bunun evini yak demiş, bunlar yakmış. Şimdi biraz evcilleştiler, deyip gülüyor.

Hacı Pütün baştan beri tedirgin:

- Öküz öldü ortaklık bozuldu. Yılmaz öldü, her şey bitti. Amcam da öldü, sen sen, ben de ben artık. Yılmaz yok, olmayan şeyin ne hükmü olur? Onun kardeşlerinin çoğu Adana'da oturur.

Yılmaz'ın fotoğraflarını buldukları evleri, kitabını yakaladıkları insanları perişan etmişler. Özellikle 12 Eylül'ün sıkı günlerinde, Yılmaz Güney'i ağza almak büyük suç sayılmış. O korku henüz belleklerden silinmemiş. Kitap imzalatanlar, ya kitabı ko-

yunlarına sokuyor ya da imzanın polis için serbest anlamına gelip gelmediğini soruyorlar.

Esat, Hacı arkadaşa bozuluyor:

- Ne demek Yılmaz öldü, her şey bitti? Lo sen delisin. Her şey yeni başlıyor. Yılmaz dediğin salt bir beden, et kemiktir. Yılmaz dediğin bir fikir, ışıktır. Fikir, ışık ölür mü? Hocam hocam sen kusura kalma. Bizler cahil insanlarız. Ne biliriz Yılmaz kıymeti, ne biliriz Nazım değeri!..

Hacı, yanlış anlaşıldığını anlayıp düzeltmek istiyor. Oğlu yaşındaki Esat'ın eleştirisi karşısında terliyor:

- Ciger cigerdir loo. Yılmaz benim cigerimdir. Ah vah etmek çi pere? Ben diyorum ki, Yılmaz gitti, genç yaşta dünyasını değiştirdi.

Fatih, Yılmaz Güney'in kadın başından yeğeni oluyormuş. Yılmaz, benim dayım olur, diyor. Diyor ama Türkçeyi çok zor konuşuyor. Burun yapısı olarak da gerçekten Yılmaz'a benziyor:

- Ben Kelehan'danım. Desman'ın mezrasıdır. Yılmaz Dayımı bir kez görmüşüm. Ben çok küçüktüm, Siverek'e gelmişti. Film çevirmişti burada.

Şimdi Kayseri'de oturuyoruz. Çok yakın, hemen şurada. "Kayseri, Siverek'e yarım saat yaya gidilir bir köyün adıdır."

Esat: "Siverek kalesinin tepesine hemşerimiz Yılmaz Güney'in bir heykelini diksek ne güzel olur. Böyle bir şey yapsak hükümet kızar mı hocam?"

Esat'a bakıp gülüyorum:

- Dalga mı geçiyorsun? Kızma değil küplere biner. Baksana şunun şurasında yaşamından küçük bir kesit anlatan kitabını bile sattırmıyorlar. Kitapları toplayıp götürdüler. Varınca yayınevine ne hesap vereceğimi düşünüyorum. Onlar da sanıyor ki, geciktiğine göre bütün kitapları imzaladı bitirdi. Oh oh yarın beş beş paralarla dönecek. Evet kitaplar bitmesine bitti ama satılmadan bitti. Gülüşüyoruz.

Pazartesi günü mahkeme önüne çıkartılacakları haberini aldık. Ufak tefek yiyecek, giyecek alıp gittik. Özellikle belirtmek

isterim ki, Siverek'in resmi polisleri bu tarafın polislerine benzemiyor. Gerçekten iyi insanlar. Ya iyiler sürgün edildiği için tüm sürgünler orada toplanmış ya da seçme iyiler bir araya gelmiş. Polisten görmediğim ve ummadığım bir anlayışla karşılaştım. Çay ikramları, okumayan çocuklarından söz açmaları, düzeyli sorularıyla gerçekten beni şaşırttılar.

Şükrü zindanlarda mindanlarda, sorgularda morgularda pişmiş biri. Karakolda komiser odasında, bir sürü polisin ortasında söyleşiyoruz. Sanki çevresinde kimse yokmuşçasına serbest ve takmaz. Uzun uzun sanattan, şiirden söz ediyor. Ayaküstü şiirlerinden örnekler okuyor. Her mahpus gibi güzel şiirleri var. Sonra atlıyor oradan:

- Ağabey bizler maltada adımlarımızı ufak atıp, günleri yemeyi öğrenmişiz bir kez. Vız gelir bize cezaevi mezaevi artık. Bana Urfa'da sorguda, Kürt hükümeti kuracağımızı, bunun için PKK'ye çalıştığımızı söylediler. Siyasetin nedir, dediler. Siyasetim açık, emekçilerin her türlü ağırlığını taşıyan bir siyasettir ve adı sosyalizmdir dedim. Olacak bu ya, ta o sıra Esat Oktay Yıldıran vurulmuş. İş olsun diye parmağım olup olmadığını sordular. Üzüldün mü dediler. Üzüldüm, bir insan olarak üzüldüm dedim. İnanmadılar!.. Kitap kapağı afişlerini yapıştırmayı yazar mı öğütledi dediler. Böyle bir şey gülünçtü. Yazar niye istesin ki? Parası onun cebine mi giriyor? Olsa olsa kitabevi sahibi, kazancının artmasını ister. Bu bir ticari olaydır dedim.

Görevli resmi polislerin içtenliği, bakışlarından belli oluyor. Benim: "Hiç bey, paşa, milletvekili ve zengin çocuklarından polis, öğretmen, hemşire ve astsubay gördünüz mü" soruma bilinçle iç çekiyorlar.

Günlerden pazartesi, Remzi Karadaş ile Şükrü Dolaş'ı mahkeme önüne çıkarttılar. Remzi'yi tutuklayıp, Şükrü'yü şartlı salıveriyorlar. Remzi'nin annesi ağlıyor, sızlıyor. Remzim gitti, bir daha kolay gelemez. Ben onları bilirim, insanın yakasını bırakmazlar. Babasından bilirim, komşularımızdan bilirim. Gitti mi gider.

Tutuklama haberi geldiğinde Koço'ya bakıyorum. Çocuk benzi kül gibi oluyor. Baba Zülfikar arkadaş deneyimli, aldırmıyor. Ya da öyle görünüyor. Remzi'nin yaşı on sekizi tutmadığı için sübyan koğuşuna konacakmış. Bunu teselli sayıyor. Kendi kendime, vay be Yılmaz Güney sen neymişsin? Ölünden bile korkuluyor, diyorum. Doğusu ile batısı arasında hiçbir ayrım olmayan memleket bu mu diyorum...

Esat yine imdada yetişiyor:

- Hocam bizim bu Zaza milleti hem inat hem de kafasızdır. Laf anlamaz haa! Ola ne olmuş, iki gün cezaevine girdi diye? Remzi'nin askerliği mi yanmış? Diyarbakır zindanlarında çürüyenler can değil? Geçen gün bir öğretmen arkadaşım geldi. Ciğerlerinden hastalanmış. Baktım çok üzülüyor, kendisini teselli etmek için, üzülme geçer, dedim. Bana ne dese iyi: "Bırak Esat sen de, bu cigerdir senin gözüne benzemez" dedi. Ne diyem, he baba doğrudur, ciger göze benzemez, dedim.

Bu sırada içeri lise ortaokul çağında bir grup öğrenci doluştu. Üstleri başları eski, ama kafaları pırıl pırıl. Bana boylarından büyük sorular yöneltiyorlar: "Siverek Lisesinden yetişen bir öğrenci ile Kabataş, Galatasaray ve daha başka özel liselerden yetişen öğrenciler bir olur mu? Üniversite sınavlarında aynı başarıyı gösterebilirler mi? Büyük kentlerdeki özel dershanelere biz para yetiştirebilir miyiz? Bütün bu eşitsizlikler nasıl düzeltilir... vb."

Ben yanıt vermekte güçlük çekiyorum. Kem küm söylediklerimi kendim de beğenmiyorum. Kaç derslerinin boş geçtiğini, öğretmensiz olduğunu soruyorum. Hepsi bir ağızdan: "En iyisi kaç dersimizin dolu olduğunu söyleyelim" diyorlar. Ve söylüyorlar: "Tarih, coğrafya ve bir de din dersi. Ayrıca bu üç dersin öğretmenlerine çok yüklenildiği için çok yoruluyorlar. Bazı sınıflara bitkin düşüyorlar. İsteseler de yararlı olamıyorlar..."

Kafam karmakarışık. Çantamı alıyorum Koço çocuk yüzü, yaşlı bakışlarıyla hep beni izliyor. Dilimde Hamurabi, Roma, Ankara ve de Siverek Anayasalarını mırıldanan bir türkü! Herkesle tek tek kucaklaşıp, haydi eyvallah diyorum...

Yeni Baskıya Ek:
Ispartalı Yılmaz Güney

Bu da nereden çıktı diyeceksiniz? Adanalı, Urfalı ve dahası Tuncelili Yılmaz Güney! Baştan beri demeye çalıştık, Yılmaz Güney; Köroğlu, Yunus gibi her yerlidir artık. Yattığı her il, geçtiği her ilçenin ona sahip çıkışı rasgele değildi. Yılmaz'la hiç karşı karşıya gelmemiş nice mahkumun, ona ilişkin yemin billah ortak yaşanmış öykülerine tanık olduk.

Ne demek istiyoruz? Ispartalı düz vatandaş Ali, gerçekte Mükerrem Selçuk'tu. Peki Mükerrem arkadaş ne demek istiyordu? Sorunun yanıtını yiğit dostum Mükerrem kendisi verebilir kuşkusuz.

Çalışmayı yaptığımız sıra, 12 Eylül zulmü hâlâ gündemdeydi: Değil Yılmaz Güney için kitap yazmak, adını anmak suçtu. Böyle bir ortamda Mükerrem gibi bir dostun adını Yılmaz Güney'in kaçırılma olayına karıştırmak istemezdim. Çünkü 12 Eylül'le başı belaya gireceği kesindi.

Kitap çıkınca, Mükerrem'den bana bir sitem, bir öfke, bir kırgınlık:

"...Biz o kadar tabansız mıyız ki, Mükerrem adımızı Ali'ye çıkartıyoruz? Korkaklığımı, Yılmaz için bu kadarcık özveride bulunamayacağımı, hangi tavrımla anlattım size? Ezilenler yoksullar için canını veren Yılmaz Güney'in dostluğu için canını vermeyene yuh olsun!.."

Canım kardeşim Mükerrem, beni duygulandıran bu sitemini olduğu gibi buraya ekliyorum. Eh günah bizden gitti. İnşallah ölmüş Yılmaz Güney için onu ve de bizi yeniden yargılamazlar. Yani sorgulamazlar, demek istiyoruz...